

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**ETİYOPYA GELENEKSEL HARAR EVLERİNİN ANALİZİ VE
HARAR EVLERİNİN DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE
MODERNLEŞMENİN ETKİSİNİN İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Amrela SANY SURUR

KOCAELİ 2015

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**ETİYOPYA GELENEKSEL HARAR EVLERİNİN ANALİZİ VE
HARAR EVLERİNİN DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE
MODERNLEŞMENİN ETKİSİNİN İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Amrela SANY SURUR

DANIŞMAN: Doç.Dr. Deniz DEMİRARSLAN

KOCAELİ 2015

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

ETİYOPYA GELENEKSEL HARAR EVLERİNİN ANALİZİ VE
HARAR EVLERİNİN DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE
MODERNLEŞMENİN ETKİSİNİN İRDELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Amrela SANY SURUR

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 17.06.2015
2015/12

Jüri Başkanı: Doç.Dr. Deniz DEMİRARSLAN

Jüri Üyesi: Yar. Doç.Dr. Özgü ÖZTURAN

Jüri Üyesi: Yar.Doç.Dr. Sibel DEMİRARSLAN

KOCAELİ 2015

ÖNSÖZ

Yoğun çalışma temposu içerisinde zaman ayırarak, bilgi ve tecrübeleriyle yüksek lisans tezimi yönlendiren, danışmanım ve değerli hocam Doç.Dr. Deniz DEMİRASLAN'a ve çalışma sonunda değerli vakitlerini ayırarak tezimi okuyan, önerileri ile yol gösteren değerli jüri üyelerine teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Türkiye'de kaldığım süresince bana her zaman destek olan eşim Semira ABESHA'ya, her zaman moral veren annem Aysha HUSSİEN'e, tüm kardeşlerime ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	II
RESİMLER LİSTESİ.....	X

1. BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	1
1.2 Materyal ve Metot.....	2

2. BÖLÜM

ETİYOPYA VE HARAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	3
2.1 Etiyopya.....	3
2.1.1 Etiyopya’ya Genel Bir Bakış.....	3
2.1.1.1 Etiyopya Hakkında Genel Bilgi.....	3
2.1.1.2 Takvim ve Zaman Dilimi.....	3
2.1.1.3 Bayrak.....	4
2.1.1.4 Ekonomi.....	4
2.1.2. Etiyopya’nın Coğrafi Özellikleri	5
2.1.2.1 Konumu.....	6
2.1.2.2 Yüzölçümü.....	6
2.1.2.3 Sınırları.....	6
2.1.2.4 Topoğrafik Özellikleri.....	7
2.1.2.5 Başlıca Akarsuları.....	8
2.1.2.6 İklim.....	8
2.1.2.7 Doğal Kaynaklar.....	9
2.1.2.8 Arazi Kullanımı.....	9
2.1.2.9 Çevresel Etkiler.....	9
2.1.3. Etiyopya’nın Demografik, Kültürel Özellikleri ve Tarihi.....	10
2.1.3.1 Nüfus.....	10
2.1.3.2 Demografik Yapısı.....	10
2.1.3.3 Etnik Gruplar ve Dil.....	11
2.1.3.4 Din.....	12
2.1.3.5 Etiyopya’nın Tarihi.....	13

2.1.3.5.1 Tarih öncesi dönem ve Aksumlar.....	13
2.1.3.5.2 Ortaçağ Dönemi.....	17
2.1.3.5.3 Yakın Modern Çağ.....	18
2.2. Harar	19
2.2.1 Harar Şehrine Genel Bir Bakış	19
2.2.2 Harar'ın Coğrafi Özellikleri.....	21
2.2.3 Harar Şehrinin Demografik ve Kültürel Yapısı ile Tarihi.....	22
2.2.3.1 Harar Şehrinin Nüfusu.....	22
2.2.3.2 Kültür.....	22
2.2.3.3 Harar Şehri'nin Tarihi.....	23
3.BÖLÜM	
GELENEK-GÖRENEK, MODERNLEŞME, KÜRESELLEŞME VE ETİYOPYA.....	25
3.1 Gelenek-Görenek, Modernleşme ve Küreselleşme.....	25
3.1.1 Gelenek-Görenek Kavramı.....	25
3.1.2 Modernleşme.....	26
3.1.3 Küreselleşme.....	27
3.1.4 Modernleşme ve Etiyopya.....	30
3.2 Etiyopya'da Modernizmin Başlangıcı.....	30
3.2.1 Modern Etiyopya'nın Oluşumunda Bir Dönüm Noktası Olarak Adwa Savaşı.....	31
3.2.2 Addis Ababa'nın Kurulması ve Modernleşmesi.....	32
3.2.3 Addis Ababa'da Menelik'in Modernleşme Girişimleri ve şehrin planlaması.....	33
3.2.4 İmparator Haile Selassie (1930-1974) ve İkinci İtalyan İşgali.....	36
4.BÖLÜM	
GELENEKSEL HARAR EVLERİN ANALİZİ.....	40
4.1. Ge abad- Avlulu Ev.....	41
4.1.1 Ge abad Örneği.....	42
4.2. Ge gar.....	44
4.2.1. Gidir gar.....	45
4.2.1.1 Nadaba.....	47
4.2.1.1.1. Amir nadaba.....	48
4.2.1.1.2. Soutri nadaba.....	48
4.2.1.1.3. Gedir nadaba.....	48
4.2.1.1.4. Tit nadaba.....	48

4.2.1.1.5 Gebti her nadaba.....	49
4.2.1.2 Taqet- niş	50
4.2.1.2.1 Eqed taqet.....	50
4.2.1.2.2 Tele taqet	52
4.2.1.2.3 Nadaba taqet.....	52
4.2.1.2.4 Makhazu taqet.....	52
4.2.1.3 Marabraba.....	53
4.2.2 Kirtat	54
4.2.3 Dera.....	55
4.2.4. Quti qala.....	56
4.2.5 Tit gar.....	57
4.2.6 Harari Geleneksel Evinin İç Mekan Dekorasyonu.....	57
4.2.6.1 Tavan Dekorasyonu.....	58
4.2.6.2 Duvar Dekorasyonu.....	59
4.2.6.3 Geleneksel Objeler.....	60
4.2.6.3.1 “Afflala”, Dört adet çömlek.....	60
4.2.6.3.2 Mızraklar.....	61
4.2.6.4 Odanın Düzenlenmesi.....	61
4.2.7 Ge gar Örnekleri.....	62
4.3 Hint Evi.....	69
4.3.1 Hint evin Örneği.....	70
4.4 Karma Evi.....	72
4.4.1 Karma Evin örnekleri.....	73
4.5 Geleneksel Harari Evinin İnşa Edilme Süreci ve Kullanılan Malzemeler.....	78

5. BÖLÜM

GELENEKSEL HARAR KONUTLARINDA DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM.....	80
5.1. Dış duvarlardaki değişiklikler.....	82
5.2. Ahşap öğelerdeki değişiklikler.....	84
5.2.1. Kapılar.....	85
5.2.2. Drenaj Yapıları- Oluklar.....	86
5.2.3. Korkuluklar.....	87
5.2.4. Pencereleler.....	87
5.3. Çatı.....	89
5.5. İç mekandaki değişimler.....	89
5.5.1. Merdiven korkulukları.....	90

5.5.2. Qala ve gidir gar arasındaki ahşap bölücü.....	91
5.5.3. Evin dekorasyonu ve boya-badana işçiliği, zemin ve nadabaları.....	92
5.5.4. Tavan.....	93
5.5.5. Mobilya kullanımına geçiş.....	94
5.5.6. Mekanların İşlevsel Dönüşümü ve Değişimi.....	95
5.5.6. Nadabalar.....	96
5.5.7. Duvar Dekorasyonu “gabatas” ve sepetler.....	96
5.6. Modern Ev- Villa.....	97
SONUÇ.....	98
KAYNAKlar.....	102

ÖZET

ETİYOPYA GELENEKSEL HARAR EVLERİNİN ANALİZİ VE HARAR EVLERİNİN DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE MODERNLEŞMENİN ETKİSİNİN İRDELENMESİ

Amrela SANY SURUR

Yüksek Lisans, İç Mimarlık Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Deniz DEMİRARSLAN

Mayıs 2015

Etiyopya doğu Afrika’da yer alan, kendi dili, alfabesi, takvimi ve sayı işaretleri olan, diğer Afrika ülkelerinden farklı olarak, sömürgecilikten kurtularak egemenliğini koruyabilen tek Afrika ülkesidir. Bu çalışmada, Etiyopya’nın doğusunda yer alan Harar şehrinin geleneksel konutları incelenmiştir. Harar geleneksel konutlarda modernizimin etkisi incelenmiş, konutların değişim ve dönüşümü analiz edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde geleneksel konutların yer aldığı ülke Etiyopya ve Harar şehir hakkında genel bilgi verilmiştir. Harar şehrinin UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası listesine eklenmesi için Harar’ın kültürü ve geleneksel konutların oynadığı rolü detaylı incelenmiştir. Tezin üçüncü bölümünde ise gelenek, modernleşme ve küreselleşme kavramlarının tanımları, aralarındaki etkileşime ve etkilere değinilmiştir. Etiyopya’da modernleşme sürecinin başlaması, modernleşmenin gelişmesinde önemli olaylar ve modernleşmenin Etiyopya’daki etkileri anlatılmıştır.

Çalışmanın ana bölümü olan dördüncü bölümünde geleneksel Harar konutlarının bileşenlerini ve mekanlarının farklı türlerini detaylı bir şekilde incelenmiş, konutların iç mekan tasarımı, dekorasyonu, inşa edilme süreci ve kullanılan malzemeleri detaylı bir şekilde incelenerek örnekler ile açıklanmıştır. Bu incelemelerde Harari geleneksel konutların iç mekanlarında kullanılan dekorasyon öğeleri ve mekanların işlevlerinde olan değişiklikler analiz edilmiştir. Tezin beşinci bölümünde bu değişiklikler ve dönüşüm tartışılmış ve konutların günümüzdeki durumları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etiyopya-Harar, Geleneksel konutlar, Modernizm, küreselleşme, Kültür, Değişim-Dönüşüm

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE ETHIOPIAN TRADITIONAL HARARI HOUSES, THE INFLUENCE OF MODERNIZATION ON THE CHANGE AND TRANSFORMATION OF HARARI HOUSES

Amrela SANY SURUR

Masters Thesis, Department of Interior Architecture

Supervisor: Doç.Dr. Deniz DEMİRASLAN

May 2015

Ethiopia is a country located in eastern Africa, in the southern Red Sea region. It is an ancient country which has her own unique language, alphabet, calendar and number signs. In this thesis, the traditional Harari houses which are found in Harar, a historical city in eastern part of Ethiopia, were studied in detail. The effects of modernizm on the traditional Harari houses, the change and transformation of the houses were analized. The second chapter of this thesis gives general information about Ethiopia and the city of Harar. The role of the rich Harari culture and the unique traditional houses for the selection of Harar by UNESCO as a World Heritage Site was examined in detail. The third chapter explains the concept and studies the relationship of culture, modernizm and globalization. The introduction of modernism to Ethiopa, the main events in the process of modernization and the effects of modernization in the country are also disscussed in this chapter.

The main chapter of this thesis, which is the fourth chapter, studies the traditional Harari houses in detail, it also analyzes the the different types of spaces in the houses, the traditional elements of the houses with their meaning, the different types of interior decoration elements, the change on the function of some spaces, the construction process and the type of construction material used in building the houses are also succinctly scrutinized. The fifth chapter of the thesis analyzes the change, the transformation and the deformation of the houses; and it also recommends the possible way of conservation that ables to preserve these houses.

Key words: Etiyopya-Harar, Traditional houses, Modernizm, Globalization, Culture, Change-Transformation

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1: Etiyopya Bayrağı.....	4
Resim 2.2: Etiyopya'nın Afrika Kıtası'ndaki Yeri.....	6
Resim 2.3: Etiyopya'nın resmi sınırları ve komşuları.....	7
Resim 2.4: Etiyopya'nın Afar bölgesinde bulunan Danakil Çöküntüsü.....	8
Resim 2.5: Aksum öncesi Yeha tapınağın kalıntıları.....	15
Resim 2.6: Aksum'ın geçmiş imparatorların mezarları işaretleyen dev dikilitaşlar.....	15
Resim 2.7: Aksum dikilitaşlarının altındaki mezarların iç görünüşü.....	16
Resim 2.8: Aksum Antik Sikkeleri.....	16
Resim 2.9: Lalibela kayalara oyulmuş kiliseler.....	17
Resim 2.10: Gonder bölgesinde bulunan Ortaçağ dönemi Fasiledes sarayı.....	18
Resim 2.11: Harar şehrinin ülke içindeki konumu.....	21
Resim 2.12: Harar şehrinin haritası.....	22
Resim 2.13: Harar şehrini oluşturan bölgeler.....	23
Resim 2.14: Harar şehrini genel görünüşü.....	24
Resim 3.1: Küreselleşmenin Ana Etki Alanları ve Boyutları.....	29
Resim 3.2: Addis Ababanın ilk hali.....	32
Resim 3.3: Ghebi Sarayı'n eski hali.....	34
Resim 3.4: 1963 yılında Addis Ababa ve modernleşen mimari.....	34
Resim 3.5: Addis Ababa'da yollar 1963.....	35
Resim 3.6: 1917 yılında inşa edilmiş olan Addis Ababa tren istasyonu.....	36
Resim 3.7: İtaliya işgal zamanında yapılan Faşist Parti binası Addis Ababa.....	38
Resim 3.8: Addis Ababa günümüzde genel görünüm.....	39
Resim 4.1: Şaş abdolis evinin Zemin kat planı.....	42
Resim 4.2: Şaş abdolis evinin üst kat planı.....	43
Resim 4.3: Şaş abdolis evi, B-B kesit.....	43
Resim 4.4: Şaş abdolis evi, A-A kesit.....	44
Resim 4.5: Şaş abdolis evin ana girişi.....	44
Resim 4.6: Şaş abdolis evin girişi.....	44
Resim 4.7: Geleneksel kapı.....	45
Resim 4.8: Geleneksel kapıların detayı.....	45
Resim 4.9: gidir gar iç dekorasyonu.....	46
Resim 4.10: nadabalar.....	47
Resim 4.11: modern gidir gar ve nadaba.....	49

Resim 4.12: harar geleneksel evlerindeki nişler	50
Resim 4.13: eqed taqet.....	51
Resim 4.14: tele taqet ve eqed taqet.....	52
Resim 4.15: merabraba.....	53
Resim 4.16: kirtata ve gidir gar arasındak ahşap duvarı	54
Resim 4.17: dera‘ya giriş koridoru	55
Resim 4.18: quti qala	56
Resim 4.19: geleneksel evinin tavanı	58
Resim 4.20: “hamil” geleneksel evinin tavanındaki ana kirişi	59
Resim 4.21: geleneksel evinin modern tavanı	59
Resim 4.22: afflala offal	60
Resim 4.23: wober evinin giriş yolu, ge gar tipinin örneği	62
Resim 4.24: wober evin girişi, ge gar tipinin örneği	63
Resim 4.25: wober evin avlusu, ge gar tipinin örneği	63
Resim 4.26: wober evin avlusu, ge gar tipinin örneği	64
Resim 4.27: wober evin avlusu, ge gar tipinin örneği	64
Resim 4.28: wober evi iç mekan (gidir gar), ge gar tipinin örneği	65
Resim 4.29: wober evinin iç mekanı (gidir gar), ge gar tipinin örneği	65
Resim 4.30: wober evinin kat planları, ge gar tipinin örneği	66
Resim 4.31: wober evinin kesiti, ge gar tipinin örneği	67
Resim 4.32: wober evinin konum haritası, ge gar tipinin örneği	67
Resim 4.33: Mahdi hados evinin planı, ge gar tipinin örneği	68
Resim 4.34: Mahdi hados evinin kesiti, ge gar tipinin örneği	68
Resim 4.35: Mahdi hados evinin kesiti, ge gar tipinin örneği	69
Resim 4.36: Mahdi hados evi, ge gar tipinin örneği	69
Resim 4.37: Ras teferi evin Zemin kat planı	70
Resim 4.38: Ras teferi evin üst kat planı	71
Resim 4.39: Ras teferi evin cephesi	71
Resim 4.40: Ras teferi evin kesiti	72
Resim 4.41: Ras teferi evin ön görünüşü	72
Resim 4.42: Kadija Ahmed evinin Zemin kat planı	73
Resim 4.43: Kadija Ahmed evinin üst kat planı	74
Resim 4.44: Kadija Ahmed evinin kesit-cephesi	74
Resim 4.45: Kadija Ahmed evinin kesit-cephesi	75
Resim 4.46: Kadija Ahmed evinin üstten görünüşü	75

Resim 4.47: Aşa sabit evinin Zemin kat planı	76
Resim 4.48: Aşa sabit evinin üst kat planı	77
Resim 4.49: Aşa sabit evinin A-A kesiti,.....	77
Resim 4.50: Aşa sabit evinin B-B kesiti.....	78
Resim 4.51: Aşa sabit evinin görünüşü.....	78
Resim 5.1: Harar geleneksel evlerin durmaları gösteren haritası.....	81
Resim 5.2: Harar geleneksel evlerin beyaz badana yapılmış ve boyanmış dış duvarı.....	82
Resim 5.3: dış duvarların orjinal hali.....	83
Resim 5.4: dış duvarların günümüzdeki hali.....	83
Resim 5.5: kötü durumda olan duvar.....	83
Resim 5.6: kötü durumda olan duvar.....	83
Resim 5.7: çimento sıva uygulamış duvar	84
Resim 5.8: çimento sıva uygulamışduvar.....	84
Resim 5.9: Onarılmış Ahşap öğeler.....	84
Resim 5.10: Onarılmış Ahşap öğeler.....	84
Resim 5.11: Ras teferi evin Onarılmış hali.....	85
Resim 5.12: Ras teferi evin eski hali.....	85
Resim 5.13: Harar geleneksel evlerinde uygulanmış demir kapılar.....	85
Resim 5.14: Harar geleneksel evlerinde Onarılmış ahşap kapılar.....	86
Resim 5.15: Harar geleneksel evlerinde hasarlanmış deranj yapıları.....	86
Resim 5.16: Harar geleneksel evlerinde eksikliği olan, hasarlanmış ve demir ile değiştirilmiş korkuluklar.....	87
Resim 5.17: Harar geleneksel evlerinde demir pencereler.....	88
Resim 5.18: Harar geleneksel evlerinde oluklu saç çatı.....	89
Resim 5.19: iç merdivenlerde uygulanmış demir ve ahşap korkuluklar.....	90
Resim 5.20: boyanmış iç merdivenler.....	91
Resim 5.21: Quti Qala ve gidir gar arasındaki ahşap bölücü.....	92
Resim 5.22: çok süslenmiş iç mekanlar.....	92
Resim 5.23: Boyanmış nadaba.....	93
Resim 5.24: Geleneksel evlerinde modern tavan.....	94
Resim 5.25: Geleneksel evlerinde modern tavan.....	94
Resim 5.26: Quti qala olarak bilinen oda yatak odası olarak kullanılmış hali.....	95
Resim 5.27: Geleneksel evlerinde Düz nadaba	96

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Barınmak insanoğlunun, bu dünyada varlığını sürdürebilmesi için, temel ihtiyaçlarından birisi olmuştur. Ağaçların gölgesinde ve mağaralarda başlayan barınma hacimleri, insanoğlunun günümüzde elde etmiş olduğu Karmaşık yapı teknolojilerin temelidir. Temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, insanoğlu, doğayı kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirerek korunmanın dışında oluşan ihtiyaçlarına da cevap verebilecek şekilde farklı mekanları tasarlamaya başlamıştır. Bu süreç içinde yöresel ve geleneksel konutlar ortaya gelmiş ve bir toplumun kültürü, geleneği ve yaşam biçimini yansıtan kimliği olmuştur. Ancak küreselleşme ve modernleşme nedeniyle bir toplumun geleneği ve kültürü başka toplumun geleneği ve kültürü ile karışmış ve toplumlar da kimliklerini kaybetmiştir. Bir toplumun geleneğini korumak kimliğini korumaktır.

Etiyopya dünyanın eski medeniyetlerinden birisi olan Axum medeniyeti ve modern insanlara ait olan en eski insan fosilinin ev sahibidir. Kendi dili, alfabesi, takvimi ve sayı işaretleri olan, diğer Afrika ülkelerinden farklı olarak, sömürgecilikten kurtularak egemenliğini koruyabilen tek Afrika ülkesidir. Bu nedenle, Etiyopia'da modernizmin ve batı teknolojisinin tanıtımı diğer Afrika ülkelerinden farklı bir şekilde olmuştur. Etiyopya'da kendi dili, kültürü ve geleneği olan 80'den fazla toplum beraber yaşamaktadır. Bunlardan biri olan Harari toplumu Etiyopya'nın doğusunda, başkent Addis Ababa'dan yaklaşık 526 kilometre mesafedeki Harar şehrinde bulunmaktadır.

Harar bozulmadan kalan antik kentlerin nadir örneklerinden biridir. Bu eski şehir ticaret ve İslam kültürünün yanı sıra orta Etiyopya'daki Hristiyan kültürü ile şekillenmiştir. Şehir halkının güçlü ruhu Harar şehrinin birçok fiziksel özelliğine yansımıştır. Bu fiziksel özelliklerden en çarpıcı olanı komşu evlerle bitişik duvarları olan evler ve bu evlerin arasında tüm kenti dolanan dar sokaklardır. Harar geleneksel evleri, Harar şehrinin mimari mirasının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu

evler Harar şehrinin kimliğini ve bu kimliği evlerin tarih boyunca bozulmadan gelen yapısıyla yansıtan birer sembolüdür. Harar evleri çoğu zaman Harar kültürü ile bağdaştırılarak kullanılmaktadır. Bu çalışmanın ana amacı Harar şehrinin geleneksel konutları ve o geleneksel konutlarda modernizmin etkisini incelemek, konutların değişim ve dönüşümünü analiz edip ortaya gelen değişiklikleri ve dönüşümü üzerine değerlendirme yapmak ve koruma yöntemleri göstermektir.

Harar şehrinin merkezi ise aynı zamanda şehrin tarihi merkezi olan ve şehrin doğu bölümünde konumlanan Harar Jugol'dur. Burası Harar Bölgesinin merkezidir. Harar Jugol'da geleneksel şehir evi, Hint evi ve Karma tip ev olmak üzere üç tip ev bulunmaktadır. En yaygın olarak karşımıza çıkan ev tipi geleneksel şehir evidir. Bu evlerin benzer mimari özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu tez de esas olarak kısaca Harar olarak isimlendirilen tarihi Harar Jugol şehri ele alınmış, ev olarak en yaygın olan geleneksel şehir evi detaylı bir şekilde incelemek amaçlanmıştır.

1.2 Materyal ve Metot

Yerli ve yabancı kaynaklardan yararlanarak, geniş bir literatür taraması yapılmış ve ilgili web siteleri de incelenerek, tezin teorik dayanağı oluşturulmuştur. Bu tezde yer alan Harar evi geleneğine ve geleneksel Harar evine ilişkin bilgiler, kültür kavramı, Gelenek-Görenek Kavramı ve gelenek-modernleşme ilişkisi, bu konuları inceleyen daha önceden yapılmış çalışmalar ve geleneksel konutları etkileyen faktörlere ilişkin bilgiler, literatürün gözden geçirilmesi ve ilgili web sitelerinin araştırılması ile edinilmiştir.

Bu çalışmanın amacı ve kapsamı doğrultusunda incelenmek üzere seçilen konutlar survey çalışmaları yapılarak incelenmiştir. İlgili kurumlardan harita, plan ve çeşitli dökümanlar elde edilmiştir. Çalışmanın sosyo-kültürel verileri ise, görsel survey, katılımcı gözlem, kullanıcılarla görüşme, ve kaynak kişilere başvurma (konut sahipleri ve gerekli durumlarda komşularıyla, yüz yüze görüşmeler yapılarak) yöntemlerini kapsayan “survey araştırma metodu” kullanılarak elde edilmiştir.

2. BÖLÜM

ETİYOPYA VE HARAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. Etiyopya

Bu bölümde Etiyopya hakkında yüzölçümünden bayrağına coğrafyasından ekonemisine değin bilgiler verilmiştir.

2.1.1. Etiyopya’ya Genel Bir Bakış

Etiyopya’ya ilişkin genel bilgiler kısa bir şekilde aşağıda verilmiştir.

2.1.1.1.Etiyopya Hakkında Genel Bilgi

Resmi Adı: Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti

Kısaltılmış Adı: Etiyopya

Kıta: Afrika

Vatandaşları: Etiyopyalı (lar)

Başkenti: Addis Ababa. Adis Ababa yerel dilde “Yeni Çiçek” anlamına gelmektedir.

Önemli ve Başlıca Şehirleri: Addis Ababa, Dire Dawa, Nazret, Harar, Mekele, Jima, Dese, Bahir Dar ve Debre Zeyit.

Para Birimi: Birr (ETB)

2.1.1.2. Takvim ve Zaman Dilimi

Etiyopya’da Etiyopya’ya özgün bir çeşit güneş takvimi kullanılmaktadır. Bu takvim bir yılı her ayın 30 gün çektiği 12 aya bölmektedir. Kalan beş gün kısa 13. Ay olarak belirlenmiştir. Etiyopya takvimine göre Etiyopya’da yeni yıl (yılbaşı) (Miladi takvime göre) 11 Eylül günüdür. Ayrıca Etiyopya takvimi Miladi takvime göre yedi yıl geriden gelmektedir. Örneğin; Etiyopya’da 2007 yılı Miladi takvime göre 11 Eylül 2014’de başlamış olup; 11 Eylül 2015’de sona erecektir.Etiyopya yerel saati Greenwich saatine göre üç saat ileridir.

2.1.1.3. Bayrak

Etiyopya'nın bayrağı yeşil, sarı ve kırmızı renklerden oluşan üç eşit yatay bant üzerinde yer alan mavi bir daire içinde yer alan sarı renkteki beş köşeli yıldızdan oluşmaktadır. Yeşil renk ülkenin verimli topraklarını sembolize ederken, sarı renk ana yurduna duyulan sevgiyi, kırmızı renk ise gücü ve zalime karşı verilen savaşta dökülen kanı ifade etmektedir. Bayrağın ortasında bulunan devlet armasında dairenin içerisindeki mavi zemin barışı ve demokrasiyi, beş köşeli yıldız ülkedeki tüm etnik grupları, cinsiyetleri ve inançları sembolize ederken, beş eşit boydaki ışın ise Etiyopya'nın parlak geleceğinin bir göstergesi olarak yer almaktadır. Etiyopya Afrika'nın en eski bağımsız ülkelerinden birisidir. Bayrak üzerinde yer alan tüm renkler de diğer Afrika ülkeleri tarafından sıklıkla kabul gören ve bağımsızlığı simgeleyen Pan- Afrika renkleri olarak bilinen renklerdir (Library of congress, 2005,s:1)

Resim 2.1: Etiyopya Bayrağı (Zeljko Heimer,
<http://www.crwflags.com/fotw/flags/et.html>, 29 Aug. 2001)

2.1.1.4. Ekonomi

Genel bir ifade ile belirtmek gerekirse, Etiyopya 2000'li yılların başında elde edilen verilere göre gayri safi milli hasılası yaklaşık 6 milyar \$ ve kişi başına yıllık düşen gelir oranı 100 \$ olan dünyanın en fakir ülkelerinden birisidir (Library of congress, 2005, s:9).

Ancak, Son yıllarda Etiyopya dünyanın en hızlı büyüyen ülkelerinden birisi haline gelmiştir. BTI (Bertelsmann Stiftung's Transformation Index) 2014 Etiyopya Raporu ülkenin son yıllarda ekonomik büyüme gösterdiğini, özellikle de bu ekonomik büyümenin 2011 ve 2012 yıllarında yaşanmış olduğunu belirtmektedir. Bu rapora göre 2011 yılındaki ekonomik büyüme oranı %7,3 olup; bu oran GDP (Gross Domestic Product- gayri safi yurt içi hasıla)'nın büyümesine yol açan, sağlık ve eğitimin gelişmesini kapsayan, önemli alt yapı projelerinin yapılmasını sağlayan bir büyümedir (BTI, 2014, s: 16).

2012 yılı Dünya Bankası Raporu'na göre;Etiyopya 1990'lı yılların başlangıcından bu yana ekonominin birçok alanında önemli bir rol üstlenmiş bulunmaktadır. Bu yaklaşım, yüksek oranda halk yatırımlarına bağlı olup; güçlü ekonomik büyüme ve Binyıl Kalkınma hedeflerine ulaşılması yönünde önemli bir adımdır. 2004-11 döneminde Etiyopya, yıllık yaklaşık %10.6 oranında güçlü ve genellikle geniş tabanlı reel bir ekonomik büyüme yaşamıştır. Sanayi ve hizmet sektörü yılda ortalama %10 büyümüş ve 2007 yılında 0.5 milyar \$ olan doğrudan yabancı yatırım 2011 yılında 1.2 milyar \$ olmuştur. Gıda ve servis hizmetleri ihracatı 2000-10 döneminde yıllık Yaklaşık % 10 oranına ulaşmıştır. Ayrıca, Etiyopya işlenmiş ürün ihracatında önemli gelişmeler kaydetmiştir (Dünya Bankası Raporu , 2012, s: 2-9).

2010 yılı itibariyle, içme suyuna erişimi bulunan kırsal nüfus oranı artış göstermiş olup; 2006 yılında %46 olan bu oran 2010 yılında %65.8 oranına yükselmiştir. 2011 yılı itibariyle,kırsal yerleşim yerlerinin % 41'i şebekeye bağlı olup; 2007 yılında şebekeye bağlı tüketicilerin sayısı 800.000 iken; 2011 yılında bu sayı 2 milyonu aşmıştır (Dünya Bankası Raporu , 2012, s: 2-9). .

2.1.2. Etiyopya'nın Coğrafi Özellikleri

Etiyopya'nın konumu, yüzölçümü, komşuları, doğal ve topografik özellikleri gibi coğrafi özellikleri aşağıda kısaca belirtilmiştir.

2.1.2.1.Konumu

Etiyopya Doğu Afrika'da yer alan ve güney Kızıl Deniz bölgesinde bulunan bir ülkedir. Komşuları Sudan, batıda Güney Sudan kuzeyde Eritrea doğuda Djibouti ve Somali ile güneyde Kenya'dır.

2.1.2.2.Yüzölçümü:

Ülkenin toplam yüzölçümü 1.127.127 km²'dir (Library of congress, 2005, s: 4).

2.1.2.3.Sınırları

Etiyopya'nın toplam sınır uzunluğu 5.328 km'dir. Bu sınır uzunluğunun 349 km'si Djibouti sınırı ile, 912 km'si Eritre sınırı , 861 km'si Kenya sınırı , 1.600 km'si Somali sınırı ve 1.606 km'si Sudan sınırı ile oluşmaktadır (Library of congress, 2005, s:4). Mayıs 1993'de Eritre'nin bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte Etiyopya'nın Kızıl Deniz'e olan sahil şeridi ortadan kalkmıştır.

Resim 2.2: Etiyopya'nın Afrika Kıtası'ndaki Yeri
(<http://wwp.greenwichmeantime.com>, Temmuz 2013)

Resim 2.3: Etiyopya'nın resmi sınırları ve komşuları

(<http://www.africaguide.com/country/ethiopia/>, 2015)

2.1.2.4. Topoğrafik Özellikleri

Etiyopya'nın merkezinde Büyük Rift Vadisi'nin bir parçası olan etrafı yüksek ve alçak tepelerle çevrili yüksek bir ova yer almaktadır. Ovanın deniz seviyesinden yüksekliği 1.500 m. ile 3.000 m. arasında değişmektedir. Özellikle ovanın kuzeyinde derin vadiler ve nehir yatakları ile ayrılmış dağlık yaylalar bulunmaktadır. Ülkenin en yüksek noktası kuzey dağlarında yer alan 4.620 m.'deki Ras Dashen'dir. Doğuda, Rift Vadisi'nin bir parçası olan Danakil Çöküntüsü yer alır. Burası yeryüzünün en sıcak bölgelerinden birisi olup; deniz seviyesinin 115 m. aşağısındadır (Resim-4). Rift Vadisi'nin güneyinde bir göller zinciri yer almaktadır. Ancak, en büyük su kütlesine sahip göl Rift Vadisi'nin kuzey batısında yer alan Tana Gölü'dür. Etiyopya'nın arazi çeşitliliği bölgesel iklim farklılıkları, doğal bitki örtüsü, toprak bileşimi ve yerleşim şekillerini belirler (Library of congress, 2005, s: 9).

Resim 2.4: Etiyopya'nın Afar bölgesinde bulunan Danakil Çöküntüsü
(<http://g.mynet.com/i/92/180676-yanardag11.jpg>, 24 Aralık 2010)

2.1.2.5.Başlıca Akarsuları

Etiyopya Afrika'nın ve dünyanın en meşhur nehri Nil Nehri'nin doğduğu yerdir. Etiyopya'nın tüm akarsuları yüksek bölgelerde doğar ve alçak bölgelere doğru akarlar. Etiyopya'da yer alan akarsuların çoğu hidroelektrik santrali için uygundur. Abay (Mavi Nil) Etiyopya'nın en uzun nehridir. Mavi Nil Nil nehrinin üçte ikilik bölümünü kapsamaktadır. Awash nehri ise Kuzey Rift Vadisi'nden doğuya doğru akar ve Danakil Çöküntüsünde yer alan bir gölde son bulur. Güneyde yer alan Genale ve Shebele nehirleri Somali'ye doğru güneydoğu yönünde, Omo nehri ise Kenya sınırındaki Turkana Gölü'ne doğru güneybatı yönünde akmaktadır.

2.1.2.6.İklim

Etiyopya'nın iklimi yıl boyunca değişiklik arz etmektedir. Etiyopya tropikal bölgede yer almasından dolayı yağmur ve sıcaklık oranları oldukça değişkendir. Genellikle, rakımı 1.500 m.'den yüksek yerlerde günlük sıcaklık dereceleri 16°C ile 30°C arasında değişmekte olup; geceleri serin geçmektedir. Rakımı 1.500 m.'den

daha alçak olan bölgelerde örneğin büyük akarsu vadilerinde bilhassa da Denakil Çöküntüsü'nde, güneydoğuda yer alan Ogaden'de, ülkenin güney ve batı sınırlarında günlük sıcaklık derecesi 30°C ile 50°C arasında değişmekte ve zaman zaman yüksek nem ile birlikte 50°C'nin üzerine dahi çıkmaktadır. Yağış oranlarını muson rüzgarları ile mevsimsel değişiklikler etkilemektedir (Library of congress, 2005, s: 5). En yüksek yağış oranı Haziran ayının ortası ile Eylül ayının ortası arasında kalan zaman görülmektedir. Genellikle, bağıl nem oranı ve yağış miktarı güneyden kuzeye azalmakta olup; ülkenin doğu ve güney doğu bölgelerinde bu oranlar önemsiz derecede değişkenlik arz etmektedir.

2.1.2.7.Doğal Kaynaklar

Etiyopya az oranda altın, platin, bakır, potas ve doğal gaz rezervine sahiptir. Buna mukabil su enerjisi için büyük miktarda güce sahiptir.

2.1.2.8.Arazi Kullanımı

Tarım Etiyopya'da temel arazi kullanım sebeplerinden birisidir. Toplam alanine yaklaşık %20'si ekilmektedir. Mamafih, Etiyopya'da arazinin çok daha büyük bölümü tarım için elverişli arazilerden oluşmaktadır. Toplam alanın sadece yaklaşık %10 ila 15 oranında bir bölümü ormanlık alandır. Son 30 yılda ormanlar hızla yok olma tehdidi altında kalmıştır. Toplam arazinin geri kalan kısmı ise büyük oranda meralardan oluşmaktadır. Bazı arazi çok kuru, sarp ve engebeli, ya da tarım için verimsizdir (Library of congress, 2005, s: 5).

2.1.2.9.Çevresel Etkiler

Büyük Rift Vadisi jeolojik olarak aktif olup; bir deprem bölgesidir. Kızıl deniz'e yakın yerlerde sıcak su kaynakları ve volkanlar yer almaktadır. Diğer yerlerde de kuraklık, erozyon, aşırı otlatma, orman katliamı gibi etkiler çevreyi etkilemektedir. Ülkede su kaynaklarının bolluğuna rağmen, kurak mevsimlerde su kıtlığı yaşanmaktadır.

2.1.3. Etiyopya'nın Demografik, Kültürel Özellikleri ve Tarihi

Bu bölümde Etiyopya'nın nüfusu ve demografik özellikleri, etnik yapısı, dil ve din yapısı gibi özelliklerinin yanı sıra tarihsel geçmişine ilişkin kısaca bilgi verilmiştir.

2.1.3.1. Nüfus

Birleşmiş Milletler'in tahminine göre 2010 yılı başından itibaren Etiyopya'nın nüfusu yılda %2.6 oranında artmış ve 87 milyonun üzerindedir. Nüfus yoğunluğu kilometrekare başına ortalama 79 kişidir. Nüfus kuzey ve güneydeki yüksek alanlarda yoğunlaşmıştır. Buna karşın güneydoğu, güney ve batıda seyrek yerleşim alanı bulunmaktadır (UN WPP Ethiopia, 2012, s:1). Ülke nüfusunun yalnızca %17'si kentli nüfustur. Bu oran da Etiyopya'yı dünyanın az kentleşmiş ülkelerinden birisi haline getirmektedir (World Population data sheet, 2013, s.7). Ülkede iç göç azdır. Ancak, hükümet yaklaşık 2 milyon çiftçinin 1980'li yıllarda askeri nedenler ve verimli tarım arazilerinin tükenmesi ile yüksek alanlardan alçak seviyedeki alanlara taşınması için ön ayak olmuştur. Son 30 yıl boyunca, onbinlerce genç ve eğitimli Etiyopyalı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiştir. 2003 yılının sonunda, Etiyopya çoğunluğunu Sudanlıların oluşturduğu 112.000 mülteciye ev sahipliği yapmıştır. Buna karşın yaklaşık 19.000 Etiyopyalı ise kenya, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ne iltica etmiştir (Library of congress, 2005, s: 6).

2.1.3.2. Demografik Yapısı

Amerikan Nüfus Referans Bürosu'nun verilerine göre 2010 yılında, yeni doğan oranı 1000 kişide 34 kişidir. Yeni doğan ölümleri 1000 kişide 52'dir. Yaşam ömrü yaklaşık 62'dir (Erkeklerde 64 yaş, kadınlar da ise 61 yaştır) (World Population data sheet, 2013, s.7).

Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü'ne göre, Etiyopya'nın nüfusu 2012 yılında 1 ila 14 yaş grubu için % 44.4, 15 ila 24 yaş grubu için %20.2, 24 ila 64 yaş grubu için % 65 ve daha büyük yaş grupları için % 3.3 oranındadır. Buna göre tipik bir Sahra altı ülkesi olan Etiyopya'nın nüfusunun büyük bir bölümü 15 yaşın altındadır olup; yine nüfusun büyük bir bölümünü oluşturan kadınlar da 15-49 yaş grubundadır.

2005 ve 2010 yılları için; kadınbaşına düşen çocuk sayısının 5.26 olduğu tahmin edilmektedir 26 (UN WPP Ethiopia, 2012, s: 1).

2.1.3.3. Etnik Gruplar ve Dil

Etiyopya farklı etnik gruplar ve halklardan meydana gelmiş bir ülkedir. Etiyopya’da etnik bir sınıflama yapmak zordur. Çünkü sınıflamalar konuşulan dillere göre ya da etnik kimliğe göre değişebilmektedir. Buna karşın, dil ülkedeki insanların etnik gruplarını belirlemede sıklıkla kullanılan bir temel unsurdur. Ülkede en az 70 dil konuşulmaktadır. Bunların sadece bir kaçının üstünlüğü bulunmaktadır. Bu dillerin çoğu arasında Afro-Asyatik süper-dil ailesinin büyük bölümü yer almaktadır. Sami dili, Doğu Afrika dilleri, Omotik (Batı Etiyopya dilleri) bunlardandır. Dillerin küçük bir bölümünü de Nil- Sahara ailesi dilleri oluşturmaktadır. Sami diline ait en fazla konuşulan dil Amharların konuştuğu Amharca’dır. Bu dil resmi dil olup; hala yaygın bir şekilde nüfusun %25’i tarafından konuşulmaktadır. Tigrinyalıların konuştuğu Tigray dili ise Etiyopya nüfusunun % 14’ü tarafından konuşulmaktadır (Library of congress, 2005, s: 6). Amhar halkı kuzey yaylalarında yaşarken, Tigrinyalılar kuzey bölgelerde yaşamaktadır. Daha ufak nüfus gruplarını da Gurague’ler, hareri’ler ve Argobba’lar oluşturmaktadır.

Doğu Afrika dil grubuna bağlı dilleri konuşanlar yine nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturular ve güneydeki yayla alanlarında yaşarlar. Bunların arasında Bütün Etiyopya’nın etnik gruplarının en büyüğü ve yaygın olanı orta- batı ve orta güney yaylalarında yaşayan Oromo’lardır. Oromo’ların tüm nüfusa oranı % 40’dır. Oromolar’ın bir kısmı tarımla genirken bir kısmı da hayvancılıkla geçimlerini sağlamaktadır. Oromo dili çok sayıda lehçe de barındırmaktadır. Somali’nin güneydoğu’daki düzlük alanları işgali sonucunda bu insanlar kırsal yaşama sahiptir ve toplum yapıları çeşitli klanlardan oluşmaktadır.

Afar ya da Denakil olarak isimlendirilen Somali’nin kuzeyinde yer alan ve Kızıl deniz ile kuzey düzlükleri arasında kalan bölgede ise kırsal yaşama sahip insanlar yaşamaktadır. Güneybatı ve güney düzlüklerinde ise çeşitli gruplar yaşamakta ve bu grupların konuştuğu dil ise Sidamo dili olarak isimlendirilmektedir. Sidamalar ve Hadya-Libido’lar kahve ve ensete tarımı ile geçimlerini sağlarlar. Son olarak, kuzey düzlüklerinde yaşayan ve Agew olarak bilinen birkaç küçük grup Doğu

Afrika dillerini konuşan tarımla uğraşan gruplardır. Bu insanlar son ikin bin yıl boyunca Amhara kültürleşmesi ile yüzyüze gelmişler ancak kendi etnik kimliklerini başarıyla muhafaza etmişlerdir. 1970 yılında 125.000'nin üzerinde sayıları bulunmaktaydı. Agew dilini konuşanlar Awi, Kimant, Beta Israel (Felasha)'lar yer almaktadır (Library of congress, 2005, s:7).

Uzak güneybatıda Omo nehrinihin iki yakasında Batı Etiyopya dillerini konuşan yaklaşık 80 grup yaşamaktadır. Bunların büyük bölümünü Wallamo'lar oluşturmaktadır. Wallamo'lar ilkel tarım yaparlar, dokumacılıkta ve bazı zanaatlerde ileridirler. Uzak güneybatıda ve batıda Sudan sınırlarında yaşayan insanlarda Nil-Sahara dil ailesine ait dilleri konuşmaktadır. Bu insanlar da ilkel tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlamaktadır. Güneyde ise Anuak ve Nuer'ler yaşamaktadır. Daha da uzak kuzey bölgelerde ise Gumuz ve Berta olarak isimlendirilen gruplar ile Batıda Tigray ve Kunema'lar yaşamaktadır (Library of congress, 2005, s: 7).

2.1.3.4.Din

Etiyopya'daki dini eğilimlere ilişkin güvenilir istatistikler mevcut değildir. Şimdiye kadar ki en büyük dini inançlar ise Hristiyanlığın Ortodoks mezhebi ile İslam dinidir. Bu iki dinin her birinin nüfusun %40- 45'ini içerdiği düşünülmektedir. Ortodoksluk mezhebinin ise M.S. 340 yıllarında Bizans Uygarlığı'ndan antik Aksumlara tanıştırıldığı bilinmektedir (Library of congress, 2005, s: 7). Bu tarihten itibaren de Ortodoks inancı yavaşça güneyden kuzeye doğru yayılmıştır. İslam dini ise bu tarihten birkeç yüzyıl sonra Kızık Deniz kıyılarına gelen tüccar Araplar tarafından tanıştırılmış ve ülkenin orta ve güney kesimlerinde yayılmıştır.

Hristiyanlığın Ortodoks mezhebi ülkede en fazla Tigray ve Amharlar arasında yaygındır. İslamiyet ise Somali, Afar, Oromolar arasında bilhassa da güneydeki düzlüklerde ve güneybatıda yaşayan Gurague ile Sidamalar arasında yaygındır. Önemli kentlerdeki tüccarlar Müslümandır. Ülkenin doğusunda ve güney ucunda ise Müslüman halk ile Ortodokslar ile birlikte yaşamaktadır.

Ülkedeki Protestan sayısı yaklaşık 11 milyon civarında olup; toplam nüfusun % 10'nu oluşturmaktadır. Ayrıca, ülkede 500.000 kadar Roman Katolik, Doğu Rite Katoliği, Yahudi (Felasha) yaşamaktadır (Library of congress, 2005, s: 7). Bunun haricinde ülkede çok sayıda yabancı misyoner aktif olarak görev yapmaktadır. Özellikle misyonerler ülkenin güney ve güneybatısında etkili olmaktadır. Bazı Etiyopyalılar da geleneksel dinleri ve inançlarını halen daha muhafaza etmektedir.

2.1.3.5. Etiyopya'nın Tarihi

Etiyopya'nın tarihi Aksum İmparatorluğu'na dayanmaktadır. Bu İmparatorluk yaklaşık olarak M.S. 100-940 yıllarından itibaren kuzey Etiyopya'da hüküm sürmüştür. Bu tezin amacını daha iyi ortaya koyabilmek için Etiyopya tarihine genel ve kısa bir bakışla değinmek gerekmektedir.

2.1.3.5.1 Tarih öncesi dönem ve Aksumlar

1974 yılında arkeologlar Etiyopya'nın Rift Vadisi'nde ilk insanlara ait buluntulara rastlamışlardır. Bu buluntular arasında Australopithecus afarensis ya da "Lucy" olarak isimlendirilen 3.5 milyon yıl yaşında olduğu tahmin edilen 1.1 m. ölçülerinde bir kadın iskeleti yer almaktadır. "Lucy"nin yanı sıra, "Ardi" ismi verilen bir başka buluntuya rastlanmıştır. "Ardi"nin yaşı yaklaşık 4.4 milyon yıl olup; 1994 yılında Aramis'te ünlü Amerikalı paleoantropolog Tim White önderliğindeki bir grup tarafından keşfedilmiştir (White et al. 2009; Gibbons 2009). Bulunan iskeletin yaklaşık %45'lik kısmı mevcut olup; elleri, ayakları, kafatası, pelvis ve kaburga kemikleri yer almaktadır. Ardi'nin boyu yaklaşık 120 cm. Ağırlığının da 50 kg kadar olduğu tespit edilmiştir.

Tarih uzmanları M.Ö. 7000 'li yıllarda , Doğu Afrika ve Batı Etiyopya dillerini konuşan insanların Etiyopya'da var olduğunu belirtmektedir. Bu tarihten sonra Agew, Sidamo, Somalili ve Oromoların arasında çeşitli Batı Etiyopya dilleri konuşulmaya başlanmıştır. Öncelikle avcılık ve toplayıcılık ile yaşamlarını sürdüren bu insanlar "teff" olarak isimlendirilen Etiyopya'ya özgü un yapımında kullanılan bir çeşit tahıl, eleusine ve enset bitkileri ile çeşitli kök bitkiler ekmeye başlamışlar ve

diper yandan da sığır ve diğer evcil hayvanları yetiştirmişlerdir. Teff günümüzde Etiyopya mutfağının önemli bir besini olup, günde en az 2 öğün tüketilmektedir. Günümüzde bu bölgelerdeki tarım faaliyetlerinin o dönemlerde atıldığını söylemek mümkündür. M.Ö. ilk binyılın sonlarında Agew halkı kuzey düzlüklerindeki alanlarının çoğunu işgal etmiştir. Sidamalar ise ülkenin orta ve kuzey kesimlerinde yerleşmiştir. Bu her iki halk da daha sonraki tarihsel gelişmelerde önemli rol sahibi olmuşlardır (Library of congress, 2005, s: 2-4).

M.Ö. ilk binyıl süresince Kızıl Deniz yönünden güney batı Arabistan'dan göç eden Sebeler ülkenin kuzeyine yerleşmiştir. Sebeler beraberlerinde ana dillerini, yazı sistemlerini ve bununla birlikte taş mimarisine ait bilgileri getirmişlerdir. Sebeler Hristiyanlık döneminin başlangıcında Aksum İmparatorluğu'nun içinde Agewler arasında küçük topluluklar halinde yaşamışlardır. Başşehri Aksum olan Aksum İmparatorluğu Kızıldeniz'de hüküm süren, Nil Vadisi ile Arabistan arasında ve Roma İmparatorluğu ile Hindistan arasında ticaret ağını oluşturan bir devlettir (Library of congress, 2005, s: 2-4).

Hristiyanlığın ve İslamiyetin Etiyopya'ya barışçıl bir şekilde girdiği bilinmektedir. Hristiyanlık 4. Yüzyılda Kral Ezana döneminde Suriye'den Kızıl Deniz kıyılarına gelen rahipler aracılığıyla Aksum İmparatorluğu'nun resmi dini olmuştur.

İlk Müslümanlar ise Etiyopya'ya M.S. 615'de gelen Hz. Muhammed'in (SAV) elçileri ve yandaşlarıdır. Bu ilk Müslümanlar Aksum Kralı tarafından büyük bir konukseverlik ile karşılanmışlardır. Peygamberin düşmanları krala bu ilk Müslümanları sorduklarında Kral onları korumuş ve himayesine almıştır.

Yazılı kaynakların çoğunda Aksumların ticaret dili olarak Yunanca'yı kullandıkları ancak Sami dil grubuna ait "Ge'ez" olarak isimlendirilen yeni bir dilin de kullanıldığı belirtilmektedir (Library of congress, 2005, s: 2-4).

Aksumlular taş malzeme kullanarak saraylar ve çeşitli binalar inşa etmişler, obeliskler dikmişler ve sikkeler basmışlardır (Resim 6, Resim 7) . 4. Yüzyılın başlarında Etiyopya Bizans Ortodoks Kilisesi ile tanışmıştır. Çok daha öncesinde

Hristiyanlık bu ülkede yer edinmesine rağmen Ortodoks mezhebinin ülkeye gelmesiyle Etiyopya'nın dinsel kimliği şekillenmeye başlamıştır. M.S 7. Yüzyıl boyunca, Aksumlular uzun bir gerileme dönemine girmiştir. 11. Yüzyılda İmparatorluğun merkezi güneydeki Agau bölgesine taşınmış ve Aksumlu olmayan bir hanedan “Zagwe” hanedanı yönetimi ele geçirmiştir. Aksum Devleti böylelikle zayıflamış ancak Sami dili, Hristiyanlık, birçok etnik gruptan oluşan toplum yapısı ile “kralların kralı” tarafından konulan kanunları daha sonraki kuşaklara miras bırakmıştır (Library of congress, 2005, s: 2-4).

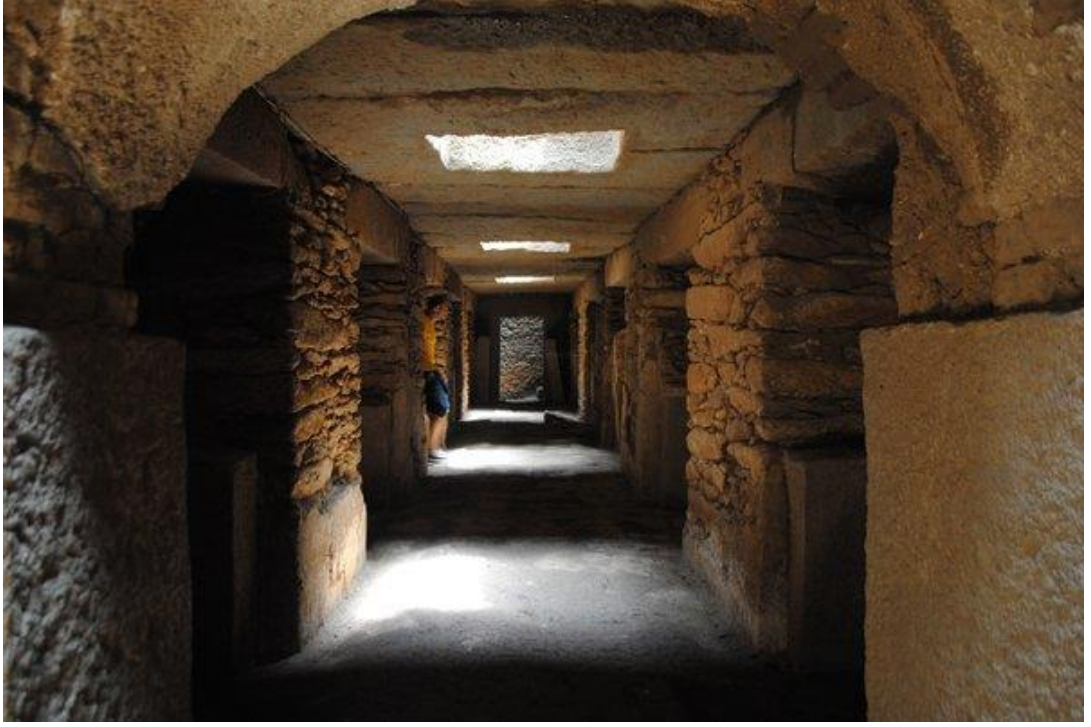

Resim 2.5: Aksum öncesi Yeha tapınağın kalıntıları

(<http://egyptsearchreloaded.proboards.com>, 8 Ekim 2013)

Resim 2.6: Aksum'un geçmiş imparatorların mezarları işaretleyen dev dikilitaşlar
(<http://ginascottzambia.blogspot.com.tr/2013/11/axum-to-tigrai.html>, 5 Kasım 2013)

Resim 2.7: Aksum dikilitaşlarının altındaki mezarların iç görünüşü
(<http://solarey.net/aksum-ancient-city-with-obelisks-tombs-in-ethiopia-africa/>,
23 Mayıs 2015)

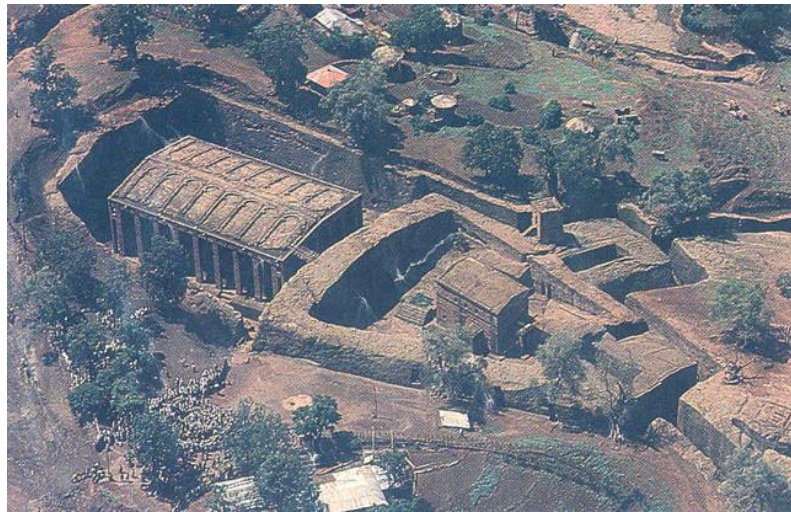

Resim 2.8: Aksum Antik Sikkeleri
(<http://www.wildwinds.com/coins/greece/axum/armah/i.html>, 6 Temmuz 2014)

2.1.3.5.2. Ortaçağ Dönemi

Aksum döneminde kuzeydeki Samiler ile yerli Agewler arasında bin yıl boyunca kültürel ve dil açısından bir bölünme yaşanmıştır. Bu süreç kuzeyde Tigray ve Amharlar'ın içinde Hristiyanlığı kabul etmiş Agewlerin çoğalmasına neden olmuştur. Zagwe şehri bu insanların başşehri olup; Lalibala ise Aksum Devleti'nin güneyinde kayalara oyulmuş kiliseleri ile ünlü bir diğer şehirdir. 13. Yüzyılın geç dönemlerinde Amhar hanedanı krallığın başşehrini Shewa'ya taşımıştır. Bu süreçte Amhar Krallığı askeri bir devlet olup; sık sık Sidama Krallığı ile ya da ilk Müslüman topluluklar ile savaşırdı (Library of congress, 2005, s: 2-4).

1529'da bir Müslüman Afar- Somali ordusu düzlükler boyu ilerleyerek 1530 yılında Amhar- Tigray Devleti'ni ele geçirmiş, hem bu devleti hem de Hristiyanlığı ortadan kaldırmıştır. Ayrıca aynı zamanda, Oromolar güneydeki ana yurtlarından ülkenin orta kesimlerine göç etmişlerdir. Oromolar Sidama'yı geçerek kuzeye doğru ilerlemişler ve ülkenin orta kesimindeki Amharlara ait bölgeye yerleşmişlerdir. 7.yüzyılın başında ise Cizvitler krallığın içinde kalan ve 1540 yılının başlarında Müslümanların yenilgisine yardım eden Portekizli askerlere ulaşmışlardır. Portekizli askerle ilişkilerine rağmen Cizvitler Roman katolizminden Ortodoks mezhebine dönüşümü kabul etmişlerdir. 1620'li yıllarda başlayan dini iç savaş sonucunda "Frank" olarak isimlendirilen Avrupalılar yani Cizvit papazları ülkeden çıkarılmıştır (Library of congress, 2005, s:2-4).

Resim 2.9: Lalibela kayalara oyulmuş kiliseler

(http://www.whenweruled.com/?attachment_id=279, 9 Ekim 2014)

Resim 2.10: Gonder bölgesinde bulunan Ortaçağ dönemi Fasiledes sarayı
(<http://www.ethiosports.com/2014/01/11/gondar-to-host-4th-national-culture-week/>,
11 Ocak 2014)

2.1.3.5.3. Yakın Modern Çağ

17. ve 18. Yüzyıllar Gondar şehrinin yeni başkent olarak kurulmasıyla birlikte yeni bir toparlanma kültürel gelişme dönemi olmuştur. Hükümdarlar derebeylerinin piyonu haline gelmişler, bununla beraber, bu dönem Kral Tewodoros'un krallığı yeniden bireleştirip tahtını güçlendirdiği dönem olan 19. Yüzyılın ortalarına dek sürememiştir.

Kral II. Menilek ise (1889- 1913) 1896 yılında Etiyopya'yı işgal etmeye çalışan İtalyanları yenilgiye uğratmıştır. Oysa ki İtalyanlara günümüzde Eritre olarak bilinen Kızıl Deniz kıyısındaki bölgeye öncü olarak yerleşmeleri için izin veren de yine Kral II. Menilek'tir. Daha sonra Kral Menilek ordusunu güney bölgesine göndermiştir. Kral Menike'in ordusu günümüzde Etiyopya Devleti'nin başkenti Adis Ababa'yı oluşturan geleneksel Amhar- Tigre krallığını ihlak etmiştir. Ayrıca, Kral Menilek ülkesini Batı uygarlığının etkisi ve teknolojisine açmıştır. Örneğin; birkaç Avrupa ülkesi ile diplomatik ilişkiler kurulmuş, Kızıl Deniz boyunca Djibouti ile Adis Ababa arasında demiryolu hattının kurulmasına izin verilmiştir (Library of congress, 2005, s: 2-4).

Kral menike'in kuzeni Tafari Makonnen naip olarak görev yaptıktan sonra 1930 yılında İmparator Haile Selassie adıyla tahta çıkmıştır. Makonnen Fransız eğitimi görmüş, Etiyopya'nın geri kalmışlığının farkında olan bir yönetici olarak ülkesini Batı'dan etkilenecek düzenlediği reformlarla tanıştırmaya başlamıştır. Ancak, bu değişim 1935 yılının Ekim ayında İtalya ile patlak veren savaştan önce çok zor koşullar altında gerçekleşmiştir. İmparator Makonnen'in 1936 yılı ortasında Milletler Cemiyeti'nin yardımını da red etmiştir. İtalyan kolonizasyonu ise 1936'dan 1941'e değin sürmüştür. İtalyanlar hiçbir zaman ülkenin büyük bölümünde etkili olamamıştır. Bununla birlikte, İtalyanlar ülkede kamu binaları ve ilkel bir yol sistemi inşa etmişler, ayrıca ülkenin çağdaş bir görünüm kazanmasında rol oynamışlardır (Library of congress, 2005, s: 2-4).

2.2. Harar

Tezin araştırma ve inceleme alanı olan Etiyopya'nın doğusunda yer alan Harar şehri hakkındaki genel bilgiler bu bölümün alt başlıklar içerisinde verilmektedir.

2.2.1. Harar Şehrine Genel Bir Bakış

Başkent Addis Ababa'ya yaklaşık 526 kilometre mesafedeki Harar şehri ülkenin güney doğusunda yer almaktadır. Şehrin bulunduğu bölge Harari Bölgesi olarak isimlendirilmektedir. Harar şehri Harar Bölgesinin idari merkezidir (HPNRS- Harari People National Regional State). Harar Şehir halkı da "Harari" olarak isimlendirilmektedir. Ancak şehirde yerel dilleri konuşan etnik grupların yanı sıra Müslüman ve Hristiyan olan Oromo, Somalili, Amhar , Gurageler ve Tigreler de yaşamaktadır. Harariler kendilerini Gey'Usu (Şehir insanı) olarak isimlendiren ve Sami dilini konuşan insanlardır.

Harar şehrinin merkezi ise aynı zamanda şehrin tarihi merkezi olan ve şehrin güney batı bölümünde konumlanan Harar Jugol'dur. Burası Harar Bölgesinin idari merkezidir. Harar Jugol Etiyopya'da kebele olarak isimlendirilen ve ülkenin en küçük yönetim birimi olan yedi birime bölünmüştür. Kebeleler tüm yönetim

işlevlerinden sorumlu birimlerdir. Bu tez de esas olarak kısaca Harar olarak isimlendirilen tarihi Harar Jugol şehri ele alınmıştır.

Harar Jugol, 2006 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası listesine eklenmiştir (UNESCO, 1992-2014).

Ölçüt 1: Harar Jugol tarihi şehri özgün İslam kültürünün ve değerlerinin görüldüğü, kapalı Hristiyan bölgesi içindeki kültürel ve sosyal gelişimi vurgulamaktadır. Ticaret ile birlikte bu tür etkiler Afrika geleneklerini bilhassa güney Etiyopya'ya özgün gelenekleri etkilemiş ve şehrin kendine has bir yerleşim ve mimari anlayışının doğmasına neden olmuştur (UNESCO, 1992-2014).

Ölçüt 2: Harar Jugol şehri İslam ve Afrika köklerine ilişkin kültürel geleneklere istisnai tanıklığını taşımaktadır. Şehir Etiyopya'nın tarihine ve dinine ilişkin bilgi verilen bölümlerde de belirtildiği üzere Arap yarımadasından gelen kutsal misyonerlerin keşfettiği bir şehir olması itibariyle İslamiyet açısından dördüncü kutsal şehir olarak kabul görmektedir. Bir ticaret şehri olup; birçok etkiyi özümseyen bir şehir olmakla beraber Harar şehri yer aldığı bölgede gerçekte bugün de var kültür, toplum yapısı, gelenekler açısından büyük bir ayrıcalık taşımaktadır (UNESCO, 1992-2014).

Ölçüt 3: Harar Jugol İslam ve Afrika gelenekleri doğrultusunda gelişim gösteren örnekleri itibariyle mimari ve yerleşim açısından sıra dışı bir örnek taşkil etmektedir. Bina tipleri ve şehrin girişi bu gelenekleri yansıtmaktadır (UNESCO, 1992-2014).

Ölçüt 4: Sıradışı ve geleneksel bir yerleşim düzeni ile çevrelenmiş Harar Jugol şehri çevre ve kültür arasında bir etkileşim sunmaktadır. Şehrin sosyal ve mekansal yapısını “afocha” olarak isimlendirilen komşuluk üniteleri oluşturmaktadır. Bu komşuluk üniteleri kültürel ve fiziksel açıdan günümüze dek özgünlüklerini korumuşlardır (UNESCO, 1992-2014).

2.2.2. Harar'ın Coğrafi Özellikleri

Bu bölümde Harar şehrinin konumu, topografik özellikleri ile yüzölçümü verilmektedir.

Harar şehri güney doğu Etiyopya'da başkent Addis Ababa'ya yaklaşık 526 km. mesafede yer almaktadır (Resim 10) . Oromi Bölgesel- Ulusal Devleti tarafından çevrelenmiştir. Şehir Dire Dawa güney doğusunda 21 km boyunca uzanmaktadır. Geniş Danakil Çölü'ne bakan Büyük Rift Vadisi'nin doğu bölümünde konumlanan şehir aynı zamanda iki nehir arasında yer almaktadır. Şehri saran dağlar Büyük Vadi ile Ogaden ovasını ayırırlar (Ethiopia Country Study Guide, 2003).

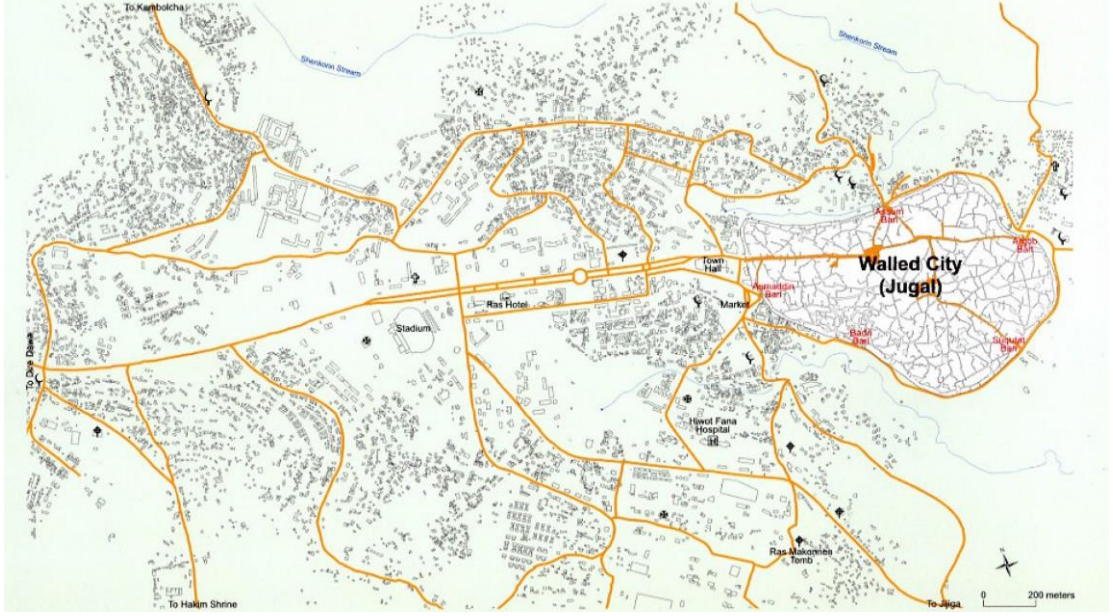
Resim 2.11: Harar şehrinin ülke içindeki konumu

(<https://alumni.stanford.edu/get/page/travel-study/trip/?ciid=47346>, 27 Nisan 2012)

Bölgenin rakımı Erer vadisi'nde deniz seviyesinden 1300 yüksekte iken Hakim Dağı'nda deniz seviyesinden 2200 m. yüksekliktedir. Bölgenin büyük bölümü de yüksekliği deniz seviyesinden 1800 ila 2000 m. olan tepelerden oluşmaktadır (Harar Vision Net, 2010). Bölgenin toplam alanı ise yaklaşık olarak 340 km²'dir (Ethiopia Country Study Guide, 2003).

2.2.3. Harar Şehrinin Demografik ve Kültürel Yapısı ile Tarihi

Bu bölümde Harar şehrinin nüfusu, toplum yapısı, kültürü ve tarihine ilişkin kısa ve öz bilgiler verilmiştir.

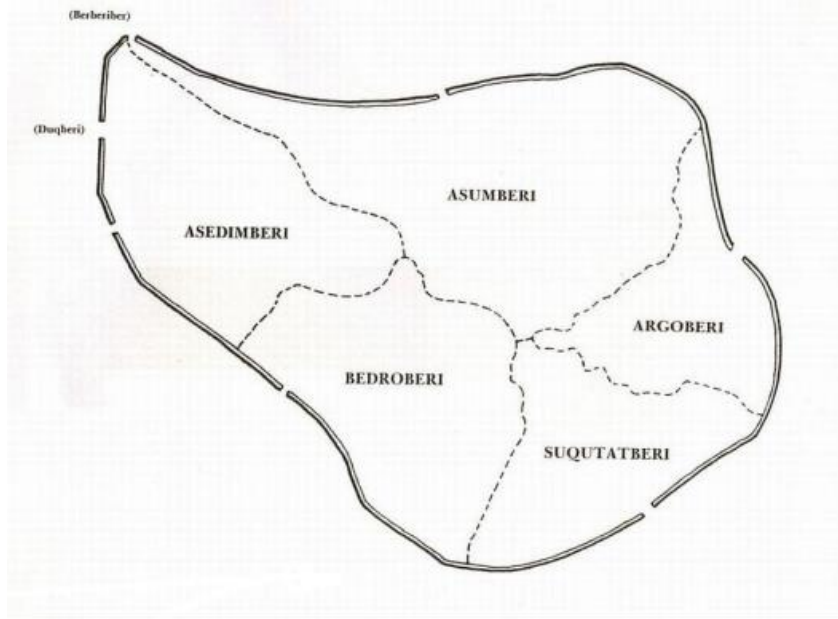
Resim 2.12: Harar şehrinin haritası (CIRPS and HPNRS, 2006)

2.2.3.1. Harar Şehrinin Nüfusu

Harar şehrinin nüfusu politik sınırlar ve tanımlara bağlı olarak 1984'deki ilk sayımdan 2007 yılındaki son sayıma kadar geçen sürede % 300 oranında bir artış göstermiştir. 2007 yılında Harari şehri kırsal bölge ve şehir olarak ikiye bölünmüştür. Buna göre; kırsal Harari'nin 2007'deki nüfusu 84.047, şehrin ise 99.368 olup; toplam nüfus 183.344'dür (Adugna, 2014, p.2)..

2.2.3.2. Kültür

Tarihi Harar Jugol şehri kapı manasına ve “beri” olarak isimlendirilen beş alt bölgeye ayrılmıştır. Her kapı bölgenin bir adı vardır: Asumberi, Argoberi, Suqutatberi, Bedroberi ve Asedimberi (Resim 13) . Bu bölgelerin arasında fiziki bir işaret ya da sınır olmamasına karşın çoğu Hararlı bölgeler arasındaki sınırların farkındadır. Bu bölgelerin isimleri esasen eski şehir surlarındaki kapılardan gelmektedir.

Resim 2.13: Harar şehrini oluşturan bölgeler (Waldron, 1978, s.3)

Antropolog Sydney Waldron eserinde (Waldron,1978, s.2) Harar'ın herbir bölgesini oluşturan sayısız komşuluk ilişkilerinden (toia), bahsetmiştir. Ayrıca Waldron Harar şehrinde 67 toia bulunduğunu belirtmiştir. Bu açıdan Harar şehri tipik bir İslam şehrinden ayrılmaktadır. Hem bölgeler hem de komşuluk birimleri olan toialar kurumsal enklavlar olup; bu tür birimlerden ayrılmaktadır. Mamafih, sosyal bağımsızlık olarak bölge kavramı İslam çalışmaları ile ilgili kaynaklarda yer almaktadır.

Harar toplumunun çekirdiğini aileden sonra her toia'da bulunan “afocha” denilen ve bir akrabalık- dostluk karışımı olan komşuluk ve yardımlaşma örgütleri teşkil eder. Bu aile birlikleri, düğün ve cenaze merasimlerini beraber yapmak ve masrafları ortaklaşa karşılamak üzere kurulmuştur. Yalnız evlilerin katılabildiği ve kadın- erkek ayrımının uygulandığı afochaların üye sayısı 50-75 kişi arasında değişmektedir (İslam Ansiklopedisi, “Harar” Maddesi, s: 109). Afochalar Harar şehri için çok önemli sosyal bir yapıdır.

2.2.3.3. Harar Şehri'nin Tarihi

Birçok yazılı kaynakta belirtildiği üzere Harar halkının kökeni bilinmemekle beraber haklarındaki bilgi ağızdan ağıza günümüze dek gelen sözel bir bilgidir. Bir

efsaneye göre Temmuz 1256'da, Arap yarımadası'ndan gelen 405 Arap şeyhi tarafından şehir kurulmuştur. Bazı kaynaklar ise şehrin tarihini 10. Yüzyıla ya da daha öncesine dayandırmaktadır. Etiyopya ise 9. Yüzyılda İslamiyet ile tanışmıştır. 1277 ve 1285 yılları arasında beş Müslüman prensliği bir araya gelerek bir birlik oluşturmuşlardır. Bu tarihten sonra, ticaret Müslümanların eline geçmiş ve Harar önemli bir ticaret bölgesi olmuştur (UNESCO, 1992-2014).

Bunun yanısıra, Munro-Hay makalesinde (Munro-Hay, 1996) Müslüman din alimlerinin Etiyopya hükümdarı Amda Tseyon (1314-44) döneminde ve öncesinde kentin bilindiğinden bahsetmektedir. Ancak, şehrin ilk tanınması hükümdarın Adal Krallığı üzerindeki zaferleri sonucunda olmuştur. Bir Arap kaynağına göre; bölgede Harar Dawaro'da Etiyopyalıların egemenliği altında birkaç Müslüman krallığı yer almaktaydı. Zeila Krallığı olarak isimlendirilen Adal Sultanlığı bunlardan birisidir.

Ahmet Zekeriya'nın makale çalışmasında (A. Zakarya, 1995, s.2). ise buna benzer tahminler yer almaktadır ki Zekeriya eserinde Harar efsanesi hakkında Şeyh Abadir'in şehrin kurucusu olduğundan bahsetmektedir. Şeyh Abadir namı diğer "Aziz Patron" Arabistan'dan 10. Yüzyılda gelmiştir. Abadir'in şehrin yönetim sistemini organize eden yegane insan olduğuna inanılmaktadır. Çok sayıda cami ve türbeleri ile Harar şehrinin Mekke, Medine ve Kudüs'ten sonra İslamiyeti'In dördüncü kutsal şehri olduğu düşünülmektedir. Bir tepede konumlanmış, akarsularla çevrili Harar şehri surlarla çevrili bir antik şehirdir.

Resim 2.14: Harar şehrini genel görünüşü

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Town_of_Harar_with_Citywall.jp, 5

Kasım 2013)

3.BÖLÜM

GELENEK-GÖRENEK, MODERNLEŞME, KÜRESELLEŞME VE ETİYOPYA

Bu bölümde gelenek, modernleşme ve küreselleşme kavramlarının tanımları, aralarındaki etkileşime ve etkilere değinilmiştir ve Etiyopya’da modernizmin tanıtımı anlatılmıştır.

3.1 Gelenek-Görenek, Modernleşme ve Küreselleşme

Gelenek-Görenek, modernleşme ve küreselleşme kavramlarının tanımları ve aralarındaki etkileşimden aşağıda bahsedilmiştir.

3.1.1 Gelenek-Görenek Kavramı

Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon gelenek ve görenek olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Gelenek, zamanla insanların ihtiyacını karşılayamaz hale gelince kıymetini kaybetmeye başlar. Ancak, zamanın ihtiyaçlarına uymamak demek, sapkın davranışlara meşruiyet kazandırmadığı için geleneğin dışlanması demek değildir. Bu sebeple ihtiyaca cevap vermemesi hususunu büyük bir dikkatle ele almak gerekir. Buna bir başka sebep de, geleneğin kendi içerisinde sürekliliğine ilave olarak az da olsa bir değişimi taşıyor olmasıdır. Ancak günümüz dünyasının değişimi oldukça hızlıdır. Bu bakımdan geleneklerin değişimin hızına ayak uyduramadığı iddia edilebilir. Fakat bu iddiaya da temkinli yaklaşmak gerekir. Çünkü gelenek demek, sadece somut davranışlar ya da tarzlar demek değildir. Gelenek, aynı zamanda geleceğin inşası için elzem olan "ruh"dur.

Gelenek, kültürün geçmişini geleceğe bağlayan can damarıdır. Geleneksiz bilim, sanat, dil ve istikrarlı bir toplum hayatı olamaz. Zira gelenek geçmişten

süzülerek gelmekte, asırların birikimini bu güne taşımaktadır. Bu özelliği ile donmuş bir kalıp değil, kültürün hayata göre değişmesinin bağlı olduğu köktür; geçmişin değil, bugünün hayatı, düşüncesi, hissiyatıdır. Dolayısıyla geleceğin kültürü bir cevher olarak bu günün geleneğinde gizlidir. Geleceğin inşasında kullanılacak yapı taşları burada birikmektedir. Bu sebeple gelenek olmadığı takdirde, kültüre yapılan kıymetli katkılar durur; kültür alakasız öğelerin rasgele değişen, fakat geleceğe hiç bir kıymetli katkı yapmayan yığınının ibaret olur. Gelenek geçmişte kalmak değil, geçmişten güç almak demektir. Aldığı miras ve güçle bu günü inşa etmek, yanni inşa edecek yeni nesle de kullanacağı malzemeyi hazır bırakmaktır (journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/download/.../1023005765).

3.1.2 Modernleşme

Latince'nin “modernus” kelimesinden türetilmiş olan “modern” kelimesi “Modernus” şekliyle ilk defa 5. yüzyılda Hristiyan dünyasını Romalı ve Pagan geçmişten ayırmak için kullanıldı (Kızılcıkel, 1994, s.87). “hemen şimdi” anlamına gelen latince'nin “Modo” kelimesinden türetilmiş olan “modernus” kelimesi ise köken olarak, eskiye ve antikiteye karşı ortaya atılmıştır (Therborn, 1996, s. 61). S. Aslan ve A. Yılmaz'ın “Modernizme bir başkasıdır projesi olarak Postmodernizm” adlı makalesinde (C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 2) “modern” termi şöyle anlatılmaktadır , Terim olarak “modern” daha gerilere giden bir tarihçeye sahip olsa da, 18. yüzyılda ortaya çıkan modernite projesi, Aydınlanma düşünürlerinin “nesnel bilimi, evrensel ahlak ile hukuku ve kendi ayakları üzerinde duran sanatı, kendi iç mantıkları temelinde geliştirme” konusunda gösterdikleri olağanüstü bir düşünsel çabadan ibarettir. Amaç, özgür ve yaratıcı bir biçimde çalışan çok sayıda bireyin katkıda bulunduğu bir bilgi birikimini, insanlığın özgürleşmesi ve günlük yaşamın zenginleşmesi yolunda kullanmaktır. Doğa üzerinde bilimsel hakimiyet, kaynakların kıtlığından, yoksulluktan ve doğal afetin rastgele darbelerinden kurtuluşu vaat ediyordu (Harvey, 1998,s.24). Bir Aydınlanma projesi olarak tanımlanan modernizm projesinde nesnel ve evrensel bilim düşüncesi, buna bağlı olarak evrensel ahlak ve hukukun olabilirliği temel parametrelerdir (Şaylan, 1996, s. 18).

Modernleşme de, kendiliğinden veya dış etkenlerin zorlamasıyla ortaya çıkan geniş kapsamlı bir toplumsal değişme sürecidir. Evrensel anlamda, farklı medeniyetler arasında birbirini etkileyen, karşılıklı ya da tek taraflı alış-verişler söz konusu olduğundan; modernleşmeyi, kültür değişmesi olarak tanımlayanlar da vardır (Baran, 2013, s.59).

Kısacası modernleşme, toplumsal bir kültür değişimi demektir. Ancak kültür değişimi ile kültür elemanlarının aktarılması aynı süreçler değildir. Örneğin, Osmanlı Devleti Batıdan evrensel değerler anlamında kültür alıntılarını yapmıştır. Ancak toptan veya parça parça alıntılar, kültürün değer sistemiyle ilgili olan subjektif alanlarında zamanla değerler çatışmasına neden olmuştur (Baran, 2013, s. 59).

3.1.3 Küreselleşme

Dünyamız tarih boyunca çok sayıda jeopolitik, ekonomik ve kültürel değişimlerle karşı karşıya kalmıştır. Birçok büyük uygarlığın varlığı, savaşlar, yıkımlar, işgaller, kolonileşme ve çeşitli keşifler yaşadığımız dünyada yer almıştır. İnsanların dünyanın geri kalanını keşfetmek arzusu son derece dinamik bir dünya yaratmış ve bu durum büyük fikirlere ve buluşlara yol açmıştır. Modern teknolojiler ve hızlı ulaşım sistemlerinin keşfi insanların ve ulusların birbiriyle iletişimini de kolaylaştırmıştır.

Devingenlik insanoğlunun doğal bir davranışı olup; insanlar çeşitli sebeplerle bir yerden bir yere seyahat etmektedirler. 19. Yüzyıldan önceki tarih dönemlerinde insanlar daha çok ticaret ve keşif amaçlı seyahatler yaparken; 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında kolonileşme ve misyonerlik amaçlı seyahatler önem kazanmıştır. Günümüzde ise ticaret, turizm, eğitim ve politik nedenlerle seyahatler gerçekleşmektedir. Hızlı ulaşım sistemlerinin ve modern iletişim teknolojisinin gelişimi de dünyadaki ulusların birbirleriyle iletişiminin kurulmasında önemli bir rol oynar. Modern iletişim teknolojileri insanların birbirleriyle kendi kültürlerini, bilgi ve fikirlerini paylaşmalarına olanak tanır. İnsan farklı yerlere seyahat ettiğinde yeni fikirler, yeni düşünceler, ideolojiler ve görüşlerle karşılaşır. Bu olgu küreselleşme olgusunun temelidir.

Küreselleşme terimi günümüzde birçok alanda kullanılmaktadır. Popüler bir terim olmasına karşın, küreselleşmenin tek bir tanımını yapmak zordur. “Küreselleşme” (Globalization) sözcüğü “küresel” (Global) sözcüğünden türemiştir (OED, 2000). Birçok bilim adamı ve uzman tarafından bu kavramın tanımı yapılmıştır. En fazla rağbet gören ve çok sayıda akademik çalışmada başvuruda bulunulan tanımlar aşağıda belirtilmiştir.

Oxford İngilizce Sözlüğü (OED) küreselleşmeyi “ evrenselleşme eylemi” olarak tanımlamaktadır (OED, 2000).

Dünya Ticaret Örgütü başkanı Pascal Lamy ise küreselleşmenin 19. Yüzyılda Sanayi Devrimi’ndeki gibi, kapitalizmin tarihsel bir yansıması olarak tanımlanabileceğini söylemektedir. Buna göre; küreselleşme toplumların teknolojik gelişmelere bağlı olarak temel dönüşümleri olarak tanımlanabilir (WTO, 2015).

Küreselleşme insanlı ve insansız faaliyetlerin ulusötesi ve kültürler arası bütünleşme nedenlerini, seyrini ve sonuçlarını kapsayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (GCSP, 2006, P.5). Ayrıca, küreselleşme evrimsel bir olgudur. İnsanın ve toplumların gelişimi ile birlikte sürekli bir değişim ve gelişim halindedir (GCSP, 2006, P.5-6).

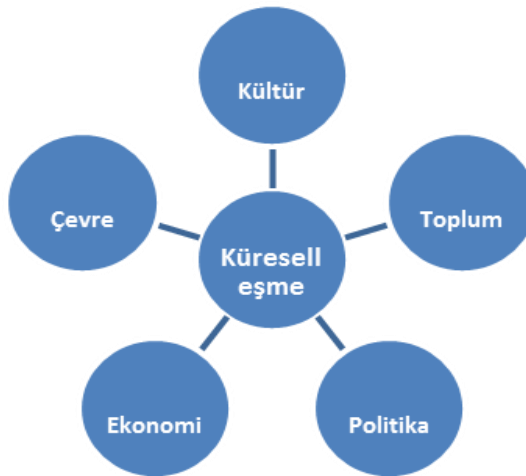
Tomas Larsson kitabında küreselleşmeyi dünyada mesafelerin kısaldığı, dünyanın küçüldüğü bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu durum dünyanın herhangi bir yerindeki bir insanın dünyanın başka bir köşesindeki bir insanla iletişime geçebildiğini bizlere açıklamaktadır (Larsson, 2001, p. 9).

Küreselleşme kavramının ortaya çıkışında Kanadalı ünlü iletişim kuramcısı Marshall McLuhan’ın “Küresel Patlamalar” adlı kitabında dünyada yaşanan değişimleri ifade etmek için kullandığı “ küresel köy” kavramının kullanılması etkili olmuştur (Logan, 2011: 45). McLuhan’a göre dünya giderek insanların birbirlerinden haberdar olabilecekleri bir köy ortamına dönüşmektedir. Tıpkı kabile toplumunun üyeleri gibi küresel köyün üyeleri de birbirlerinden haberdar ve

birbirlerine bağımlıdır. Aradaki tek fark küresel köyün mekân olarak tüm dünyayı kaplamasıdır (Tutar, 2000: 21, Yürekli, 2004: 6, Demirarslan, 2014, 5).

Ekonomiden siyasete, sosyal politikadan kültüre, yaşamın her alanında meydana gelen değişimleri ifade etmek üzere kullanılan bir terim olan küreselleşme kavramı (Bozkurt, 2000:1) aynı zamanda farklı kültürler ve farklı coğrafyalar arasında bağ kurulması, iletişimin güçlenmesi ve dünyanın küçülmesi olarak tanımlanmaktadır (Giddens, 1994: 64). Küreselleşme, üretim, dağıtım, mal ve hizmet kullanımının dünya ekonomisiyle bütünleşmesidir. Ancak, küreselleşmenin günümüzde sadece ticari ve ekonomik anlamda değil; bilgi, iletişim, fikir birliği ve teknolojik anlamda da etkili olduğu görülmektedir. İlk olarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkan küreselleşme kavramı, komünizmin çökmeye başladığı 1980'li yıllarda özellikle iktisadi açıdan tüm dünyada yaygınlık kazanmış; 1990'lı yılların başında ise tüm yönleriyle etkilerini dünyada hissettirmeye başlamıştır. (Demirarslan, 2014, 3).

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere küreselleşme sürecinin hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Dünyanın her yerinde aynı yiyecek ve içeceği ya da konfor koşullarını bulmak olası iken; yöresel değerler ve kültürel özellikler de kaybolmaktadır. Küreselleşmenin çok boyutlu ve geniş etki alanına sahip bir süreç oluşu bu olgunun tanımlanmasını da güçleştirmektedir. Bu nedenle öncelikle küreselleşmenin etkilediği alanları belirtmemiz gerekir. Küreselleşmenin ana etki alanları ekonomi, politika, toplum, kültür ve çevredir (Resim-3.1) .

Resim 3.1: Küreselleşmenin Ana Etki Alanları ve Boyutları (Demirarslan, 2014, 4).

Bu ana etki alanlarının alt etki alanları da bulunmaktadır. Ancak, bu beş ana etki alanının etkilediği en önemli unsurlardan birisi kentlerdir. Küreselleşme sürecinde kentlerin gelişimi ekonomik, politik, toplumsal, kültürel ve çevresel açıdan olumlu ve olumsuz olarak etkilenmiştir. Kentlerde olumlu ve olumsuz etkilerinin yansımaları ile küreselleşme mimarlık etki alanında özellikle de konut mimarisinde kendini yoğun ve çarpıcı bir biçimde göstermiştir.

3.1.4 Modernleşme ve Etiyopya

Bu bölümde Etiyopya’da modernleşme sürecinin başlaması, modernleşmenin gelişmesinde önemli olaylar ve modernleşmenin Etiyopya’daki etkileri anlatılmaktadır.

3.2 Etiyopya’da Modernizmin Başlangıcı

Addis Ababa Üniversitesi, Goethe Enstitüsü ve Friederich- Ebert- Stiftung (FES) kuruluşu hazırladığı “ Zemenawinet nedir?” isimli çok sayıda yazı ve bilimsel tartışma bulunmaktadır. Zemenawinet modernleşmeyi ifade eden Etiyopya diline özgü bir terimdir.

Felsefe profesörü Andreas Eshete “Modernlik: Etiyopya’da Eşsizlik ve Gelişimin Başlığı” isimli makalesinde(FES, 2012, s.21) modernleşme fikrinin 17. Yüzyılda yaşamış Etiyopyalı bir filozof olan Zarayaccob zamanında bile var olan bir fikir olduğunu vurgulamaktadır.

Ancak, Eshete İmparator Haile Selassie rejimi döneminde Etiyopya Öğrenci Hareketi (1967-1974) sırasında modernliğin ana öğelerin hepsini vatandaşlar arasındaki eşitlik, doğum ve miras olaylarında eşitlik, kültürler ve inançlar arasında eşitlik, endüstrileşme ve laiklik olarak tanımlamasını yapmıştır.

Bahru Zewde’nin (“A History of Modern Ethiopia” kitabının yazarı ve tarih profesörü) aralarında yer aldığı birçok bilimadamı Etiyopya’da modernleşmenin temelini İmparator II. Tewodros döneminde (1818-1868) atıldığını belirtmektedir.

II.Tewodros ülkesini dış dünyaya açmayı hedeflemiştir ve onun döneminde ülke daha önceki dönemlerde içinde bulunduğu izolasyondan çıkmaya başlamıştır.

II. Tewedros'un merkezi bir Etiyopya'yı amaçlayan ilk hükümdar olduğu birçok tarihçi tarafından kabul edilmektedir. Hükümdarlığı süresince feodal sistemin kaldırılması ve Etiyopya Kilisesi'nin hükümetin altında çalışması için girişimlerde bulun muştur. Modern Etiyopya'yı kurmak adına Kraliçe Victoria'ya bir mektup yazmış ve ateşli silahların kullanımını öğrenmek, teknik bilgi ve beceri yerlilere aktarılması için kalifiye eleman istemiştir (FES, 2012, s.55).

3.2.1 Modern Etiyopya'nın Oluşumunda Bir Dönüm Noktası Olarak Adwa Savaşı

Adwa Savaşı Adwa şehri yakınlarında 1 Mart 1896 yılında İtalya ile Etiyopya Krallığı arasında yapılmıştır. Etiyopya'nın egemenliğinin kazanılması ve sürdürülmesi açısından büyük önem taşıyan ve can alıcı bir savaştır.

İmparator II. Tewedros'un aksine, daha önce Etiyopya'nın tarihi bölümünde de belirtilmiş olduğu üzere İmparator Menelik zamanının süper gücü olan Avrupalılarla iyi ilişkiler kurabilmiş bir hükümdardı. Avrupa'dan teknoloji ithalatı ötesinde, Menelik yabancı güçlerle diplomatik ilişkiler kurmanın önemini tanımıştır. Öncelikle komşusu Mısır ile diplomatik ilişkilere girmiştir. Daha sonra komşu Sudan'dan güçlerini alan Müslüman bir grup olan Mahdistler ile anlaşmaya varmıştır. Victoria Döneminde ise İngiltere ile uzun süreli dostane ilişkiler kurulmuş ve 1883'de İtalyanlar ile ticari ve dostluk anlaşmaları yapılmıştır (encyclopedia.com).

Ülke topraklarını genişleterek hemen hemen bugünkü sınırlarına ulaştırmış, İtalya'nın 1896'daki istila girişimini püskürtmüş ve kapsamlı bir modernleşme programını uygulamıştır.

Adwa savaşı sonrasında Etiyopya'nın kazandığı zafer İtalyanların Afrika'da Fransa' ya da İngiliz imparatorluklarına benzer bir imparatorluk kurma girişimlerini engellemiş ve Etiyopya'da modernleşmenin hızlanmasını sağlamıştır.

3.2.2 Addis Ababa'nın Kurulması ve Modernleşmesi

İmparator II. Menelik Afrika'da bulunan diğer koloni ülkelerle bağımsız bir statüde ilişkiler kurmuştur. Etiyopya'da modernleşmeye ön ayak olarak Batı teknolojinin ülkeye girmesine ve ülke yönetimini etkileyen değişimlerin yapılmasına izin vermiştir. Menelik'in yönetim politikası modernleşme, birleşme, Etiyopya'nın topraklarının genişlemesi olarak özetlenebilir. İmparator Menelik tarafından Addis Ababa şehri ülkenin baş şehri olarak kurulmuştur. Daha sonra Etiyopya'da ilk modern bankayı (Abyssinia Bankası) kurmuştur. Çağdaş posta sistemini ülkeye getirmiştir. Bunların yanı sıra Addis Ababa'ya elektriğin getirilmesi onun döneminde gerçekleşmiştir. Telefon, telgraf, demiryolu ulaşımı, ilk otomobil, ilk otel ve okul ile Batılı silahlar kullanan modern bir ordunun kurulması yine II. Menelik zamanında gerçekleşmiştir (steelpulse.com). II.Menelik Etiyopya'da ilk otomobil kullanan insan değil; aynı zamanda ilk ehliyeti olan kişidir.

Resim 3.2: Addis Ababanın ilk hali,

(<http://www.evgethiopia.com/tourist/addis-ababa/ethiopia-capital.html>, 31 Ocak 2013)

Etiyopya'nın modernleşmesi ve Addis Ababa şehrinin gelişmesi konusunda iki Etiyopyalı mimarın önemli çalışmaları bulunmaktadır. Bu mimarlar Fasil Ghiorgis ile Elias Yitbarek'tir. Fasil Ghiorgis "Modernity and Change in Addis Ababa" isimli makalesinde (FES, 2012, s.54) İmparator Menelik'in devletin askeri ve bölgesel yönetiminde rol oynayan önemli kişilerine arazi tahsis ettiğini belirtmektedir. Bu gelişmeyi takiben 1880'li yılların sonlarında bu kişilerce yeni bir şehir kurulmuştur. Bu şehre ilk yerleşenler feodal ve askeri tipte yerleşim kampları oluşturmuşlardır. Şehrin tepelik arazilerine kurulan ve "sefer" olarak isimlendirilen bu yerleşim birimleri dere, tepe gibi doğal sınırlar ile birbirinden ayrılmış bulunuyormuştur. Bu yerleşimler de askerleri, din adamları ve sivil vatandaşları gibi insanları barındıran alanlardır. "Sefer" yerleşimleri arasında o dönemlerde ulaşım zor olduğundan Addis Ababa şehri de çok merkezli olarak gelişim göstermiştir.

Şehrin kurulduğu dönemlerdeki ekonomik yapısına bakacak olursak, Ghiorgis ticaretin şehrin gelişmesinde büyük payı olduğunu makalesinde belirtmektedir (FES, 2012, s.54-55). Ayrıca, İmparator Menelik döneminde şehir politik ve ticari merkez konumuna gelmiştir. 1889 -1892 yıllarında meydana gelen korkunç kıtlık, insanları kırsal alanlardan Addis Ababa'ya göçe zorlamıştır. Göçler sonucu sadece insan sayısı değil şehirde yaşayan halkların sayısında da artış olmuştur. 1890'lı yıllarda İmparator geleneksel arazi kullanımı ve tahsisi, vergilendirme gibi konularda yenilikçi yaklaşımlara yönelmiştir.

Adwa Savaşı'nda kazanılan zafer sonrasında da Hintli, Ermeni, Yunanlı gibi çok sayıda yabancıların Addis Ababa şehrine yerleştiği ve bu insanların yeni inşaat tekniklerini ülkeye kazandırdıkları ve inşaat sektöründe çalıştıkları görülmüştür. Bu durum da Addis Ababa şehrinin modernleşmesinde önemli bir aşamadır.

3.2.3 Addis Ababa'da Menelik'in Modernleşme Girişimleri ve şehrin planlaması

Addis Ababa şehrinin modernleşmesinde önemli rol oynayan olaylardan birisi 1892 yılındaki büyük yangındır. Ghebi sarayı ve çevresinde ortaya çıkan büyük yangın kısa sürede bütün şehirde önemli zararlara yol açmıştır. Çağdaş malzeme ve inşaat tekniklerinin ülkeye ve şehre gelmesiyle büyük bir dönüşüm

yaşanmaya başlanmıştır. Önceki yapıların yerini cephede verandası olan yapılar almıştır. Zamanla bu açık verandalar camekanlarla kapatılmıştır. Saz kaplı çatılarda zamanla oluklu metal kaplamalar görülmeye başlanmıştır. Parlak metal çatı kaplamaları şehrin görünümünü değiştirmiş ve şehre çağdaş ve değişik bir görünüm kazandırmıştır.

Resim 3.3: Ghebi Sarayı'n eski hali

(<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=392242&page=141>, 5 Eylül 2010)

Resim 3.4: 1963 yılında Addis Ababa ve modernleşen mimari

(<http://www.delcampe.net/page/item/id,79751870,var,Addis-Ababa-Street-view-old-cars-real-photo-pc-1963,language,E.html>, 4 Mart 2015)

Addis Ababa şehrinin ilk dönemlerinde inşa edilmiş binalar modernleşme sürecinde yaşanan gelişmenin canlı kanıtlarıdır. Bu yapılar farklı ülkelerden gelen bina inşa tekniği ve mimari kültürün birer yansımasıdır. Bu yapılar aynı zamanda kırsak toplumdan şehir toplumuna dönüşümü de simgeleyen önemli örneklerdir. Bu değişim modernleşme süreci olarak algılanabilmektedir.

Şehir planlamasının temeli olan yol yapımı Addis Ababa’da ilk olarak 1901 yılında başlamıştır. İlk Belediye binası da Mahatma Gandhi Caddesi’nin kuzeyinde Arada bölgesinde inşa edilmiştir. İtalyan mühendis Castagna önderliğinde de Entoto Mariam’a giden kavisli bir yol inşa edilmiştir. 1917 yılında da Addis Ababa’da demiryolları kurulmuştur (FES, 2012, s.56).

Resim 3.5: Addis Ababa’da yollar 1963

(<http://www.ethiopiaobserver.com/wp-content/uploads/2014/05/The-Piazza-with-the-city-hall-under-construction-in-the-background.jpg>, 1 Haziran 2014)

Ghiorgis’in makalesinde de belirtildiği üzere modernleşme değişik ülkelerden ve bölgelerden farklı ithal unsurların gelmesini sağlamıştır (FES, 2012, s.56). Addis Ababa çevresinde yaşayan köylülerin getirdiği farklı tarım ürünleri şehirde Pazar oluşturmuştur. Bu durum da hem ticareti geliştirmiş hem de insanlar arasında kültür ve bilgi alışverişinin artmasına yol açmıştır.

Resim 3.6: 1917 yılında inşa edilmiş olan Addis Ababa tren istasyonu
(<http://famouswonders.com/addis-ababa/>, 20 Şubat 2010)

3.2.4 İmparator Haile Selassie (1930-1974) ve İkinci İtalyan İşgali

İtalyanlar hiçbir zaman Adwa Savaşı'ndaki yenilgilerini unutmamışlardır. Mussolini döneminde dahi Etiyopya İtalyanlar tarafından işgale uğratılmıştır. Eritre ve Somali kolonilerini kuran İtalya için Etiyopya önemli bir pozisyona sahiptir.

Tarihçi Richard John Pankhurst çalışmalarında İkinci İtalyan işgali hakkında bilgileri vermektedir (Pankhurst 1998, s. 223-8). Pankhurst'a göre İtalyan işgali Etiyopya bölgesinde Wal Wal şehrinin ani işgaliyle başlamıştır. 1934 yılının Ekim ayında İtalyan birlikleri Etiyopya topraklarına zorla girmiştir. İtalya sonuçta yeniden başarısız olmuş ve özür ile tazminat talep etmiştir. Ancak, hükümdar Haile Selassie konuyu Milletler Cemiyeti'ne taşımıştır. Mussolini ise Milletler Cemiyetinin kararını beklememiş ve 3 Ekim 1935'te Etiyopya'yı işgal etmeye başlamıştır. Genellikle II. Dünya Savaşı'nı hazırlayan olaylardan biri olarak değerlendirilen bu savaş, Milletler Cemiyeti'nin, büyük güçler tarafından desteklenmedikçe kararlarını uygulatma gücüne sahip olmadığını göstermiştir.

General Rodolfo Graziani ve Pietro Badoglio komutasındaki İtalyan birlikleri, kötü donanımlı ve eğitimsiz Etiyopya ordusunu sürekli geri çekilmek zorunda bırakarak, 9 Nisan 1936'da Ascianghi (Aşangi) Gölü yakınında büyük bir zafer kazanır, 5 Mayıs'ta başkent Addis Ababa'yı ele geçirmişler. Etiyopya imparatoru Haile Selassie'nin sürgüne gönderilmesinin ardından Mussolini Roma'da, İtalya kralı III. Vittorio Emanuele'yi Etiyopya imparatoru ilan etti ve Badoglio'yu Etiyopya genel valiliğine atadı.

Bir çok tarihçiye göre beş yıl süren ikinci İtalyan işgalinin Etiyopya üzerine olumsuz olduğu kadar olumlu yönleri de bulunmaktadır. İtalyanlar ülkede yol yapımında öncülük etmişlerdir. Aynı zamanda Addis Ababa şehrinin bazı bölgelerini yeniden inşa etmişler, elektrik tesisatının şehirde kurulması için çalışmalar yapmışlardır. Bir baraj inşa ederek şehre su tedarik etmişlerdir. Bunca yeniliğe rağmen bu dönemde Addis Ababa'da halkların ve ırkların birbirlerine kaynaşmasını engelleyecek şekilde bir düzenleme yapıldığını görmekteyiz.

Bazı bilimadamlarına göre Etiyopya'da modernleşme dönemi İmparator Haile Selassie döneminde başlamıştır. Selassie döneminde edebiyat, sanat, muzik alanlarında yeni bir yaklaşım görülmektedir. 1950'li ve 1960'li yıllarda , yani İtalya-Etiyopya Savaşından sonraki yıllarda, Afrika'da kolonileşmeye karşı bir hareket başlatan Selassie Afrika kıtası içinde tiyatro, edebiyat ve sanat alanındaki radikal değişiklikleri ile gündeme gelmiştir. Yukarıda da değindiğimiz üzere Afrika Birliği'nin temellerinin atılması da bu hükümdarın önemli katkılarından biridir.

İmparator Menelik gibi Haile Selassie de modernleşmenin ve yeni teknolojilerin ülkeye ithal etme konusunda önderliğini yaptığı Kabul edilmektedir. Ghiorgis'in çalışmasında belirttiği üzere (FES, 2012, s.56-7), Selassie 1924'de Avrupa'ya seyahat etmiş ve endüstrileşmiş dünyayla tanışarak buradaki yaşamı kendi ülkesindeki yaşamla karşılaştırma olanağını bulmuştur. Bu seyahatten ülkesine döndüğünde artık Addis Ababa caddelerinde motorlu taşıtlar görülmeye başlamıştır. Motorlu taşıtlar için ilave taş yollar yapılmıştır. Addis Ababa şehrine yabancı mimar, mühendis ve şehir plancıları çağırılmıştır.

İtalyanların Addis Ababa şehri için olumlu fiziksel strüktürler inşa ettiğini söylemek mümkündür (FES, 2012, s.57). 1936-1941 yılları arasındaki İtalyan işgali sırasında şehir yoğun bir yapılanma içine girmiştir. Mevcut yerleşimler Faşist idarenin etkisiyle yeniden ele alınmıştır. İtalya'nın doğu Afrika kolonilerinin başşehri olması planlandığı için şehrin yeniden acil olarak master planının hazırlanması söz konusu olmuştur. Hazırlanan master planında ülkede İtalyanın varlığının ve baskın gücünün gösterilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla da mimari ve şehir planlama bir araç olarak kullanılmıştır. İşgal yıllarında inşa edilen binalar iki katlı, taş yapılar olup, İtalyan mimarisi özellikleri taşımaktadır. Şehirde yerli halklar ile İtalyanların yaşadıkları yerler birbirinden ayrılmıştır, Şehrin merkezi değiştirilmiştir.

Resim 3.7: İtalya işgal zamanında yapılan Faşist Parti binası Addis Ababa

(<http://www.postcardman.net/ethiopia/262869.jpg>, 5 Mart 2014)

Sonuç olarak , Etiyopya'nın avrupalı ülkelerle olan ilişkisi, farklı alanlarında ülkenin modernleşmesini kolaylaştırılmıştır. İlk Etiyopya-İtalya savaş başkent Addis Ababa kurulması için önemli bir rol oynamıştır. Bağımsızlığını koruyabilmesi de, kültürel ve ideolojik kimliklerini kaybetmeden modernleşmesine katkıda bulunmuştur. İkinci Etiyopya-İtalya savaşı da ülkenin fiziksel yapılarının

modernleşmesi için, özellikle mimarlık ve inşaat alanlarında, olumlu bir şekilde etkilemiştir. İtalyan işgali sonrasında ise Britanyalı plancılar tarafından yeni bir master planı hazırlanmıştır. 1960'lı yıllarda şehir modern ve yüksek yapılar ile tanışmıştır. Özellikle modern ve yüksek yapılar şehrin silüetini oldukça değiştirmiştir.

Resim 3.8: Addis Ababa günümüzde genel görünüm
(<http://visit2ethiopia.com/AddisAbaba.html>, 22 Temmuz 2010)

4.BÖLÜM

GELENEKSEL HARAR EVLERİ ANALİZİ

Harar son yıllarda dünyanın dört bir yanından araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Bu araştırmacılar arasında Fransız mimar ve akademisyen Prof. Philippe REVAULT, Paris Belleville Mimarlık Okulu'ndan Serge SANTELLI yer almaktadır. Bu araştırmacılar Harar evlerini detaylı bir şekilde inceleyerek tipolojilerini oluşturmuşlardır. Etiyopyalı araştırmacı Meftuh Zekeriya Abdulahi'nin "GEY GAR" 2007, (ጌይ ጋር, ጥንታዊ የሀገሪባች, 1999) isimli geleneksel Harar evlerini anlattığı kitabı ile "HARAR JUGAL" 2008, (ሐረር-ጃገል, የከተማ ባህል መፍለቂያ, 2000). isimli Harar bölgesinin kültürünü anlatan konuyla ilgili diğer önemli yazılı kaynaklardır. Bu tezin özellikle bu bölümünde Abdulahi'nin bu iki eseri incelenmiş ve ana kaynak olarak faydalanılmıştır.

Harar evleri Harar şehrinin mimari mirasının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu evler Harar şehrinin kimliğini ve bu kimliği evlerin tarih boyunca bozulmadan gelen yapısıyla yansıtan birer semboldür. Harari evleri çoğu zaman Harari kültürü ile bağdaştırılarak kullanılmaktadır. Çünkü Harari evleri Harari kültürünü olduğunu gibi yansıtmaktadır. Eski şehirde, duvarlar arasında kalan bölgede yaklaşık 5115 ev bulunmaktadır (Revault, Santelli, 2004, s.45).

Harar Jugol'da geleneksel şehir evi, Hint evi ve Karma tip ev olmak üzere üç tip ev bulunmaktadır. En yaygın olarak karşımıza çıkan ev tipi geleneksel şehir evidir. Bu evlerin benzer mimari özellikler taşıdığı görülmektedir. Bölge halkı bu ev tipini isimlendirirken "ge gar" sözcüğünü kullanmaktadır. Harari dilinde "ge" şehir "gar" ise ev anlamına gelmektedir. Meftuh Zekeriya Abdulahi'ye göre (ጌይ ጋር, ጥንታዊ የሀገሪባች, 1999, 3), ge gar sözcüğü sadece şehir evi anlamına gelmeyip bu evin ana kavramını da oluşturmaktadır. Bu sözcüğün tercüme edilerek anlamının öğrenilmesi ile Harari kültürünün ve yaşamının temelini anlamak mümkündür. Bu evlerin her ögesi Harari kültürünün anlamını ve mesajını taşır. Geleneksel şehir evi ile beraber birkaç evin bir araya gelmesi ve ortada bir avlu oluşturmaları ile meydana gelen bir

yerleşim ünitesi “Ge abad” denir. Bu bölümün alt başlıklarında bu konuyu detaylı bir şekilde inceleyerek örnekler ile açıklayacağız.

4.1. Ge abad- Avlulu Ev

Ge abad birkaç evin bir araya gelmesi ve ortada bir avlu oluşturmaları ile meydana gelen bir yerleşim ünitesidir. Bu evlerin plan ve kesitleri incelendiğinde mimari özelliklerinin hem eski evlerde hem de yeni inşa edilen evlerde aynı olduğu görülmektedir. Geleneksel olarak bu konutlar aynı ailenin üyelerinin bir araya gelerek oluşturduğu yerleşim birimleridir. Hükümet (DERG dönemi (1974 -1987)) tarafından bu evler kamulaştırılmıştır (Revault, Santelli, 2004, s.45) . Toplumun farklı sosyal gruplarından aile bireyleri aynı yerleşim ünitesini paylaşmaktadır.

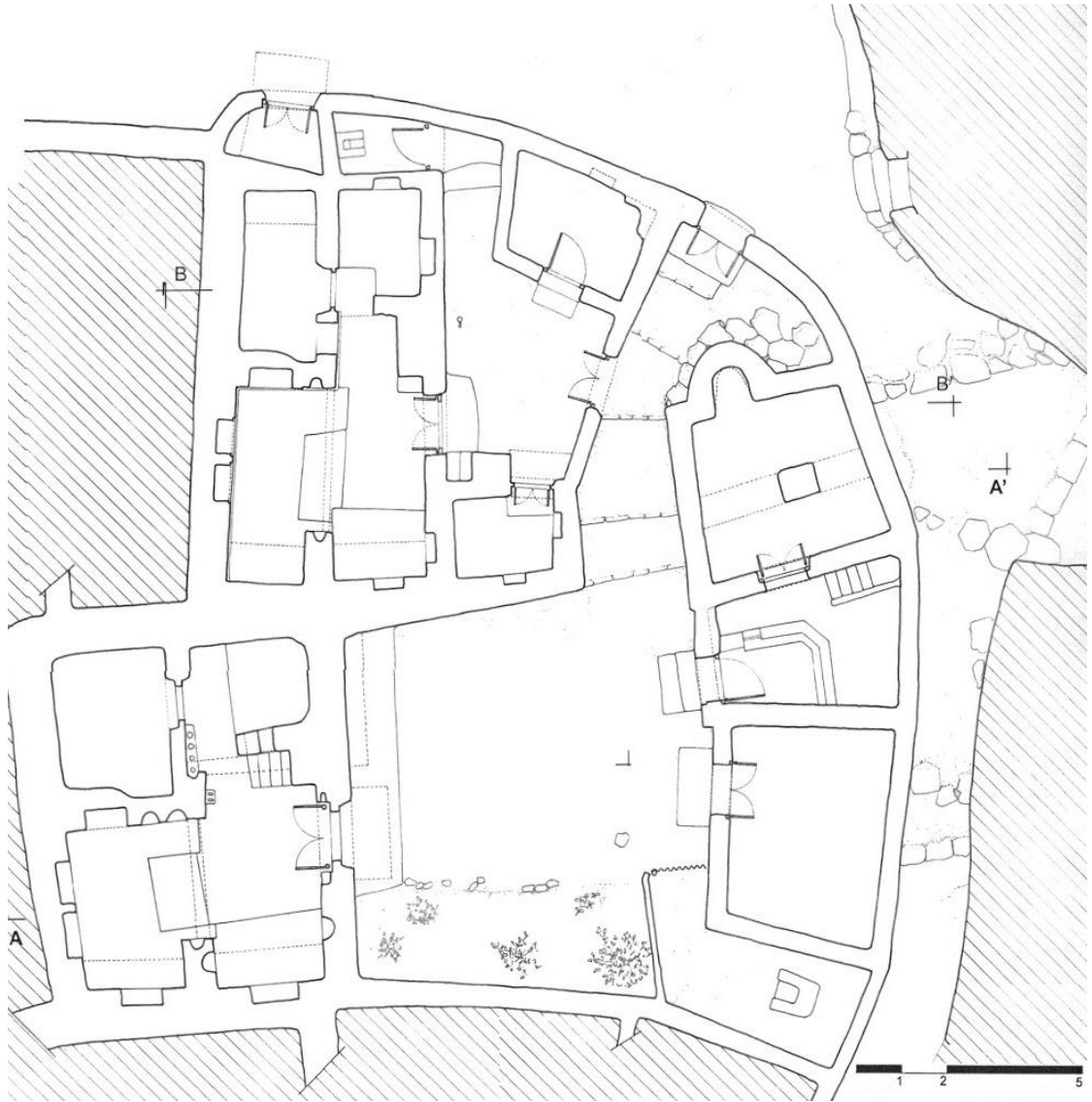
Ge abad temel olarak dikdörtgen planlı bir konut yerleşim ünitesidir. Ge gar adı verilen konutlar da zemin katta “gidir gar”, “kirtat” ve “dera” ismi verilen üç odadan oluşmaktadır. Üst katta ise “quti qala” adı verilen bir oda yer almaktadır. Servis mekanları, tuvalet ve mutfak avluda yer almaktadır. Bu birimler ana eve direk bağlantılı olmayıp genellikle evlere yakın bir şekilde avluda konumlandırılmışlardır. Belirli örneklerde mutfak evlere bitişik bir şekilde konumlandırılmıştır. Bu örneklerde kirtat adı verilen odaya mutfaktan direk geçiş sağlandığı görülmektedir.

Evlerde ailenin ana toplanma yeri avludur. Ge abard denilen yerleşim ünitesi sokak ve caddeden bir duvar ile ayrılmaktadır. Sokaktan avluya geçiş bir ana kapı ile sağlanmaktadır. Avlu hanehalkı bireylerinin günlük yaşam eylemlerini yapmak için ortaklaşa kullandıkları bir mekandır. Kadınlar çamaşır yıkama, sepet örme gibi ev yaşamına ilişkin tüm faaliyetlerini bu avluda avluyu çevreleyen odaların duvarlarına karşı oturarak gerçekleştirirler. Avlu ve mutfak çok işlevli mekanlardır ve bu mekanlar birbirinden farklı eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için esnek olacak bir düzende planlanmıştır ve donatılmıştır.

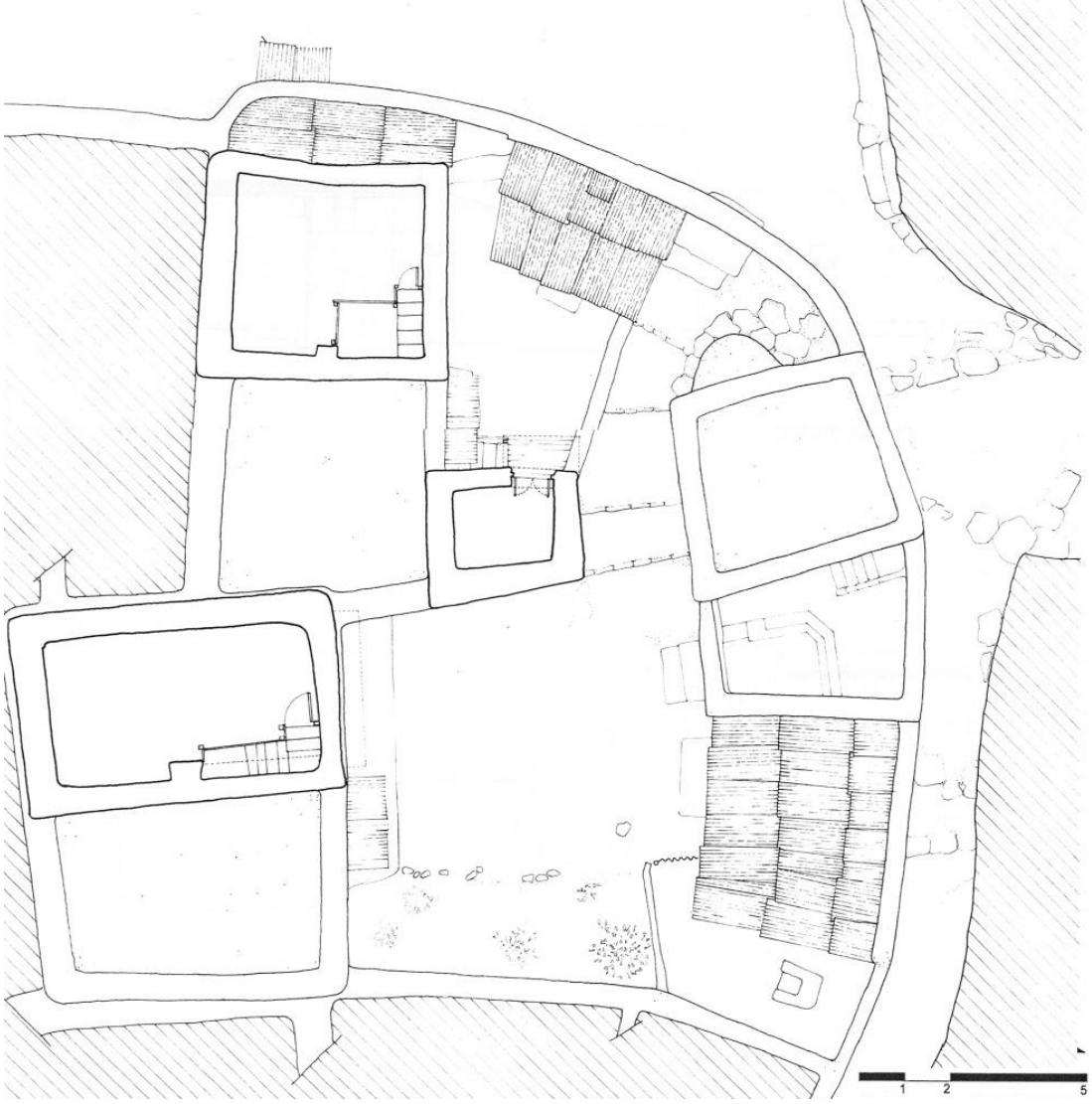
Avlu aynı zamanda bir dağıtım mekanı olup; avluda sirkülasyonun sağlanmasında iki önemli kapı vardır. Bunlardan ilki sokaktan girişi sağlayan ana kapı, ikincisi ise avludan ge gar'a girişi sağlayan kapıdır. Ge gar'a girişi sağlayan kapı zeminden bitkiler ile ya da bir basamak ile ayrılarak vurgulanmıştır.

4.1.1 Ge abad Örneği

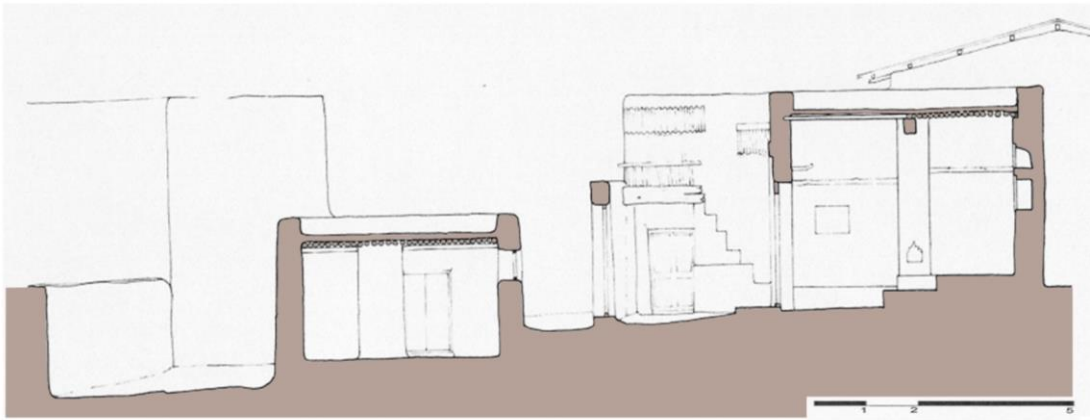
Şaş Abdolis Evi ge abad için önemli örneklerden biridir. Harar şehrinin en eski yerleşim ünitelerinden birisidir.

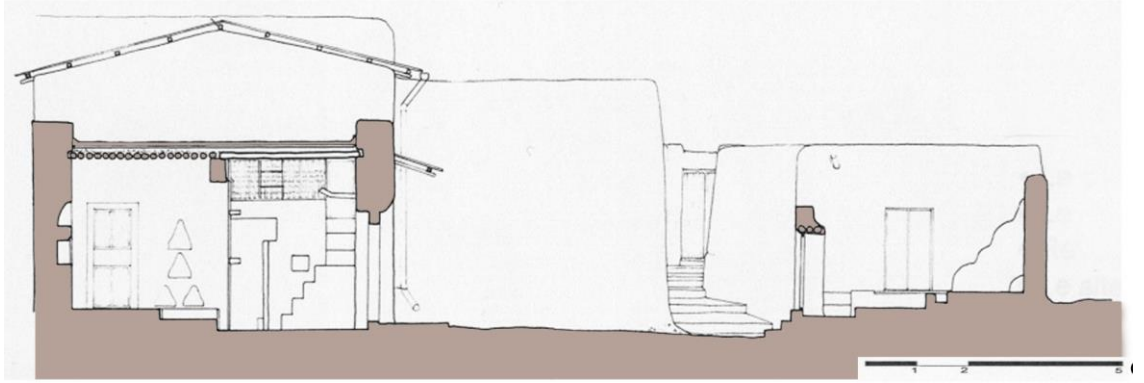
Resim 4.1: Şaş abdolis evinin Zemin kat planı
(HPNRS, 31 Ocak 2004)

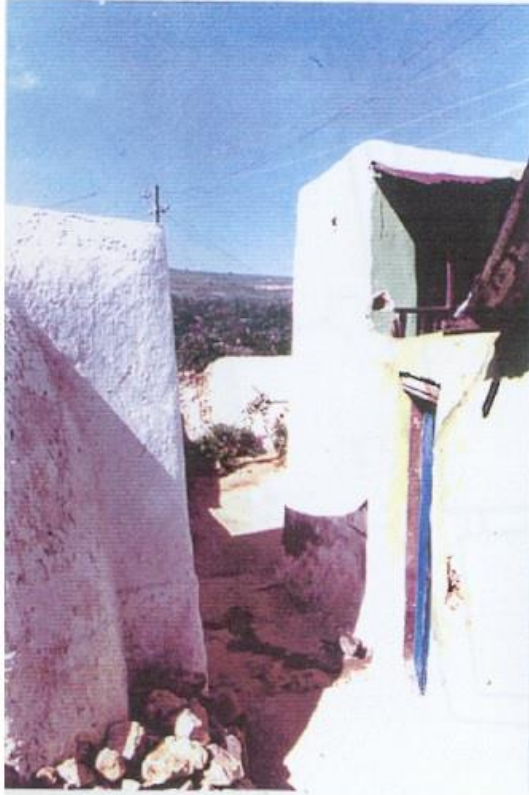
Resim 4.2: Şaş abdolis evinin üst kat planı
(HPNRS, 31 Ocak 2004)

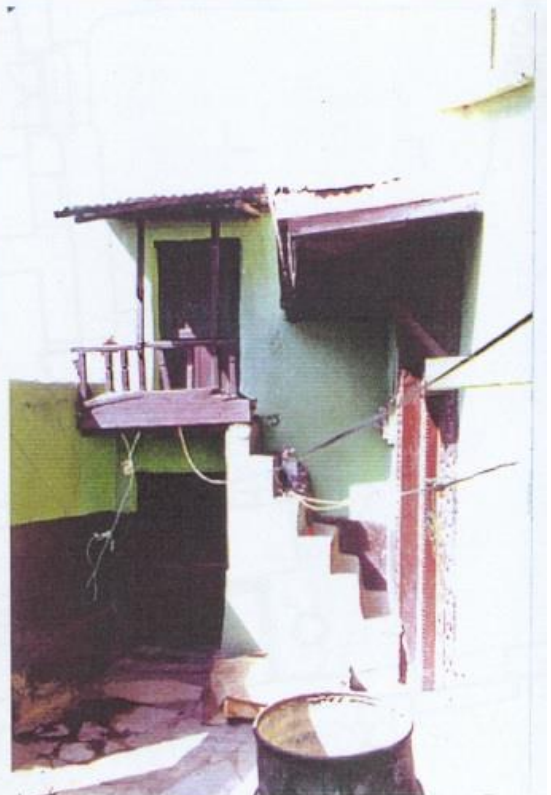
Resim 4.3: Şaş abdolis evi, B-B kesit
(HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.4: Şaş abdolis evi, A-A kesit
(HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.5: Şaş abdolis evin ana girişi
(HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.6: Şaş abdolis evin girişi
(HPNRS, 31 Ocak 2004)

4.2. Ge gar

Yukarıda da anlatıldığı üzere, geleneksel Harari evi “ge gar” olarak isimlendirilmektedir. Bu bölümde ge gar evinin mekan ve mekan elemanları özellikleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Ge gar evini oluşturan mekanlara yukarı

da değinilmiş olmakla birlikte konunun daha kolay ve sağlıklı anlaşılabilir olması amacıyla burada kısaca tekrar etmek faydalı olacaktır. Ge gar adı verilen konutlar zemin katta “gidir gar”, “kirtat” ve “dera” ismi verilen üç odadan oluşmaktadır. Üst katta ise “quti qala” adı verilen bir oda yer almaktadır. Servis mekanları, tuvalet ve mutfak avluda yer almaktadır.

4.2.1. Gidir gar

“Gidir gar” ge gar’ın ana kabul odası olup; büyük ev manasına gelmektedir. Bu odaya giriş geniş ve yüksek bir kapı ile sağlanmaktadır. Gidir gar’ın kapısı süslenmiş tek dış mekan ögesidir. Bu kapı konut kullanıcısının toplumdaki statüsünü ve ekonomik durumunu yansıtan önemli bir mekan ögesidir. Araştırmalar göstermiştir ki (Revault, Santelli, 2004, s.45); eski evlerde bu kapıların büyük kısmı çerçeveli konstrüksiyonda yapılmıştır. 19. Yüzyılın sonlarında inşa edilen evlerin kapılarında ise bitki motifleri oyma tekniği ile yapılmıştır. Bu motifler Svahili kıyısında, İran ve Hindistan’da görülen motifler olup; 19. Yüzyılda hintli tüccarlar tarafından getirilmiş ve “Hint- İran” motifi olarak toplum tarafından benimsenmiştir. Bu oda kapıdan ve bir küçük pencereden ışık almaktadır. Odaya ışık sağlauan bir başka öge ise merdiven boşluğudur.

Resim 4.7: Geleneksel kapı
(Revault, Santelli, 2004, p.45)

Resim 4.8: Geleneksel kapıların detayı
(Revault, Santelli, 2004, p.45)

“Wontafinchi” olarak isimlendirilen dikdörtgen başlıklı ahşap direkler ise kapının önünde bir sıra halinde dizilmiştir. Bu sütunların strüktürel amaçlı olmasının yanı sıra kadınların evde dokuma işlerini yapmalarında da yardımcı öge olarak kullanılmaktadır. Dokuma bu evlerin kullanıcıları için önemli bir eylemdir. Odadaki halı sayısı evdeki evlenme çağına gelmiş kızların sayısı hakkında da konuklara bilgi veren önemli bir dekorasyon ürünüdür (Revault, Santelli, 2004, s.46) .

Gidir gar çeşitli eylemler için çok amaçlı bir mekandır. Düğünlerde, cenazelerde, tatil günlerinde, komşuluk ilişkilerinde, afocha toplantılarında, “bercha” olarak isimlendirilen misafire çay, kahve, tütün ikram edilen toplantılarda kullanılmakla beraber bu mekanın bir diğer işlevi de yemek odası görevi görmesidir. Erkeklerin gece, kadınların nakış, sepet örme vb. eylemler için gündüz kullandıkları bu mekan ailenin aynı zamanda eğlence amaçlı toplanma yeridir.

Odanın çok işlevli olmasında “nadaba” olarak isimlendirilen ve odanın büyüklüğüne göre sayıları da değişen taştan yapılmış oturma sekileri önemlidir. Bu sedirlerin oturma yüzeyleri halı kaplı olup; sırt dayama yerlerinde süslü yastıklar bulunmaktadır.

Resim 4.9: gidir gar iç dekorasyonu (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w23-Harar_Harari_Region.html#66063224, Mayıs 2013)

4.2.1.1 Nadaba

Odanın yarıdan fazla büyüklükte bir alanını yukarıda da bahsedildiği üzere “nadaba” olarak isimlendirilen zeminden yükseltilmiş bir platform üzerinde yapılmış oturma sekileri kaplamaktadır. Nadabalar aile üyelerinin aile içindeki statüsüne ve konuğun statüsüne ve önemine göre beş tanedir. Odanın zemininde yer alan oturmalar kırmızı renkle belirtilmiştir ve sembolik olarak Chalenko Savaşı’nda öldürülenleri simgelemektedir (Revault, Santelli, 2004, s.46). Bu oturma yeri kırmızı toprak anlamına gelen “qeh afar” olarak isimlendirilmektedir.

Nadabalar yukarıda da belirtildiği üzere beş farklı yükseklikte inşa edilmektedir. Sedirlerin üzeri hasır, halı ile kaplı olup; minder ve yastıklar ile çevrelenmiştir. Halılar gelinin çeyizinin bir parçasıdır. Herbir nadaba, o nadabayı kullanan kullanıcıların isimleri ile tanımlanmıştır: “Amir nadaba” evin reisinin oturduğu bir nadaba iken “soutri nadaba” konuklar içindir. Ölçülerine göre de nadabaların sınıflandıklarını görmekteyiz: “gedir nadaba” ve “tait nadaba”. Ayrıca nadabaların oda içindeki konumlarına göre de isim aldıkları dikkati çekmektedir. Örneğin; “gebti her nadaba” sözcük anlamı olarak “kapıya yakın” anlamındadır.

Resim 4.10: nadabalar (http://www.tripadvisor.com/Hotel_Review-g676757-d4972926-Reviews-Anisa_Guesthouse-Harari_Harari_Region.html#photos, Mayıs

2013)

4.2.1.1.1. Amir nadaba

Genel olarak odadaki en yüksek ve ayaklı nadabadır. Geleneksel olarak aile reisinin konumunu belirtecek şekilde odanın en önemli yerinde konumlandırılmakta iken; günümüzde ise ailenin tüm üyeleri tarafından kullanılan bir oturma elemandır .

4.2.1.1.2. Soutri nadaba

Soutri nadaba genellikle, iki sütun arasında ya da duvarda oluşturulan bir girinti ya da niş içinde yapılan bir oturma sekisidir. “Soutri”nin sözcük anlamı “samimi” dir. Kültürel törenlerde, ailenin yaşlısı için ya da onur konukları için ayrılan oturma yeridir. Diğer konuklar ve kadınlar bu sedire oturmazlar. Geceleri ise ailenin yaşlısı ve eşinin yattığı yerdir. Gündüzleri de yaşlılar burada dinlenirler.

4.2.1.1.3. Gedir nadaba

Beş nadabanın en büyüğüdür. Kapının karşısında yer alır. Odaya girişte ilk görsel etkiyi yapan öğedir. Ahşap ayaklar üzerine kurulmuş olup; günümüzde üzeri halılar ile döşenmektedir. Bu halılar evin hanımının çeyizidir.

Kuran evde bu sedirde okunur. Evin erkek ve kadınları bu nadaba üzerinde ibadetlerini yaparlar. Geceleri ise evin hem yaşlıları hem de gençleri için dinlenme yeri, gündüzleri de “chichi” olarak isimlendirilen nargilenin içildiği, kahve, qat’in (qat ne demek burada açıklayalım) yendiği, okumaların yapıldığı yerdir.

4.2.1.1.4. Tit nadaba

“Tit nadaba” “ gedir nadaba” nın altında yer alır, tüm nadabaların en alçağıdır. Gedir ile soutri nadabas arasında da bir geçiş sağlar. Tatil ve bayram günlerinde geleneksel olarak yapılan seramonilerde servis hizmeti gören ergen yaşlardaki gençlerin oturduğu kısımdır. Diğer zamanlarda hanehalkının çeşitli aktiviteler için kullandıkları yerdir.

4.2.1.1.5 Gebti her nadaba

Bu nadaba tatil günlerinde özel olarak kadınlara ayrılmıştır. Merkezi sütun ile kapı arasında yer alır. Kadınların oturmasına mahsus bir yer olduğu için odanın genel görünümünden korunaklı bir şekildedir ve mahremiyet sağlanmıştır. Öğünler genellikle bu kısımda yenir. Geceleri de yine aynı şekilde kullanılmaktadır. Halılar ile üzeri örtülmüş ve minder ve yastıklarla çevrelenmiştir. Bu döşenme şekli hem oturma için rahat ve konforlu bir pozisyon sağlamakta hem de dekorasyona yardımcı olmaktadır.

Günümüzde, gidir gar'ın çok amaçlı olarak kullanımını ele alacak olur isek; bu odada televizyon, buzdolabı gibi çağdaş mekan donatılarının yer aldığını görmekteyiz.

Resim 4.11: modern gidir gar ve nadaba

(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w22-Harar_Harari_Region.html#66232691, Mayıs 2013)

4.2.1.2 Taqet- niş

Gidir gar'ın duvarlarında çeşitli ölçülerde ve biçimlerde yapılmış yaklaşık 11 adet niş bulunmaktadır. Bu nişler özellikle sembolik değeri olan eşyaların depolanması ve sergilenmesi için yapılmışlardır. Gidir nadaba'nın (en büyük oturma sediri) nin arkasında girişin tam karşısındaki duvarda beş adet niş bulunmaktadır. Bunlardan dikdörtgen biçimli olan iki tanesinde Kuran ve bazı dini öğeler konulmaktadır. Diğer üç niş ise “ tele taqet” olarak isimlendirilir. “Tele” , “kartal” anlamına gelen bir sözcüktür. Bu nişler yukarıda yer aldığı için “kartal nişi” adını almaktadır. Bu nişler dikdörtgen biçimli olmayıp; küreseldir. Lamba, porselen, geleneksel yazı gereçleri gibi eşyaların depolanmasında kullanılırlar.

Her nadabanın yukarısında, arkada iki ya da üç niş yer alır ve oturulan nadabanın ismini alırlar: Gebti eher nadaba taqet ve amir nadaba taqet gibi. Bu nişler günümüzde yiyeceklerin depolanması için ya da kitap, teyp, radyo gibi kişisel eşyaların konulması için kullanılmaktadır. Bu nişlerin çeşitleri ve sahip oldukları anlamlar aşağıda belirtilmektedir.

Resim 4.12: harar geleneksel evlerindeki nişler

(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w23-Harar_Harari_Region.html, Mayıs 2013)

4.2.1.2.1 Eqed taqet

“Eqed taqet” kapının karşısındaki duvarda genellikle simetrik olarak yer alan dikdörtgen biçimli iki niş için kullanılan bir terimdir. Sembolik amaçlı kullanılan nişlerdir. İçlerinde Kuran, yazılar, el yazması gibi değerli eşyalar bulundurulur.

Günümüzde, Harari hanehalkı eski el yazmaları bulundurduğu gibi dini yazıların son basımlarını da bu nişlerde depolamaktadır. Bu nişlerin soldaki olanı kadın, sağdaki olanı erkek için hizmet verir. Günümüzde bu nişlerin floral motifler ile süslendiği örnekler de mevcuttur.

Simetrik pozisyonda düzenlenmeleri dikkat çekicidir. Ayrıca bu nişlerin içinde aile üyelerinin fotoğrafları da sergilenmektedir.

Resim 4.13: eqed taqet (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w22-Harar_Harari_Region.html, Mayıs 2013)

Bu iki nişin etrafında Mekke ve Medine tasvirleri de bulunmaktadır. Kuran ve kaligrefiler de nişin içinde yer alır. Bunların hepsi bir Müslüman için önemli sembollerdir. Soldaki kadına ait niş ve sağdaki erkeğe ait niş aynı zamanda mezar, mahşer, zaman ve diriliş anlamlarını da taşır. Bu nişlerin depolamadan ziyade manevi işlevi de bulunmaktadır.

4.2.1.2.2 Tele taqet

Yukarıda da bahsedildiği üzere, “tele” “kartal” manasına gelmektedir. Dairesel bir formda yapılır. Eqed taqet’in yukarısında üç adet olacak şekilde yapılmışlardır. Geleneksel olarak kaligrafi gereçleri mürekkep, su , hokka koymak için yapılmışlardır. Günümüzde ise ya boş oldukları gözlenmekte ya da yine dini eşyaların konulduğu görülmektedir.

Resim 4.14: tele taqet ve eqed taqet (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w22-Harar_Harari_Region.html, Mayıs 2013)

4.2.1.2.3 Nadaba taqet

Yukarıda da belirtildiği üzere her nadabanın arkasında küresel biçimli ve yer aldığı nadabanın adını alan nişler bulunmaktadır. Günümüzde bu nişlerin simetrik olarak duvarda konumlandığını ve kişisel eşyaların depolanması için kullanıldığını görmekteyiz.

4.2.1.2.4 Makhazu taqet

“Makhazu taqet” ocak olarak da kullanılan odanın içindeki bir sütunun alt kısmında yapılmış içi boş , dairesel kesitli bir niştir. Merdivenin altında da ayakkabı

koymaya yarayan bir niş bulunmaktadır. Gebti her nadaba'nın bulunduğu yerde ise kadınların doğum sırasında kullandıkları suyun ısıtıldığı bir niş yer alır. Dolaplar da “dera” olarak isimlendirilen odadan “gidir gar”ın ayrılması için bir seperatör oluştururlar. Bu dolaplar çok zengin süsleme teknikleri ile süslenmiştir. Bu dolaplar kadınların tören kıyafetlerinin depolanması için kullanılır.

4.2.1.3 Marabraba

Gebti her nadaba'nın üst kısmında “marabaraba” olarak isimlendirilen bir raf bulunmaktadır. İnce ağaç çubuklardan yapılmış bu rafın üzerinde müzik enstrümanları sergilenmektedir. Marabaraba'nın yakınında ise “makhazu” olarak isimlendirilen çatıyı taşıyan geniş bir sütun yer alır. Çınar ağacından yapılan bu sütun “hamil” olarak isimlendirilir. Bu sütun giriş ile oturma alanını birbirinden ayırır. Giriş kısmı da çiçek motifleri ile süslü ahşap kaplamalar ile belirlenmiştir.

Resim 4.15: merabraba (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w33-Harar_Harari_Region.html#49631987, Ekim 2012)

4.2.2 Kirtat

“Kirtat” esasen depolama ve seperasyon amaçlı aynı zamanda havalandırmaya da imkan veren, ahşap latalardan yapılmış bir çeşit ayırımdır. Üzerinde kapaklı bir pencere de yer alır. Evde hasta birisi olduğu zaman bu mekanda bakımı sağlanır.

Bu kısım aynı zamanda yeni evil çiftler için gerdek odası ve ilk çocuğun doğumunda kullanılan yerdir. “Kirtat nabad” olarak isimlendirilen sedir de kadınların uyudukları yerdir. Hastalar için de ayrı bir alan oluşturmaya yardımcı olur. Günümüzde ahşap seperasyon yerine perde ile bu ayırım sağlanmaktadır. Günümüzde kadınların, gençlerin ve çocukların uydukları ve gündüz dinlendikleri yerdir.

Resim 4.16: kirtata ve gidir gar arasındaki ahşap duvarı

([http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w34-](http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w34-Harar_Harari_Region.html#49631201)

Harar_Harari_Region.html#49631201, Ekim 2012)

4.2.3 Dera

“Dera” kirtat’ın karşısında yer alan ve bir kapıyla diğer mekanlardan ayrılan bir odadır. Daha önce de belirtildiği üzere, bu odanın tavan yüksekliği gidir gar’ın yavan yüksekliğinin yarısı kadardır. Penceresiz bir odadır. Günümüzde bazı aileler bu odayı yatak odası haline dönüştürmüşlerdir. Buna karşın büyük çoğunluğu depo, kiler amaçlı kullanılmaktadır. Yeni evli çiftler için ilk çocuğun doğumuna kadar yatak odası olarak da kullanılır. Duvarı yer alan gömme dolap dokuma ve giysilerin depolandığı “nadaba dera” olarak isimlendirilen bir dolaptır.

Odanın dış duvarında yer alan dikdörtgen biçimli niş ise kirtat ile bu odayı birbirinden ayırır. Bu niş içinde “aflala” olarak isimlendirilen siyah renkli dört adet çömlek bulunur. Bu çömleklerin üzeri sivri şapka motifleri ile süslenmiştir. Sağdan sola doğru herbirinin işlevi farklıdır. İlki tohum, ikincisi takılar, üçüncüsü kuru tıbbi bitkiler, sonucusu ise gümüş için kullanılır. Günümüzde çömlekler yerine metal öğeler kullanılmaktadır.

Resim 4.17: dera’ya giriş koridoru (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w35-Harar_Harari_Region.html#49630874, Ekim 2012)

4.2.4. Quti qala

“Quti qala” üst katta yer alan büyük bir odadır. Geleneksel olarak bu oda tarımdan elde edilen kahve, mango gibi ürünlerin depolanması için kullanılır. Bu odaya erişim ön kapının yanından bir merdiven ile olmaktadır. 19. Yüzyılın ortalarından bu yana, bu odanın gidir gar’dan ayrılması duvar ile olmaktadır. Daha eski yapılarda ahşap seperatörler kullanılmıştır. Merdiven de ise “ mandera” adı verilen ahşap korkuluk bulunur.

Günümüzde bu odanın ev içindeki işlevi değişmiş ve yaşam mekanı haline gelmiştir. Çoğunlukla, karı-kocanın ya da evin en büyük çocuğunun kullandığı bir yatak odası haline dönüşmüştür. Oda içinde çift kişilik yatak, gardrop, komodin, etajer, makyaj masası, şifoniyer gibi Batı tarzı mobilyalar kullanılmaya başlanmıştır. Ergenlerin kullandığı odalarda ise gençlerin arkadaşları ile birlikte vakit geçirebileceği şekilde mobilyalar ile döşendiği görülmektedir.

Resim 4.18: quti qala (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w33-Harar_Harari_Region.html#49631903, Ekim 2012)

4.2.5 Tit gar

Günümüzde bu odalar birbirinden çok farklı işlevler için kullanılmaktadır. Ge gar'ın diğer yanında konumlanan bir diğer oda ise "tit gar" dır. "Tit gar" " küçük oda" anlamına gelmektedir. Kadınların ya da çocukların kullandığı bir odadır. Yerden 30 cm. Yüksekte bir platform ile odanın zemini oluşturulmuştur. Bu platform çocukların, misafirlerin, gençlerin oturduğu yerdir. Bu odaya içerdeki diğer odalardan ve avludan rahatlıkla ulaşılabilir. Şimdi tit gar'ı daha detaylı inceleyelim.

Tit gar esasen enbüyük erkek çocuk için yapılır. Böylece genç erkek çocuğun ailenin geri kalan üyelerinden mahremiyeti sağlanmış olur. Odanın giriş kapısının karşısında ya da odanın köşesinde yer alan platform aynı zamanda yeni evli çiftlerin de kullanması içindir. Genel olarak, avluda mekan olarak yeterli alan var ise ailenin yeni evli çiftlerine ayrı bir ev inşa edilir. Ancak avluda yer yok ise bu oda yeni evli gençlere tahsis edilir.

Günümüzde, ailenin diğer üyeleri için de bu odanın hizmet verdiği görülmektedir. Kadınlar bu odada sepet örmektedirler. Misafir ağırlamak için de kullanılmaktadır.

Bu oda aynı zamanda kiraya da verilmektedir. Harari'li olmayan ailelere ya da yalnız yaşayan insanlara bu odalar günümüzde kiralanamaktadır. Bu odalar iki grupta incelenir: Kabul odası ve gizli mekan. Gizli mekan gecelerin geçirildiği bir mekan olmakla birlikte aynı zamanda mutfak, depolama amaçlı kullanılan bir mekandır.

4.2.6 Harari Geleneksel Evinin İç Mekan Dekorasyonu

Bu bölümde Harari Bölgesindeki geleneksel evlerin iç mekan dekorasyonu ve dekorasyonu oluşturan öğeler hakkında bilgi verilmektedir.

4.2.6.1 Tavan Dekorasyonu

“Gidir gar” olarak isimlendirilen mekanın tavanı yaklaşık 12 cm. apındaki dairesel kesitli ahşap kirişlerden oluşur. Aynı zamanda bu ahşap kirişlerin sayısı odanın büyüklüğünü belirleyen bir ölçüttür. Genellikle çoğu evde beyaz badanalı olarak tavanlarda bu ahşap kirişler kullanılmaktadır. Ancak günümüzde bazı evlerde ahşap kaplamalar ile bu kirişlerin gizlendiği örnekler de mevcuttur. “Tit nadaba”nın tam üzerinde bulunan kiriş bu yerin önemini vurgulayıcı özelliktedir. Bu kirişin ölçüsü ve biçimi diğerlerinden farklı olup “hamil” olarak isimlendirilir. Eski dönemlerde evi yıldırımdan koruduğuna inanılan devekuşu yumurtası asılmaktayken günümüzde bu kirişin üzerine neon lambalar yerleştirilmektedir. İç mekanın en az süslü olan dekorasyon öğresinin tavan olduğu görülmektedir.

Resim 4.19: geleneksel evinin tavanı (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w33-Harar_Harari_Region.html#49631903, Ekim 2012)

Resim 4.20: “hamil” geleneksel evinin tavanındaki ana kirişi
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w19-Harar_Harari_Region.html#85845551, Aralık 2013)

Resim 4.21: geleneksel evinin modern tavanı
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w41-Harar_Harari_Region.html#41173234, Mayıs 2012)

4.2.6.2 Duvar Dekorasyonu

Geleneksel olarak evin giriş mekanındaki girişin tam karşısında bulunan duvar dekoratif tabaklar ve ahşap salata kaseleri ile süslenmektedir. Günümüzde ise, birçok yaşama mekanında duvarların hepsinin “darat” adı verilen ve genellikle çiftler halinde asılan geleneksel hasırlarla süslenmektedir. Ahşap kaseler ise siyah yağlı boya ile boyanmaktadır. Yine günümüzde, gabata’da Çin’den ithal edilen çok renkli çiçek motifli metal kaselerle duvarların süslendiği görülmektedir.

Hasırlar kadınlar tarafından örülmekte ve düğün hediyesi olarak kullanılmaktadır. Hasırların çok farklı şekilde ve türde oldukları ve üzerlerinde çok çeşitli motiflerin yer aldığı görülmektedir. Hasırlar evin hanımının sosyal statüsünü ve konumunu (düğün, ölüm vb.) belirleyici öğelerdir. Hasırlar çoğunlukla zenginliğin göstergesi olup günümüzde ticari bir değer taşımaktadırlar. 50- 60 yıldır Japon ve Çin işi tabaklar bu hasırlar ile yr değiştirmiştir. Günümüzde bazı kadınların bu hasırların üretiminde uzmanlaştıkları ve bu hasırları turistlere veya genç çiftlere hediye olarak sattıkları görülmektedir. Harari’de kadınlar genç kızlara hasır yapımını öğretmektedir.

4.2.6.3 Geleneksel Objeler

Bu bölümde evin iç mekan dekorasyonunda kullanılan çeşitli yerel objeler incelenmektedir.

4.2.6.3.1 “Afflala”, Dört adet çömlek

“Afflala” dört adet siyah boyalı, “afflala offal” olarak isimlendirilen hasır kapağı bulunan çömlektir. Aile reisi öldüğü zaman dulluğun ifadesi olarak çömleğin kapağı kavanozun içine doğru ters döndürülerek kapatılır. Günümüzde bu çömleklerin yarini metal ya da plastik olanları almıştır. Bazı evlerde ise bu çömlekler tamamen kullanımdan kalkmıştır.

Resim 4.22: afflala offal (Revault, Santelli, 2004, p.53)

4.2.6.3.2 Mızraklar

“Warham” olarak isimlendirilen iki adet mızrak amhil olarak isimlendirilen merkez girişinin üzerindeki bir duvar lambası üzerine asılmakta ve “warham moraja” olarak adlandırılmaktadır. Barış zamanlarında bu mızrakların ucu gökyüzüne doğru çevrilmekteyken; savaş zamanında mızrak uçları yere doğru bakmaktadır. Günümüzde çok az evde mızraklar yer almaktadır.

4.2.6.4 Odanın Düzenlenmesi

Evin hanımı odanın döşenmesi ve süslenmesinden dolayısıyla dekorasyonundan sorumludur. Odanın düzenlenmesi ailenin toplumdaki sosyal durumunu ve ailenin toplumdaki akrabalık ilişkilerini ifade etmektedir. Eski dönemlerde hasır örmeyi ve duvarda tabakların nasıl asılacağını bilmeyen kadın tembел olarak kabul edilmekteydi. Bu durum da duvarlara asılan hasır ve tabakların işlevsellikten ziyade dekoratif anlamda önem kazandığını göstermektedir. Kadının dünyası içinde Harari kimliğinin sembolleri olarak bu öğeler hanehalkının prestijini göstermekle birlikte aynı zamanda günlük yaşamda ve özel törenlerde işlevsel amaçlı da kullanılmaktadır.

Daha önce de bahsedildiği üzere günümüzde Çin ya da Japon iş metal tabaklar dekorasyonda kullanılmaktadır. Ancak, bu değişim kadınların sepet yapımını önlememiştir. Hasır sepetler günümüzde kadınların hediyelik eşya sektöründe üreterek kazanç sağladıkları bir ögedir. Bu hasır sepetlerin üretimi ve satışı konusunda uzmanlaşmış dernek ve kuruluşlar son yıllarda artarak hasır sepet örücülüğünün geleneksel bir zanaat kolu olarak gelişimine katkı sağlamaktadır.

4.2.7 Ge gar Örnekleri

Örnek 1- Wober evi

Wober Evi ge gar için önemli örneklerden biridir. Harar şehrinin en eski yerleşim ünitelerinden birisidir.

Resim 4.23: wober evinin giriş yolu, ge gar tipinin örneği
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w5-Harar_Harari_Region.html#120244670, Ocak 2015)

Resim 4.24: wober evin girişı, ge gar tipinin örneği
(http://www.tripadvisor.com/Tourism-g676757-Harar_Harari_Region-Vacations.html#photos, Eylül 2011)

Resim 4.25: wober evin avlusu, ge gar tipinin örneği
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w1-Harar_Harari_Region.html#36121243, Ekim 2011)

Resim 4.26: wober evin avrusu, ge gar tipinin örneği
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w6-Harar_Harari_Region.html, ocak 2015)

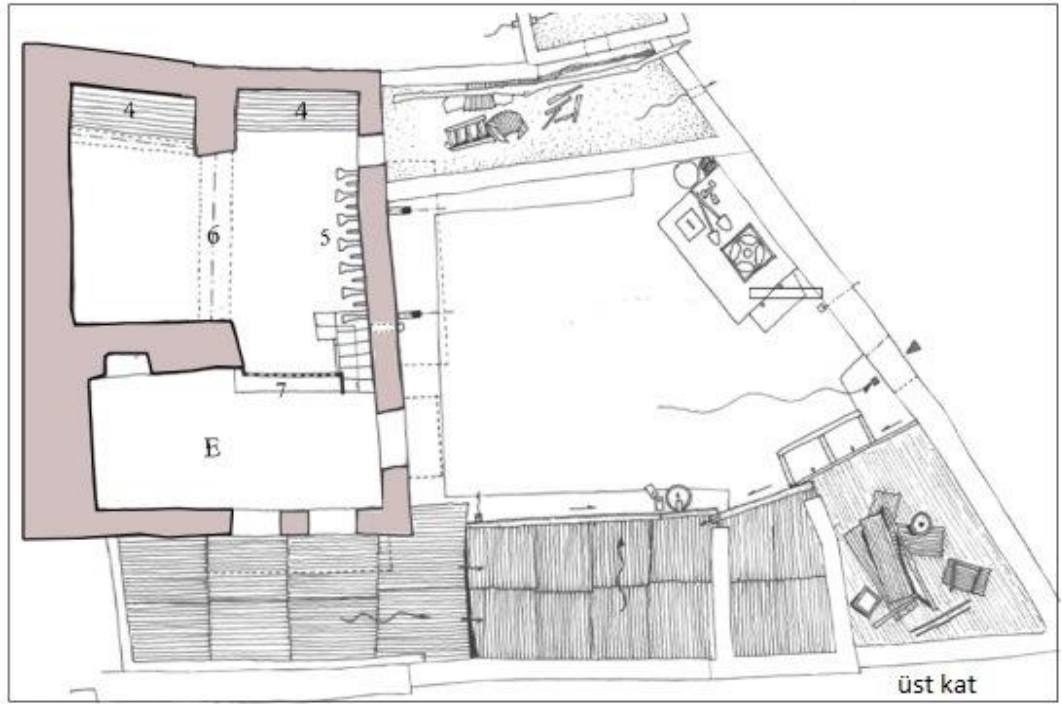
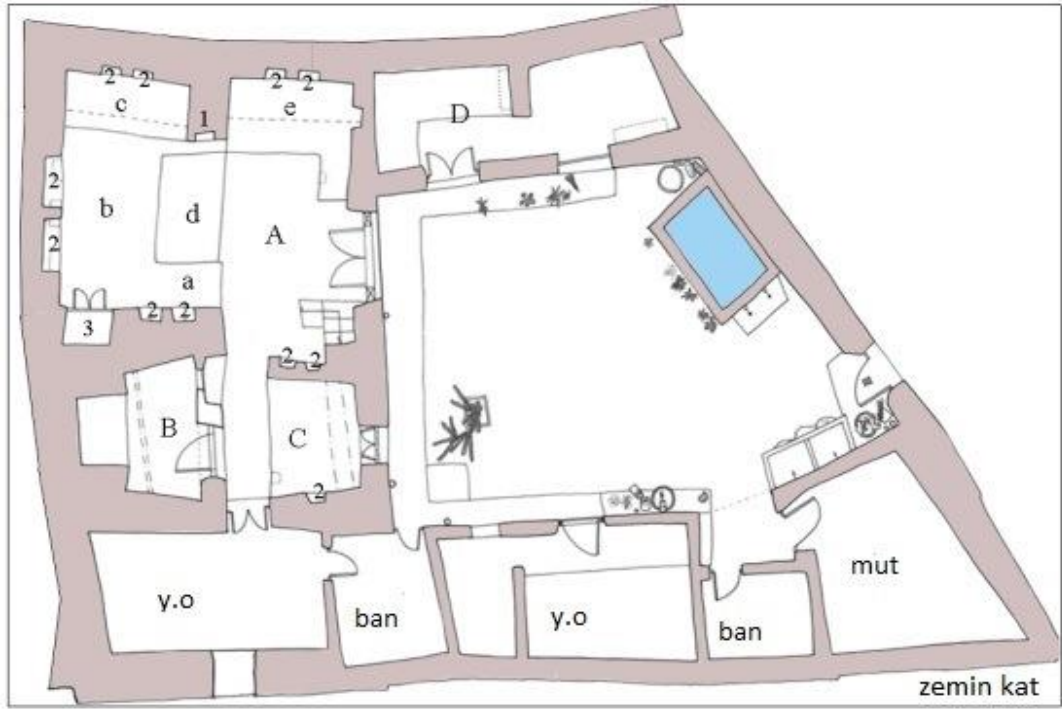
Resim 4.27: wober evin avrusu, ge gar tipinin örneği
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w41-Harar_Harari_Region.html#38644285, Şubat 2012)

Resim 4.28: wober evi iç mekan (gidir gar), ge gar tipinin örneği
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w41-Harar_Harari_Region.html#38644288, Şubat 2012)

Resim 4.29: wober evinin iç mekanı (gidir gar), ge gar tipinin örneği
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w41-Harar_Harari_Region.html#38644288, Şubat 2012)

▲ kuzey

Geleneksel odalar ve özellikler

A Gidir Gar	b Soutri nadaba
B Dera	c Amir nadaba
C Kirtat	d Tit nadaba
D Tit Gar	e Gebti her nadaba
E Quti qala	1 Makhazu
a Gidir nadaba	2 Niches

ilave odalar

y.o - yatak odası
ban- banyo
mut- mutfak

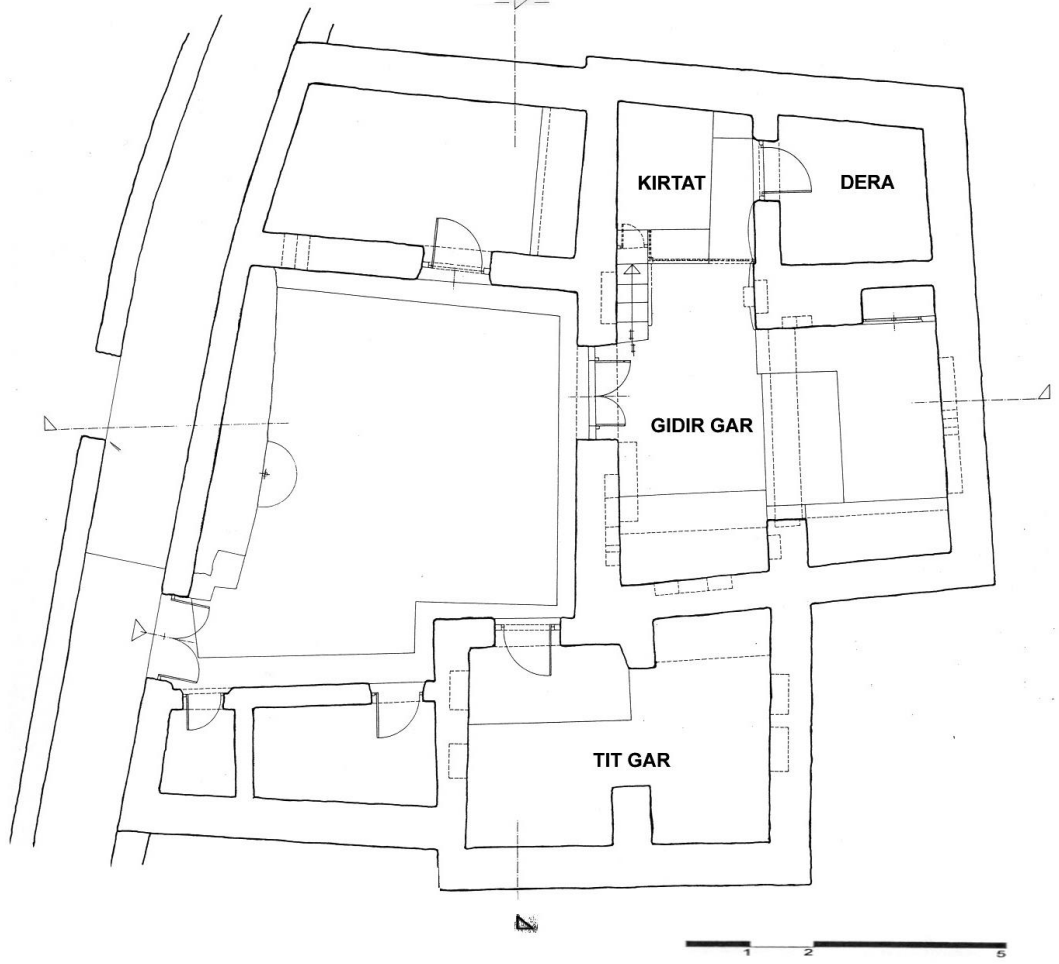

Resim 4.30: wober evinin kat planları, ge gar tipinin örneği

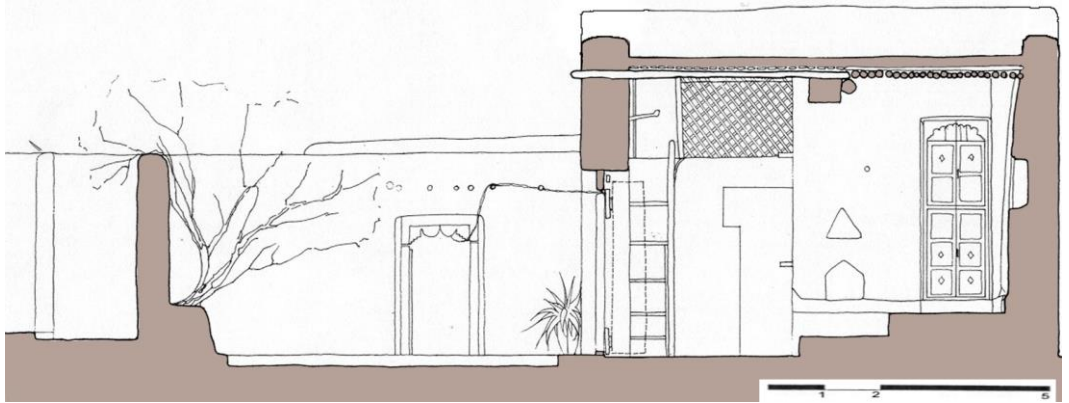
(Revault, Santelli, 2004, s:132)

Öğrnek 2- Mahdi hados evi

Mahdi hados Evi de ge gar için önemli örneklerden biridir. Harar şehrinin en eski yerleşim ünitelerinden birisidir.

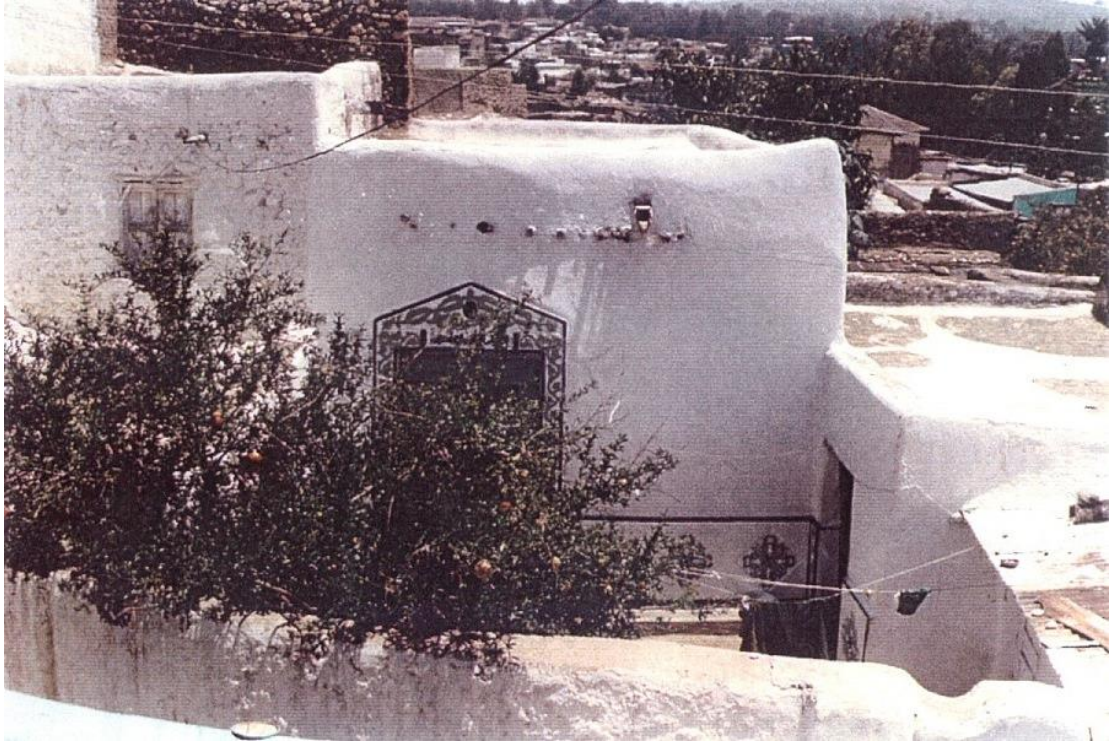
Resim 4.33: Mahdi hados evinin planı, ge gar tipinin örneği (HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.34: Mahdi hados evinin kesiti, ge gar tipinin örneği (HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.35: Mahdi hados evinin kesiti, ge gar tipinin örneği (HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.36: Mahdi hados evi, ge gar tipinin örneği (HPNRS, 31 Ocak 2004)

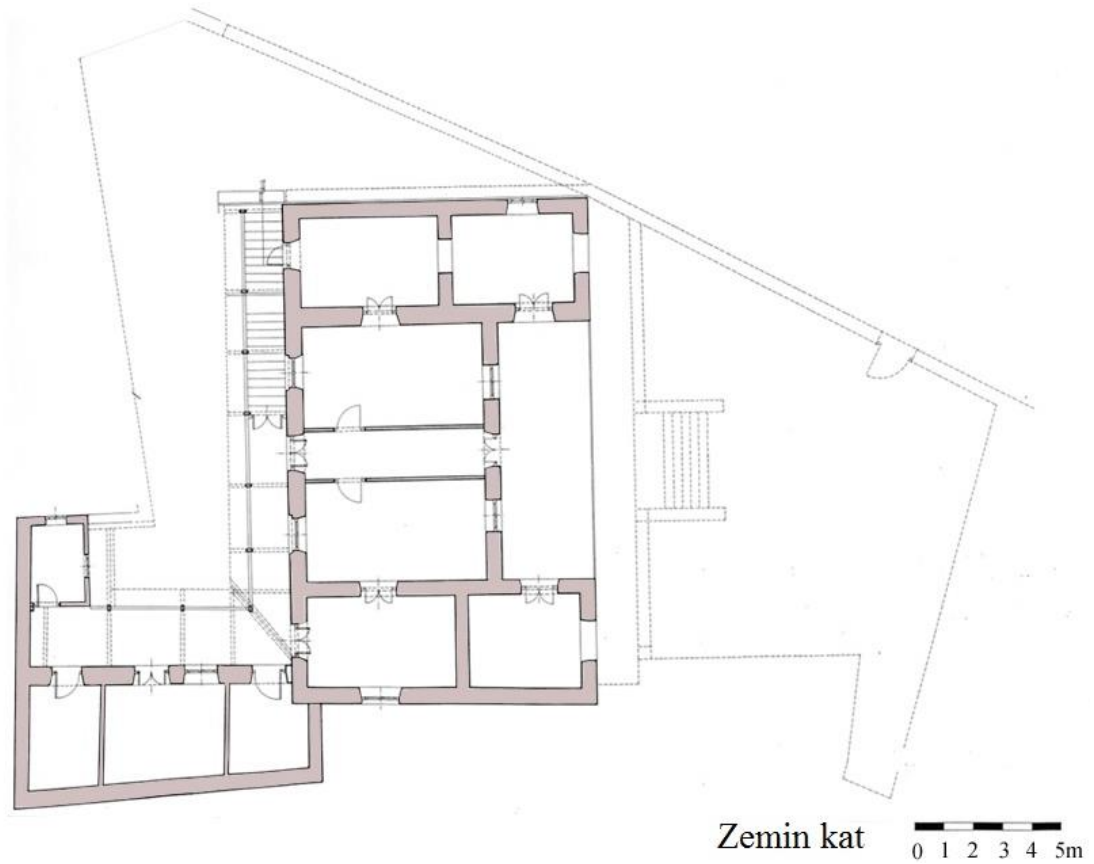
4.3 Hint Evi

Hint Evi Harar şehrinde bulunan ikinci ev türüdür. Bu evler 1887'de Harar'ın işgalinden sonra şehre gelen Hintli tüccarlar tarafından inşa edilmiştir. Bu evlerin

çoğu şehrin en yüksek yerinde tepe sırtlarında inşa edilmiştir. Evler basit dikdörtgen planlı ve iki katlı olup; evlerin planlamasında ana karakteri oluşturan birinci katın planlamasıdır. Birinci kat bir avluya ya da sokağa bir ahşap veranda ile açılmaktadır. Çatıları geleneksel Harari evlerinden farklı ve daha yüksek olan bu evler şehrin silüetinde daha baskın bir görünüme sahiptirler. Bu evlerin en ünlü ve en güzel olanı 20. Yüzyılın başlarında inşa edilen Rimbaud evidir. Yerel yönetim tarafından ve Fransız Kültür Servisi'nin de yardımıyla son dönemde restore edilerek kütüphane ve kültür merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Jugol'un en yüksek kesiminde bir düzine Hin evi bulunmaktadır. Ras Tafari Evi de Haile Selassie döneminde Harar'da yaşamış bir Hintli tüccara ait olup; bu ev de günümüzde restore edilerek yenilenmiştir.

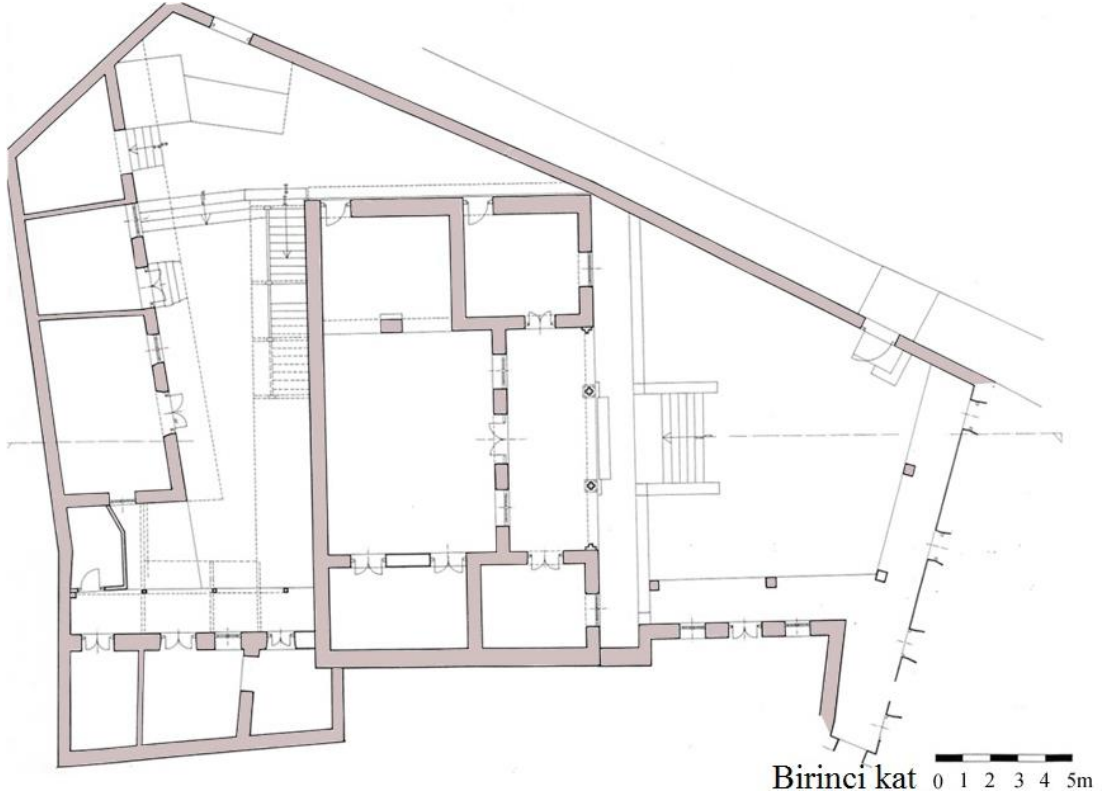
4.3.1 Hint evin Örneği

Ras teferi evi, Hintli tüccarlar tarafından inşa edilmiş evlerinden birisidir.

Resim 4.37: Ras teferi evin Zemin kat planı

(Revault, Santelli, 2004, s:139)

Resim 4.38: Ras teferi evin üst kat planı
(Revault, Santelli, 2004, s:139)

Resim 4.39: Ras teferi evin cephesi
(Revault, Santelli, 2004, s:140)

Resim 4.40: Ras teferi evin kesiti (Revault, Santelli, 2004, s:140)

Resim 4.41: Ras teferi evin ön görünüşü

(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w8-Harar_Harari_Region.html#119416466, Aralık 2014)

4.4 Karma Evi

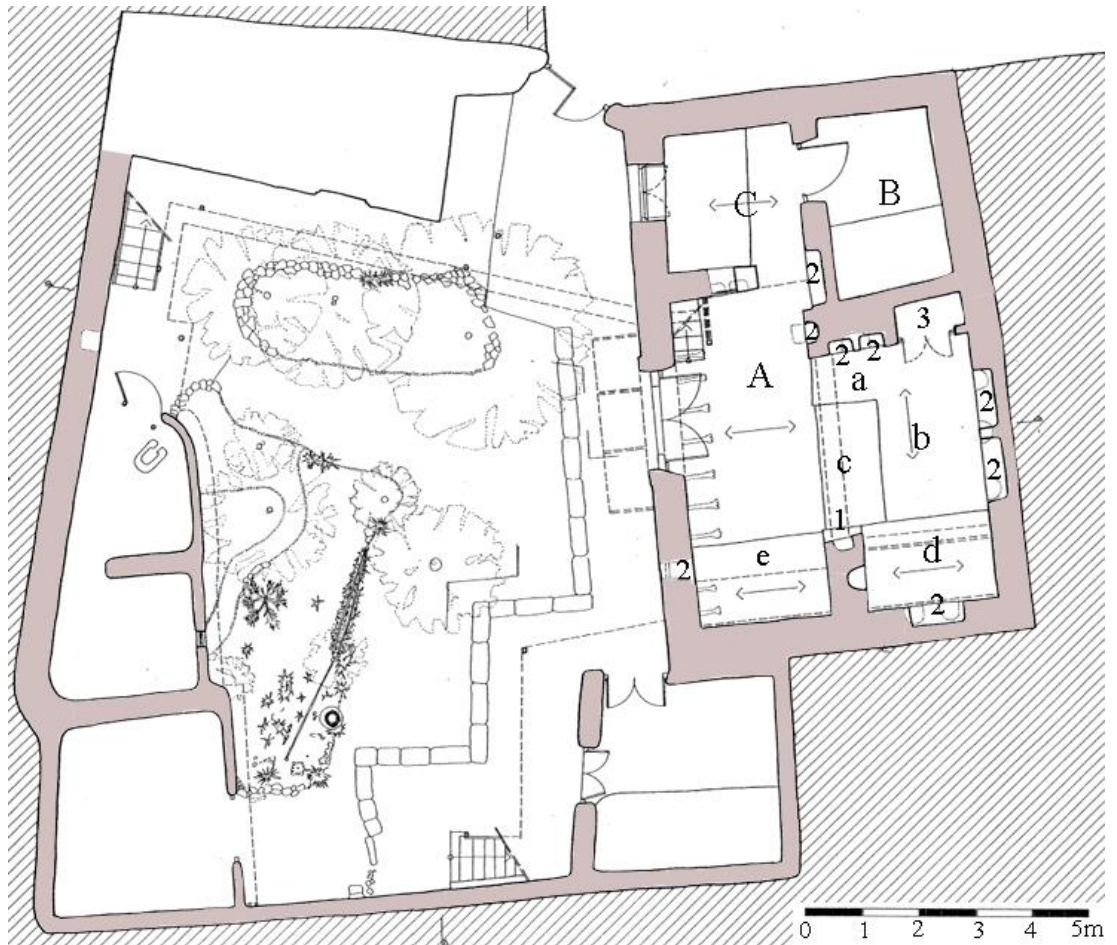
Üçüncü ev tipi karma evdir. Karma ev geleneksel Harar evi ile Hint evinin karışımıdır. Plan olarak geleneksel eve benzemekle birlikte birinci ve ikinci katlarda Hint usulü çıkmalar görülmektedir. Karma ev Ge gar'ın genişletilmiş ve büyütülmüş halidir. Evin çekirdek bölümünü oluşturan geleneksel eve eklenen yeni bölümlerde Hint üslubu görülmektedir. Böylece iki ayrı konutun özelliklerini taşıyan karma bir ev türü ortaya çıkmaktadır.

Konutun yeni bölümleri basit dikdörtgen formda olup; Harari geleneksel evinin mimari özelliklerini taşımaz. Birinci katta yeni odalar avluya açılmaktadır. İkinci kattaki yeni odalar ise ahşap açık hava koridoru ile dışarıya açılmakta ve bu odaya dış merdivenle ulaşılmaktadır. Odaların çoğunda yapıyla birlikte inşa edilen ve odanın büyük bölümünü kaplayan bir oturma bankosu bulunur.

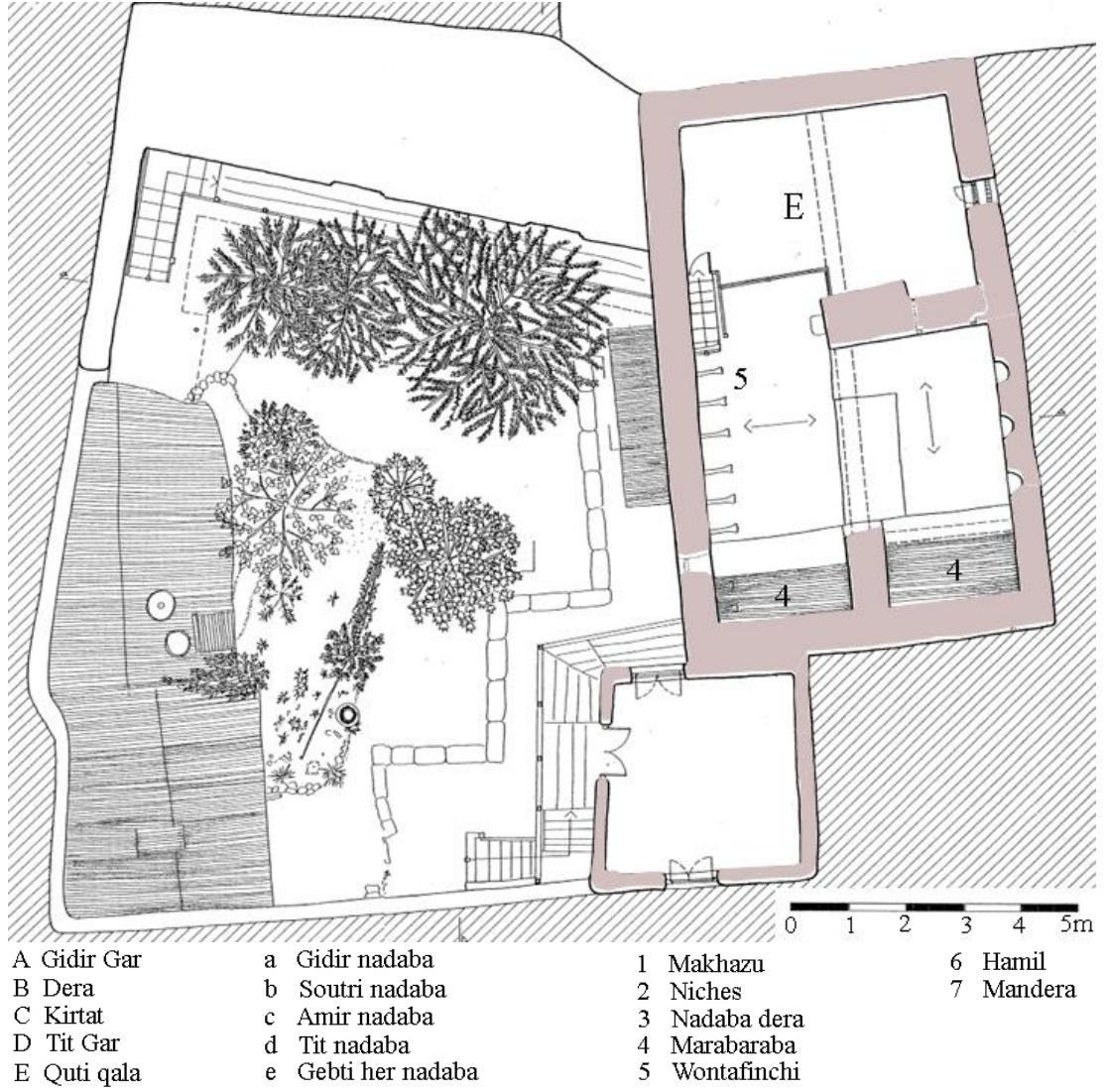
Hint evi ve karma evin geleneksel harari evinden önemli farkları bulunmaktadır. Hint evi doğrudan sokağa ya da manzaraya açılmakta iken geleneksel Harari konutunda mahremiyet ön plandadır. Şehrin mimari dokusu içinde bu üç ev tipinin önemli olduğu görülmektedir.

4.4.1 Karma Evin örnekleri

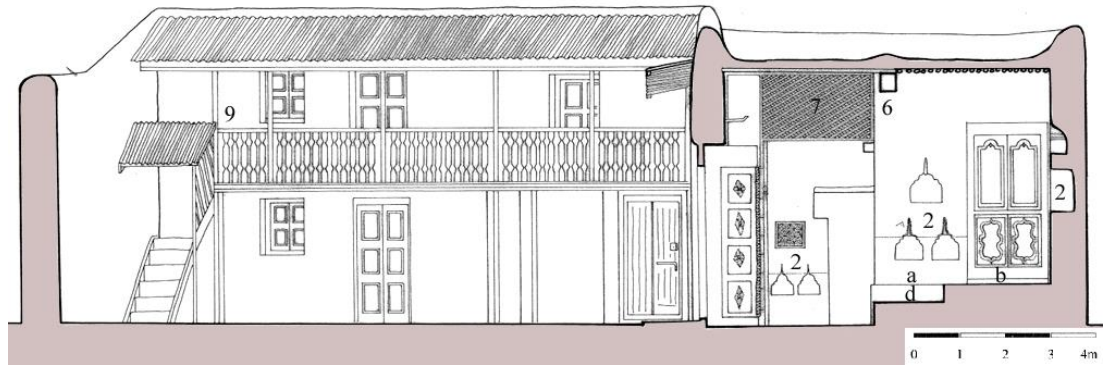
Örnek 1- Kadija Ahmed evi

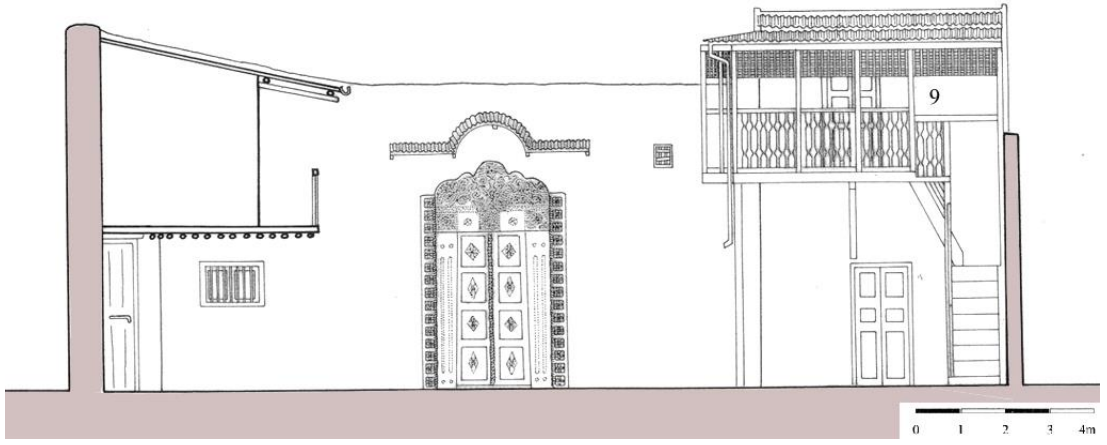
Resim 4.42: Kadija Ahmed evinin Zemin kat planı (Revault, Santelli, 2004, s:136)

Resim 4.43: Kadija Ahmed evinin üst kat planı (Revault, Santelli, 2004, s:136)

Resim 4.44: Kadija Ahmed evinin kesit-cephesi (Revault, Santelli, 2004, s:137)

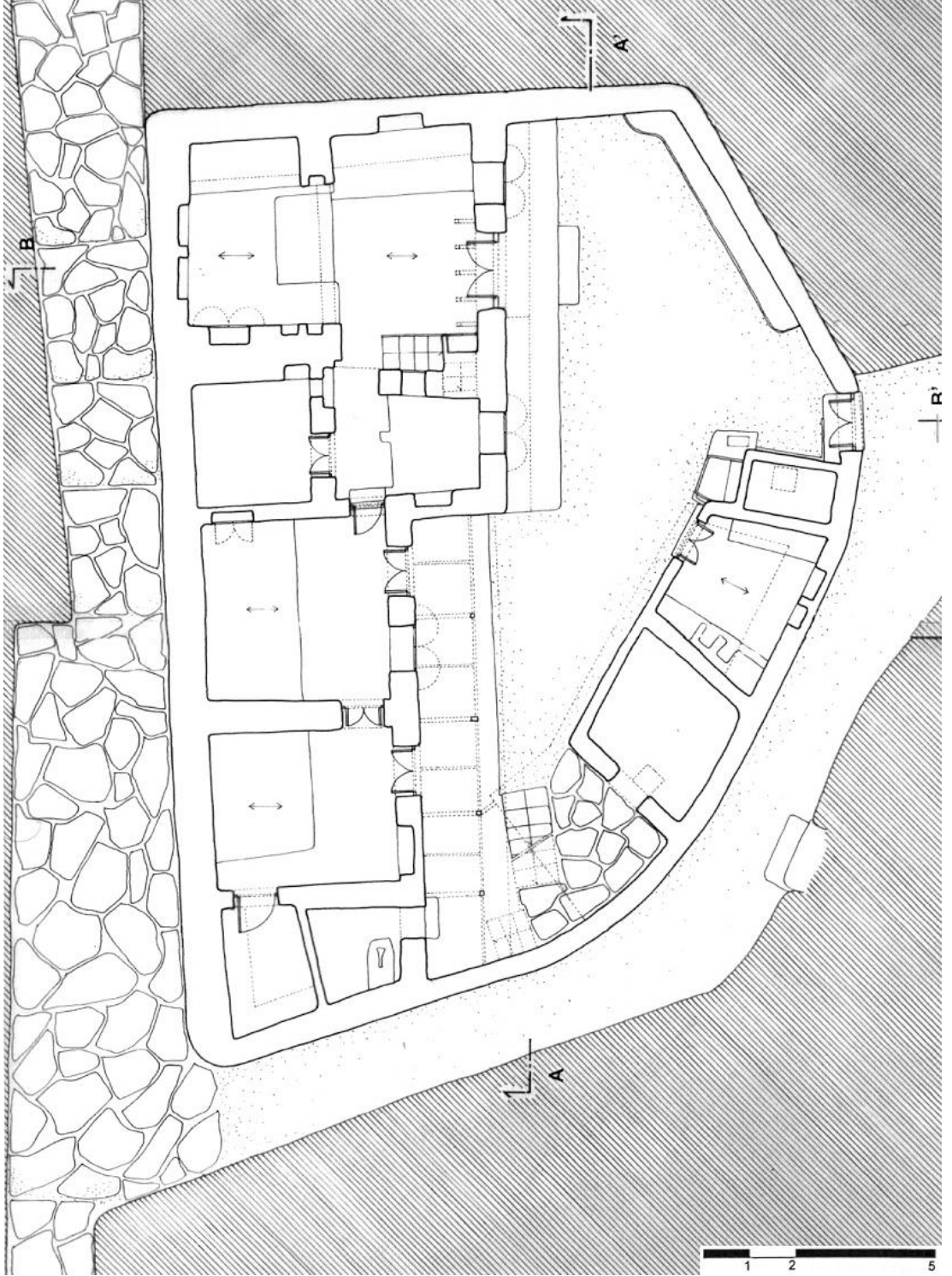
Resim 4.45: Kadija Ahmed evinin kesit-cephesi (Revault, Santelli, 2004, s:137)

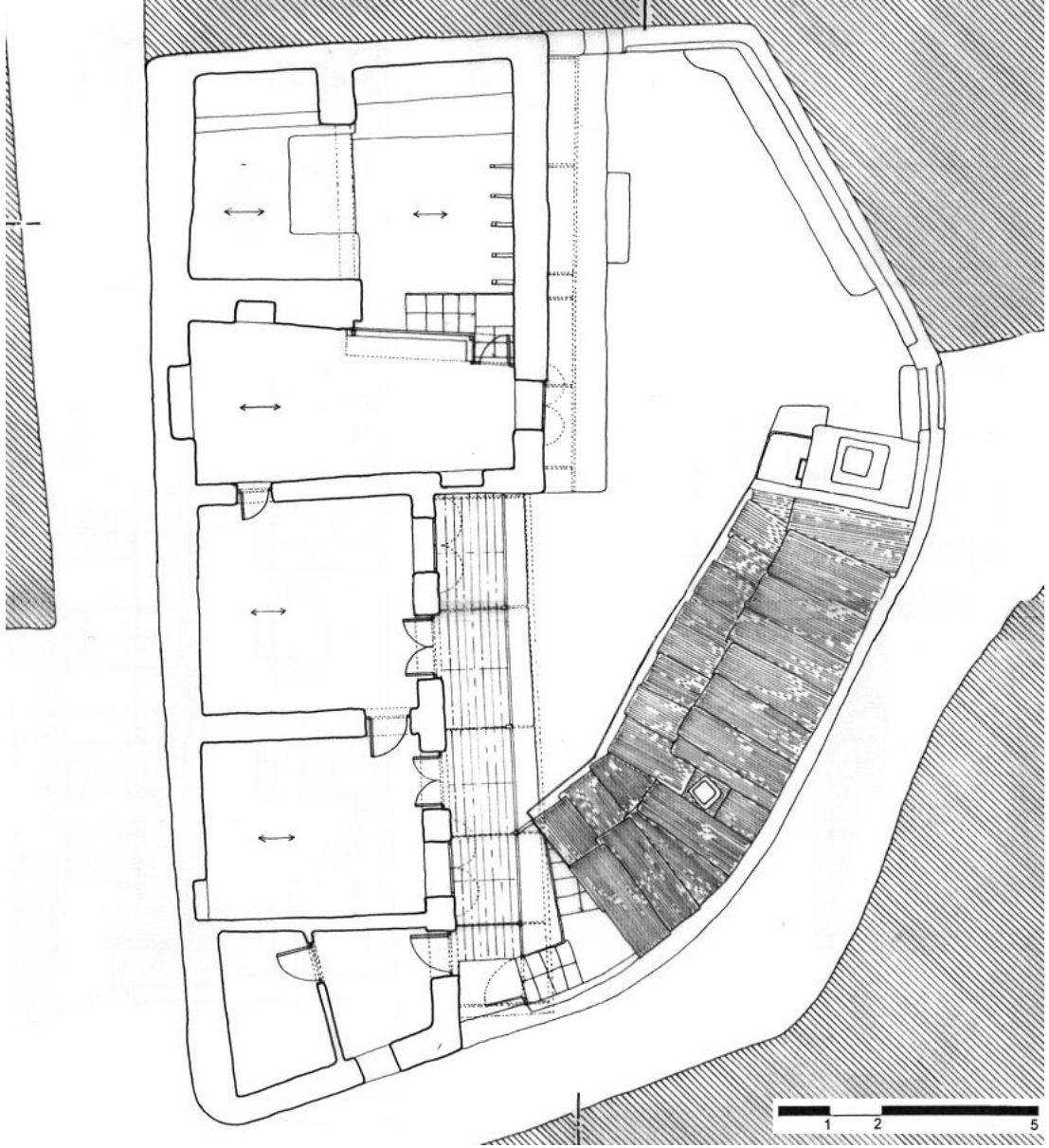
Resim 4.46: Kadija Ahmed evinin üsten görünüşü (Revault, Santelli, 2004, s:135)

Örnek 2- Aşa sabit evi

Aşa sabit evi karma evi için önemli örneklerden biridir.

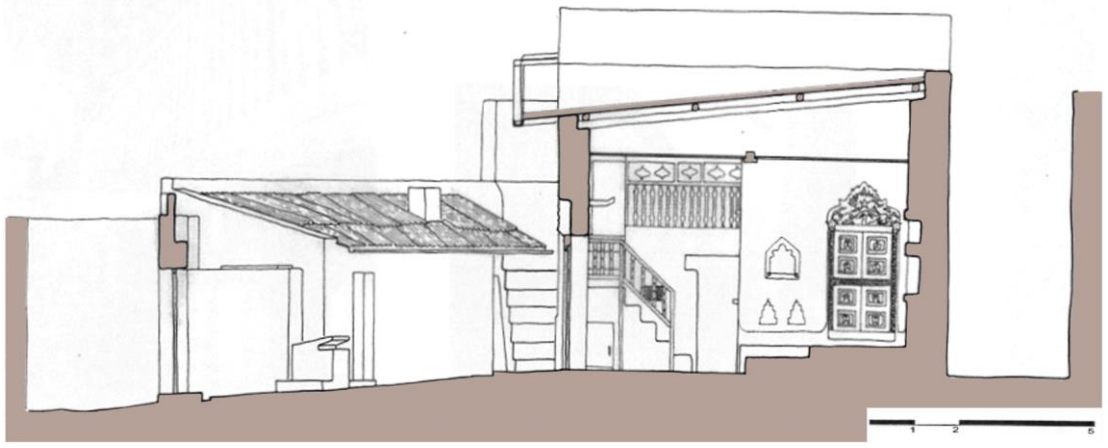
Resim 4.47: Aşa sabit evinin Zemin kat planı (HPNRS, 31 Ocak 2004)

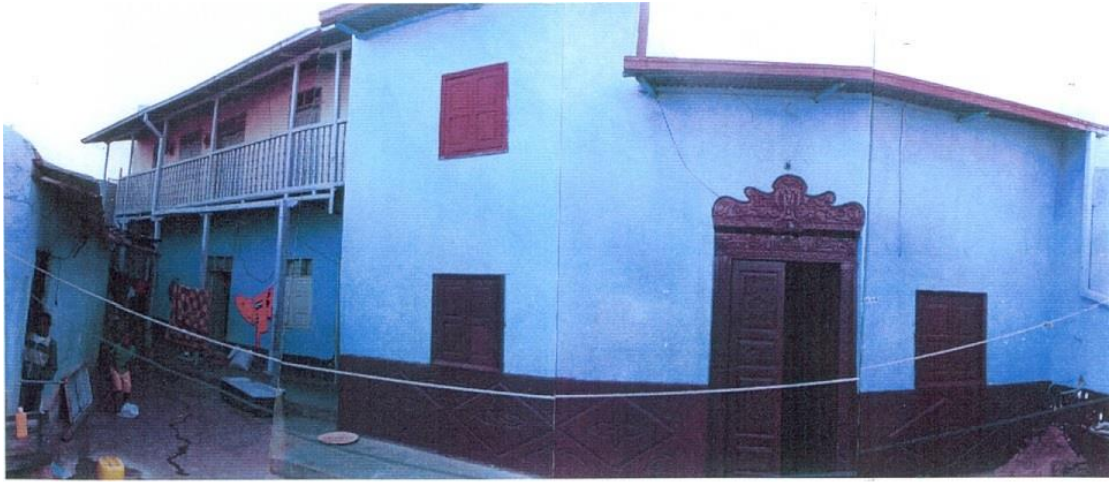
Resim 4.48: Aşa sabit evinin üst kat planı (HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.49: Aşa sabit evinin A-A kesiti (HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.50: Aşa sabit evinin B-B kesiti (HPNRS, 31 Ocak 2004)

Resim 4.51: Aşa sabit evinin görünüşü (HPNRS, 31 Ocak 2004)

4.5 Geleneksel Harari Evinin İnşa Edilme Süreci ve Kullanılan Malzemeler

Geleneksel Harari evinin inşa edilme süreci çamur harcının karılmasıyla başlar. Çamur harcı evin dayanıklılığında önemli rol oynar. Evlerin daha dayanıklı olması için daha geliştirilmiş çamur harcı kullanılmaktadır. Evin inşa edilmesi için en toprak seçimi yapılır. Çamur harcının karıştırılması harç karışımını tamamlayana dek altı ay sürer. Harç hazır hale geldikten sonra evin inşasına başlanır.

Geleneksel konutların inşa edilmesinde temel ve duvar malzemesi olarak “hasken” ve “widar” kullanılır. Hasken bir çeşit moloztaş olup; wiskar da daha küçük taşlardır. Moloztaş duvar örgüsü tekniğinde evlerin temelleri ve duvarları inşa edilir bağlayıcı harçlarda kırmızı kil karışık kum kullanılır.

Çatının konstrüksiyonunu çam ağacından kirişler oluşturur. “Ted” adı verilen çatı “gogoba” denilen bir ot , talaş ve nehir yatağından elde edilen kil karışımı ile örtülür. Gogoba bir çatı örtüsü olarak su yalıtımı amaçlı kullanılır.

5. BÖLÜM

GELENEKSEL HARAR KONUTLARINDA DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ

Bir önceki bölümde Harari konutunun bileşenlerini ve mekanlarının farklı türlerini detaylı bir şekilde inceledik. Bu incelemelerde Harari konutunun iç mekanlarında kullanılan dekorasyon öğeleri ve mekanların işlevlerinde bazı değişiklikler olduğunu tespit edilmiştir. Bu değişikliklerin çoğu doğrudan bakım ve koruma ile ilgilidir. Ayrıca konutlarda modern görünümlü iç mekanlar elde etmek amacıyla ve işlevleri güncelleştirmek için bazı modifiye uygulamaları yapıldığı görülmektedir. Bu bölümde bu değişiklikler ve dönüşüm tartışılacak ve evlerin günümüzdeki durumları ortaya konulacaktır.

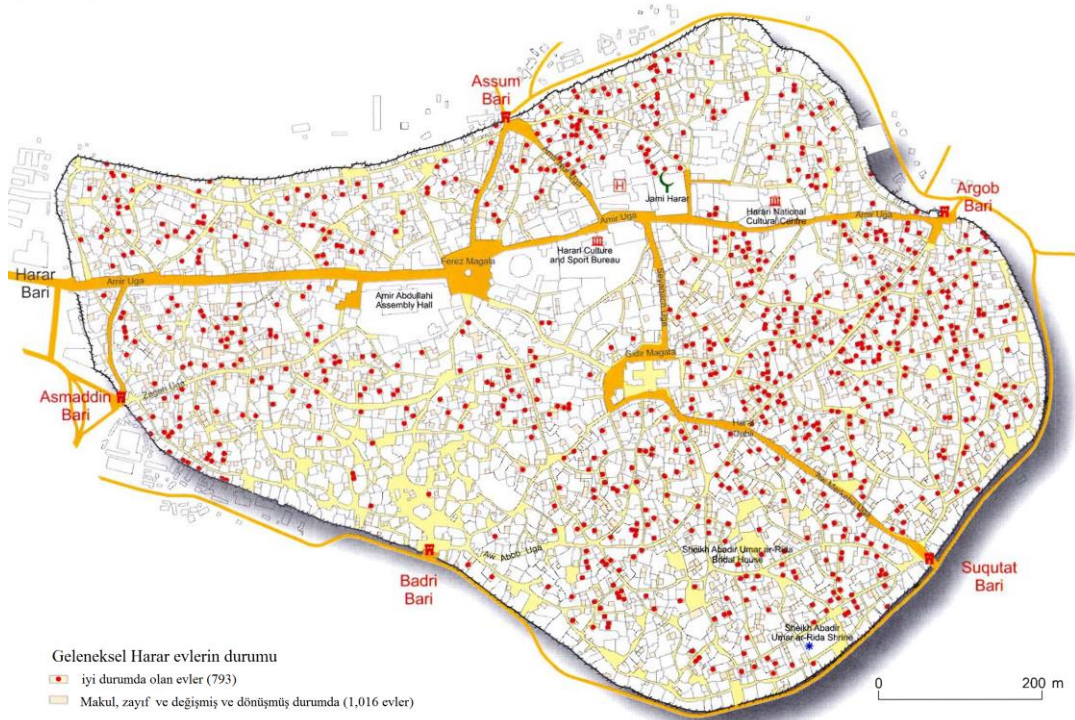
Geleneksel Harari evlerinin koruma durumları ya da günümüzdeki dönüşümünü anlamak üzere,Etiyopya’da Spor ve Kültür Ofisi’nin çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmaların kapsamında kayıt ve koruma çizelgeleri oluşturulmuştur. Bu kayıt ve koruma çizelgeleri evlerin korunması gereken özelliklerini belirlemede ve zaman içinde nasıl bir evrim geçirdiklerinin tespit edilmesinde yararlı olmaktadır. Ayrıca bu kayıt çizelgeleri evlerin en son ziyaretten sonar ne tür değişiklikler geçirdiğinin tespitine de olanak sağlar. Bu potansiyel değişimler evin genel yapısına göre hem de daha sonraki değişimlere göre ölçülebilir. Geleneksel bir evin dönüşümü geleneksel malzeme ile inşa edilen bir çatı yerine demir bir çatı yapılması ile çatı terasının değiştirilmesi veya avluda ayrı bir bina ilavesiyle ilk etapta karşımıza çıkmaktadır. Spor ve Kültür ofisi tarafından yürütülen kayıt çizelgelerinde kapı ve geleneksel ahşap elemanlarının değiştirilmesi veya dönüşümü de tespit edilmektedir.

Konutların özelliğinin korunması durumunu ölçmek ve evrimini takip etmek bir dizi etkene bağlıdır. Evlerin su yalıtımı sorunu bulunmaktadır. Ayrıca evlerin özellikle avluda yapılan ilavelerle bütünlüğünün bozulduğu da görülmektedir. Tüm bu etkenler dikkate alınması gereken bazı soruları ortaya koymaktadır. Bu sorulardan bazıları şöyledir:

- Demir çatılar geleneksel çatıların yerini almış mıdır?
- Geleneksel taş duvarlar sıva kaplanmış mıdır?
- Parpen içinde ekleme ve değişimler olmuş mudur?
- Avluda herhangi bir değişim ya da ekleme yapılmış mıdır?
- Evin bileşenleri, ahşap kapılar ve kepenkler değişmiş midir?

Yukarıdaki etkenler dikkate alındığında evlerin %39.65 iyi durumda, %24.65'i orta halli durumda, %7'si restorasyona ihtiyaç durumda, %19.15'si ise değişim ve dönüşüm geçirmiş durumdadır. Bir başka araştırmada CIRPS ve HPNRS tarafından hazırlanan plana göre bölgede yaklaşık iki bin geleneksel konut bulunmaktadır. Bunların:

- 793 adedi iyi durumda: %43,9
- 493 adedi makul durumda: %27,3
- 140 adedi zayıf durumda: %7,7
- 383 adedi değişmiş ve dönüşmüş durumdadır: %21,1.

Resim 5.1: Harar geleneksel evlerin durumları gösteren haritası
(CIRPS and HPNRS, 2004)

Araştırmalar sırasında geleneksel evlerin hemen hemen yarısının iyi derecede korunduğu gözlemlenmiştir. Fransız araştırmacı Revault'a göre (Revault, Santelli, 2004, s.70) bu evlerin iyi bir koruma süreci geçirdiği ve mimari özelliklerini korudukları belirtilmektedir. Bu evlerin önemli bir bölümü az miktarda değişim ve onarım geçirdiğinden uygun durumdadır. Evlerin sadece 140 adedi zayıf durumdadır.

Evlerin çatı ve duvarlarında su yalıtımı sorunları önemli bir sorun olarak görölmektedir. Sokaklarda kaldırım olmadığından yağan yağmur suyu evin temelinde ve duvarlarına zarar vermektedir. Son dönemde yapılan koruma çalışmalarında sokaklarda kaldırım ve alt yapı düzenlemeleri yapılarak su sorununa çözüm üretilmiştir.

5.1. Dış duvarlardaki değişiklikler

Harari evlerinin duvarları eski inşaat teknikleri kullanılarak kireç taşı ve yerel malzemeler kullanılarak örölmüştür. Orijinal bir geleneksel Harari konutunun duvarlarının dış yüzeyi sıvanmaz, badana yapılmaz ya da boyanmaz. Günümüzde ise Harari insanı evlerin duvarlarının dış yüzeylerini beyaz badana yapmaya ve boya kullanmaya büyük önem vermektedir. Bu badana işlemi ise her yıl tekrar yapılmaktadır.

Resim 5.2: Harar geleneksel evlerin beyaz badana yapılmış ve boyanmış dış duvarı

([http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w9-](http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w9-Harar_Harari_Region.html#117468741)

Harar_Harari_Region.html#117468741, Aralık 2014)

Resim 5.3: dış duvarların orjinal hali
(Marianbeth, 16 temmuz 2013)

Resim 5.4: dış duvarların günümüzdeki hali
(Marianbeth, 16 temmuz 2013)

Yapılan araştırmalarda bazı evlerin duvarlarının oldukça kötü durumda olduğu görülmüştür. Yıpranmış ve dökülmüş sıvalar, taş kayıpları, rutubetli duvarlar dikkati çekmektedir. Bazı örneklerde su duvarın içine nüfuz etmiş ve iç mekana da etki etmiştir.

Resim 5.5: kötü durumda olan duvar
(AbdAllah , Mart 2009)

Resim 5.6: kötü durumda olan duvar
(AbdAllah , Mart 2009)

Günümüzde konutların duvarlarında çimento sıva uygulaması yapılmaktadır. Hatta bazı durumlarda çimento sıvalı duvarlar zenginlik ifadesi olarak kabul görmektedir. Konut kullanıcılarının bazıları evlerini daha modern hale getirmek için çimento sıva yapmaktadır. Çoğu konut sahibi de evlerin duvarlarını yukarıda sözünü ettiğimiz yalıtım ve yıpranma sorunlarına çare bulmak amacıyla çimento sıva yapmaktadır.

Resim 5.7: çimento sıva uygulamis duvar (LeonoraChristinaSkov, Aralık 2013)

Resim 5.8: çimento sıva uygulamis duvar (Marianbeth, 16 temmuz 2013)

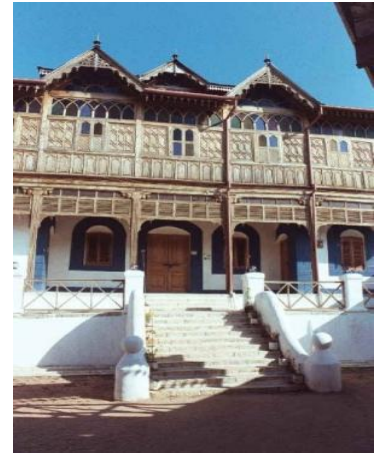
Bu geleneksel kireç taşı duvarlar ve diğer duvar elemanları derz aralarının harç onarımları, taş kaybının olduğu yerlerde ilaveler yapılması, duvarlardaki rutubetin giderilmesi ile onarılmalıdır. Kullanılan harcın duvar malzemesi ile kuvvet, gözeneklilik, emme ve buhar geçirgenlik gibi hususlar açısından uyuşması gerekmektedir.

5.2. Ahşap öğelerdeki değişiklikler

Dış cephelerde ahşap öğeler Hint tarzı ve karışık tipteki konutlarda görülmektedir. Dış cephede ahşap dış cephe kaplamalarında, köşe silmelerinde, sütunlarda, dirsek ve makaslarda, köşebentlerde, pencere ve kapılarda, sütun başlıklarında, kornişlerde, alınlık ve korkuluklarda kullanılmıştır. Ahşap öğeler bu tip konutlarda evlerin mimari miras değerini belirten önemli unsurlardır. Birçok evde ahşap unsurların az değişikliğe uğradığı görülmüştür.

Resim 5.9: Onarılmış Ahşap öğeler (tripadvisor.com, Ekim 2008)

Resim 5.10: Onarılmış Ahşap öğeler (tripadvisor.com, Aug 2009)

Yoksul insanların oturduğu evlerde ahşap öğelerin kötü durumda olduğu görülmüştür. Teferi evi modifiye edilmeden önce bu tip evlerin en önemli örneği olarak gösterilmekteydi. Ancak Teferi evinin dış cephesindeki ahşap öğelerin neredeyse tamamı hasar gördüğü için yenilenmiştir. Ahşap öğeler onarılacağı yerde üzerleri boyanmıştır. Zemin katta yer alan kapı nispeten iyi durumdadır. Boyalı dekoratif ahşap elemanlar ise tamamen boyalarından arındırılmıştır. Hatta bazıları fiziksel olarak hasarlıdır.

Resim 5.11: Ras teferi evin Onarılmış hali
(tripadvisor.com, Aralık 2014)

Resim 5.12: Ras teferi evin eski hali
(AbdAllah , Mart 2009)

5.2.1. Kapılar

Orijinal kapıların bazıları sökülmüş ve demir kapılarla yer değiştirmişlerdir. Koruma kurallarına göre ağır bir şekilde hasar görmüş orijinal ahşap öğeler daha dayanımlı başka bir malzemeden yapılmış aynı özellikleri taşıyan bir başka öğe ile yer değiştirebilir. Yeni öğenin formu ve detaylandırmasının eski öğeyle eşleşmesi gerekir. Aynı malzeme tür kullanılarak teknik ve ekonomik olarak mümkün değilse, o zaman uygun bir dolgu maddesi kabul edilebilir.

Resim 5.13: Harar geleneksel evlerinde uygulanmış demir kapılar(AbdAllah , Mart 2009, tripadvisor.com, Aralık 2013 ve tripadvisor.com, Kasım 2009)

Ahşap öğelerdeki koruma çalışmaları hasarın ortadan kaldırılması ya da hasarlı yüzeyin nazıkçe zımparalanarak üst yüzey işlemlerinin uygulanması şeklinde olmalıdır. Yıpratıcı boya kaldırma işlemlerinden kaçınılmalıdır.

Resim 5.14: Harar geleneksel evlerinde Onarılmış ahşap kapılar (AbdAllah , Mart 2009, tripadvisor.com, Ekim 2012 ve tripadvisor.com, Aralık 2013)

5.2.2. Drenaj Yapıları- Oluklar

Bazı Hint tarzı melez konutlarda suyun tahliyesi için gerekli olan deranj yapılarının –olukların kötü bir şekilde hasarlandığı görülmüştür. Olukların sızdırdığı tespit edilmiştir. Olukların kenarlarında çatlaklar, delikler bulunmakta ve menfezleri de tıkalıdır. Bu durumda yapılması gereken en uygun çözüm suyun yapıya nüfuzunu önlemek, uygun deranj sistemini oluşturmak ve kimyasal yöntemlerle nemin yapıya etkisini önlemektir.

Resim 5.15: Harar geleneksel evlerinde hasarlanmış deranj yapıları (AbdAllah , Mart 2009 ve doumechris, Ekim 2008)

5.2.3. Korkuluklar

Hint ve karma evlerinde kötü bir şekilde hasarlanmış korkuluklar bulunmaktadır. Bazı evlerde demir korkuluk ile değiştirilmiş bazı evlerde de eksik olarak görünmemektedir.

Resim 5.16: Harar geleneksel evlerinde eksikliği olan, hasarlanmış ve demir ile değiştirilmiş korkuluklar (tripadvisor.com, Aug 2009, tripadvisor.com, Eylül 2009 ve Marianbeth, 16 temmuz 2013)

5.2.4. Pencereler

Geleneksel harari evlerinin pencere doğramalarında ahşap kullanılmıştır. Genel olarak söylemek gerekirse bu evlerin çoğunda pencereler iyi durumdadır. Ancak bazı evlerin pencerelerinde pencere doğramasını oluşturan bazı elemanların eksildiği ya da zarar gördüğü tespit edilmiştir. Bazı pencerelerde camlar tamamen ortadan kalkmıştır. Kapılarda olduğu gibi bazı konut kullanıcıları zarar gören ahşap doğramaları metal doğramalarla değiştirmiştir. Orijinal Harari evlerinde sokağa pencere açılmaz. Bütün pencereler avluya açıktır. Günümüzde ise bazı evlerde sokağa bakan cephelerde de pencere açılmıştır.

Resim 5.17: Harar geleneksel evlerinde demir pencereler (tripadvisor.com, Mayıs 2012 ve tripadvisor.com, Ekim 2012)

Pencerelerin geleneksel durumlarını korumak ve onarmak için, pencere doğramalarını oluşturan ahşap ve mimari metaller üzerinde temizleme, pas giderme, boyaların kaldırılması, ve yeniden uygulama yöntemleri kullanılmalıdır. Yıpranan pencere ve pencere elemanları için tamir ve yapısal güçlendirme yapılmalı, dış etkenlere karşı korunması sağlanmalı, ya da emniyetsiz koşullar düzeltilerek stabilize edilmelidir. Onarımlar sadece fiziksel olarak değil aynı zamanda estetik ve aslına uygun olmalıdır.

Konutların geleneksel mimari özelliklerine yabancı düşen metal pencere ve kapılar kaldırılarak ahşap ve orijinal yapıya uygun olanlar ile değiştirilmelidir. Yeni pencere ve kapılar yeni tasarım olabilirler ancak bölgenin tarihi özellikleri ve mimari karakteristiklerine uygun olmaları gerekir.

Ahşap elemanların ağır şekilde zarar görmüş ya da eksilmiş olanları yenilenmelidir. Yeni yapılan elemanın orijinaline uygun olması gerekmektedir. Eğer ekonomik ve teknik açıdan orijinal malzeme ve yapım yöntemi uygulamak mümkün değil ise uygun başka bir malzeme ve teknik kullanılabilir.

5.3. Çatı

Geleneksel Harari evinin dış etkenlerden bilhassa da sudan en fazla etkilenen elemanı hiç kuşkusuz çatıdır. Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere geleneksel Harari evinin çatısının strüktüründe ahşap kirişler kullanılır ve çatı örtüsü olarak ot ve üzerinde su sızdırmazlığını sağlamak amacıyla killi toprak ile sıvama yapılır. Toprak çatı ekolojik ve doğal çevre ile uygun olmakla birlikte, oluklu saçtan yapılmış bir çatı ile karşılaştırıldığında toprak damların ömrü kısadır. Toprak damlar mümkünse su yalıtımı çözülemez bir sorun halini almadıkça orijinalliğini korumalıdır. Günümüzde evlerin büyük çoğunlunda su sızdırmazlığını sağlamak amacıyla evlerin çatılarında oluklu saç kullanılmaktadır.

Resim 5.18: Harar geleneksel evlerinde oluklu saç çatı

(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w19-Harar_Harari_Region.html, Aralık 2013)

5.5. İç mekandaki değişimler

Harari evlerinin iç mekanlarını da incelediğimizde yine birçok değişiklikler görmekteyiz. Toplumdaki modernleşmenin etkilerini bu konutların iç mekanlarında

açıkça görmek mümkündür. Daha önceki bölümde bu değişikliklerin bir kısmından bahsedilmiş olmakla birlikte, bu bölümde iç mekandaki değişim ve uyarlamaların tamamını daha detaylı bir şekilde irdelenecektir.

5.5.1. Merdiven korkulukları

Kirtat'ın ve giriş kapısının yanında ve gidir gar'ın parçası zemin kattan başlayan merdiven genellikle altı ya da dokuz basamaktan oluşmaktadır. Eski evlerde merdivenlerde korkuluk kullanılmamaktaydı. Ancak günümüzde çoğu evde ahşap oyma işçiliği ile yapılmış korkulukların kullanıldığı görülmektedir. Merdivenlerin orijinal hallerinde herhangi bir kaplama ya da boya işçiliği yapılmazken günümüzde merdivenlerin koyu renklerle boyandığı örnekler mevcuttur. Bu merdiven yukarı alçak tavanlı kirtat /dera'nın üzerinde qala olarak isimlendirilen odaya çıkmaktadır.

Resim 5.19: iç merdivenlerde uygulanmış demir ve ahşap korkuluklar (LeonoraChristinaSkov, Aralık 2013 ve georges courreges, 2 Aralık 2011)

Resim 5.20: boyanmış iç merdivenler (tripadvisor.com, Mayıs 2013 ve tripadvisor.com, Ekim 2012)

5.5.2.Quti qala ve gidir gar arasındaki ahşap bölücü

Quti qala olarak ismlendirilen mekanın tavanı gidir gar olarak isimlendirilen mekan ile aynı yüksekliktedir. Normal olarak qala ile gidir gar arasında herhangi bir bölücü de bu evlerin orijinal hallerinde yapılmaz. Ancak günümüzde bu iki mekan arasında ahşap bir bölücü eleman yapıldığı görülmektedir. Quti qala eski evlerde tarım aletlerinin muhafaza edildiği bir depo işlevi görürken günümüzde aile üyelerinin yatma mekanı olarak kullanılmaktadır. Bazen de bu mekan qala ve qutti qala olarak ikiye bölünmekte saman ve gıdaların da depolanması sağlanmaktadır. Günümüzde vlerde ahşap korkulukların kullanılmaya başlanması, qala ile gidir gar arasında ahşap bir bölücü kullanılması üst katın düzgün bir şekilde kullanılmaya başladığını göstermektedir. Günümüzde bu kısımda birkaç oda yer almaktadır.

Resim 5.21: Quti Qala ve gidir gar arasındaki ahşap bölücü
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w33-Harar_Harari_Region.html#49631903, Ekim 2012)

5.5.3. Evin dekorasyonu ve boya-badana işçiliği, zemin ve nadabaları

Geleneksel evlerin iç mekanlarında duvarlar günümüzde kireç badana (naciñ afar) yapılmaktadır. Bazı evlerde duvarlar bitkisel motiflerle süslenmektedir. Zemin toprak döşemedir. Günümüzde ise zeminin kırmızı toprak (qeh afar) ile kaplandığı ve nadaba'nın görülebilir bölümlerinde zeminin kırmızı yağlı boya ile boyandığı görülmektedir. Bu uygulama Chalenko Savaşı'nı anmak için yapılmaktadır. Nadabas'ın zemini hasırlarla ya da Mekke'den hacdan getirilen oryantal kilimler ile kaplıdır.

Resim 5.22: çok süslenmiş iç mekanlar (<https://en.wikipedia.org/wiki/Harar>, 24 Ekim 2007 ve A.V.Zandbergen)

Resim 5.23: Boyanmış nadaba (http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w23-Harar_Harari_Region.html#66232582, Mayıs 2013)

5.5.4. Tavan

Harari Geleneksel evlerinin tavanları kirişli ahşap tavadır. Günümüzde evin duvarlarında olduğu tavanın da beyaz boya ile boyandığı görülmektedir. Tavanda “tit nadaba” adı verilen ve özel bir öneme sahip bir kiriş bulunmaktadır. “hamil” olarak isimlendirilen bu kiriş diğerlerinden daha büyüktür ve ana taşıyıcı olarak kullanılır. Geçmişte bu kirişe yıldırımdan evi koruduğuna inanılan deve kuşu yumurtası asılmakta iken günümüzde neon ampuller asılmaktadır. Yine günümüzde tavan vernikli ahşap plaklardan oluşmaktadır. “Hamil” adı verilen kiriş ise hala diğer kirişlerden daha büyük ve biçim olarak farklı olma özelliğini korumaktadır. Günümüzde metal çatıların geleneksel çatıların yerini almasına rağmen iç mekanda tavanda metal malzeme kullanılmamış olup; tavan kaaplamalarında kontrplak ve sunta tercih edilmektedir.

Resim 5.24: Geleneksel evlerinde modern tavan
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w41-Harar_Harari_Region.html, Mayıs 2012)

Resim 5.25: Geleneksel evlerinde modern tavan
(http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w41-Harar_Harari_Region.html#38645281, Ocak 2012)

5.5.5. Mobilya kullanımına geçiş

Mobilya geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi geleneksel Harari evlerinde de yapıyla birlikte şekillenen donatı elemanlarıdır. Etiyopya’da Batı tarzı mobilya olarak bilinen en önemli geleneksel mobilya hemen hemen her yerde sıklıkla görülen ahşap iskemlelerdir. Pamuk dőşekle kullanılan metal karyolalar yine Modernleşme

etkisiyle Harari evlerinde kullanılmaya başlanan bir başka mobilyadır. Karyolalar sutri nadaba denilen mekanda yer alır ve bu mekanda yer alan alçak ahşap sedirlerin üzerleri de battaniyeler ile örtülmektedir. Mamafih, günümüzde Harari halkı genellikle çok dekoratif ahşap karyola takımlarını tercih etmektedir.

5.5.6. Mekanların İşlevsel Dönüşümü ve Değişimi

“Quti qala” ismi verilen ve orijinalde depo olarak kullanılan üst kattaki odanın işlevi ve statüsü günümüzde değişmiştir. Quti qala bugün Harari konutlarında yaşama mekanı olarak kullanılmaktadır. Çoğunlukla bu mekan evin en büyük çocuğu ya da yeni evli çift tarafından bir yatak odası olarak kullanılmaktadır. Bu mekanda çift kişilik bir yatak, bir gardrobe, makyaj masası ve komodin Batı tarzı mobilya olarak kullanılmaktadır. Bu mekan eğer bir ergen tarafından kullanılıyor ise mekanın tefrişi gencin istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılmakta ve oda gencin arkadaşlarıyla toplandığı bir mekan haline dönüşmektedir.

Resim 5.26: Quti qala olarak bilinen oda yatak odası olarak kullanılmış hali

([http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w15-](http://www.tripadvisor.com/LocationPhotos-g676757-w15-Harar_Harari_Region.html#86835165)

Harar_Harari_Region.html#86835165, Aralık 2013)

5.5.6. Nadabalar

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere Nadablar geleneksel Harari evlerinde 5 farklı yükseklikteki setlerden oluşmaktadır. Bu setler hiyerarşi ve statü belirten, bir kısmı ev egelen ziyaretçilerin bir kısmı ise aile bireylerinin oturması için tahsis edilmiş ve her birinin ismi farklı olan yükseltilerdir. Günümüz Harari evlerinde artık nadaba'ın eski evlerde olduğu gibi beş farklı setten oluşmadığı, iki setten oluştuğu ya da tek düzlemde oluştuğu görülmektedir.

Resim 5.27: Geleneksel evlerinde Düz nadaba (<http://majnouna-travel.blogspot.com.tr/2011/07/ethiopia-09-p5.html>, 27 Temmuz 2011)

5.5.7. Duvar Dekorasyonu “gabata” ve sepetler

Geleneksel olarak sadece evin girişinin karşısında bulunan duvar dekoratif tabaklarla, hasır eşya ve ahşap salata kaseleri ile süslenmektedir. Ancak günümüz Harari konutlarında çoğu yaşama mekanının duvarlarının “darat” ismi verilen ve çift olarak asılan hasırlar ile süslediği görülmektedir. Duvara asılan salata kaseleri desiyah yağlı boy aile boyanmaktadır. “Gabata” olarak isimlendirilen bu kaselerin yerine günümüzde Çin’den ve japonya’dan getirilen üzeri bitkisel motiflerle süslü metal kaseler kullanılmaktadır. Bu tabaklar duvarda simetrik bir düzende asılır ya da duvardaki dişlerin etrafında yerleştirilir. Gabata duvar süsü olmanın haricinde

genellikle yiyecek servisinde kullanılan işlevsel eşyalardır. Hemen her evde gabatalara rastlamak mümkündür. Ancak günümüzde gabata yapımı azalmıştır. “Dirat” adı verilen sepetler de öğünlerde yemek servisi için kullanılan eşyalardır. Günümüzde geleneksel gabatalar halen daha evlerde az sayıda da olsa yer almakta ve düğünlerde damadın ailesi tarafından gelinin ailesine verilen bir çeyiz görevi görmektedir.

5.6. Modern Ev- Villa

Günümüzde Harar halkının bir kısmı Jugol şehrinin dışında yeni konutlar inşa etmekte ve bu konutlarda yaşamayı tercih etmektedir. Villa tarzında inşa edilen bu konutlar Genelde aynı arsa içinde tek bir bahçede konumlanmış iki farklı konut ünitesinden oluşmaktadır. Bahçenin sokağa bakan cephesinde modern villa tarzı konut yer alırken, bu konutun arkasında bahçenin iç kısmında geleneksel Harari konutu planında ikinci bir ev yer almaktadır. Modern konut genellikle tek katlı, dikdörtgen planlı, çift eğimli bir çatı ile örtülüdür ve bir veranda ile sokağa açılmaktadır. Evlerin planı sokağa bakan cephede bir yaşama mekanı, yatak odaları, mutfak ve banyo ve bu mekanları birbirine bağlayan koridordan oluşmaktadır.

Geleneksel inşaat malzemeleri ve yapım sistemi bu evlerde yerini betonarme bırakmıştır. Özellikle taşıyıcı duvarlarda donatılı beton kullanılmaktadır. Bu evlerde aile hergün yaşamaktadır. Ancak bayramlarda ve dini törenlerde geleneksel olan ev kullanılmaktadır. Bu evde geleneksel bir Harari konutunun nadaba ve nişler gibi tüm özelliklerini bulmak mümkündür. Ancak bu geleneksel konutların yapımında geleneksel Harari konutlarının yapımında kullanılan geleneksel malzemeler yerine modern konutun yapımında kullanılan malzeme ve yöntemler kullanılmaktadır. Mamafih, bu yeni yapılan geleneksel tarzdaki konutlar bir harari geleneksel yaşamının halen daha sürmekte olduğunun “gidir gar” gibi önemli ve özel anlamı olan mekanların varlığının sürdürdüğünün bir kanıtıdır.

SONUÇ

Harar bozulmadan kalan antik kentlerin nadir örneklerinden biridir. Bu eski şehir ticaret ve İslam kültürünün yanı sıra orta Etiyopya'daki Hristiyan kültürü ile şekillenmiştir. Şehir halkının güçlü ruhu Harar şehrinin birçok fiziksel özelliğine yansımıştır. Bu fiziksel özelliklerden en çarpıcı olanı komşu evlerle bitişik duvarları olan evler ve bu evlerin arasında tüm kenti dolanan dar sokaklardır.

Harar şehrinde yaşam bir sosyal oluşumdur. Yaşam biçimi, kültürü, dini grupların ve liderlerin rolü hala devam etmektedir ve bu sosyal oluşuma saygı vardır. Akrabalık, dostluk ve afocha'nın varlığı sosyal yaşamı örgütler ve Harari halkının yaşamsal faaliyetlerini koordine eder. Toplantılar sosyal yaşamda iletişimi sağlayan ve insanları birbirine yakınlaştıran önemli unsurlardır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce İtalyan işgali sırasında şehrin batısında şehir surlarının dışında geniş tarım arazilerinin olduğu yerde yeni bir şehir kurulmuş ve bu yeni şehre "Yeni Harar" adı verilmiştir. Dolayısıyla eski yerleşim de "Eski Harar" olarak isimlendirilmiştir. Yeni şehir mekanistik bir yaklaşımla inşa edilmiştir.

Geleneksel Batı tarzı mimari ve modern planlama tekniklerinin bu yeni şehirde etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Yeni Harar şehrinde ticari alan, konut alanı, rekreasyon alanı ile sanayi ve diğer eylemler için bölgeler birbirinden ayrılmıştır. Konut alanları da halkın gelir seviyelerine göre birbirinden ayrılmıştır. Böylece şehirde sosyal tabakalaşma kent mekanlarına da yansımıştır. Bu sosyal tabakalaşmanın kent mekanlarına yansımaları sadece sosyal bir bölünme oluşturmakla kalmamış aynı zamanda eski şehir "Jugol" ile yeniden iletişimin kurulabilmesi için trafik yoğunluğunun artmasına da neden olmuştur. Sonuç olarak, Eski Harar ve Yeni Harar şehirleri arasında toplu taşıma ile ilgili çalışmaların yapılması ve iki şehrin birbirine sosyal olarak bağlanması sağlanmalıdır.

Coğrafi konumundan dolayı değişik dini grupların bir arada yaşadığı, güçlü bir geleneğin oluşturduğu sosyal yapısı bulunan Eski Harar şehri günümüzde halen daha çağın gereklerine rağmen varlığını sürdürmekle beraber, şehir dokusuna ve şehir dokusunu oluşturan unsurlarda bazı değişimler görülmektedir.

Yeni şehrin oluşumunun getirdiği baskılar eski şehir üzerinde yoğun sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlar genellikle konutlarda yaşam kalitesinde ve konut mekanlarında değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni şehirdeki şehir problemleri eski şehri de etkilemektedir. Etrafı surlarla çevrili eski Harar şehri Etiyopya'nın en yoğun nüfuslu şehirlerinden birisidir. Nüfusun doğal yollardan artmasının yanı sıra göçler de etkili olmuştur. Aynı zamanda Eski Harar şehrinde yaşam Yeni Harar şehrinde daha ucuz olması sebebiyle burada yaşamak daha çok tercih edilmektedir. Eski Harar şehrine olan yoğun ilgi ve talep ile nüfus artışı sonucu modernleşme ve küreselleşmenin de etkisiyle şehrin karakterini belirleyen konutların mekanlarında da önemli değişimler görülmektedir.

Geleneklere ve geleneksel yaşam tarzına göre belirlenmiş işlevleri, hiyerarşik düzene göre belirlenmiş iç mekanları, oymalı ahşap işçilikleri, pencere ve kapıların biçimleri Geleneksel Harar evinin önemli özellikleri arasındadır. Günümüzde halen daha Eski Harar şehrinin beş kapılı şehir surları arasında varlığını sürdürürken içinde yer alan konut mekanlarında da değişimler gözlemlenmektedir.

Harar şehri cami ve mezar gibi çok sayıda mimari eserin yanı sıra çok çeşitli konut tipolojilerini bir arada barındırmaktadır. Bunlardan bazıları Hint etkisi gibi dış kültürlerden etkilenecek oluşmuştur. Mamafih, birçok geleneksel konut eski şehrin konut dokusunu oluşturmaktadır. Jugol şehri yetersiz su, elektrik donanımları, yetersiz alt yapısı, sağlıksız çevre koşulları ile mücadele etmektedir.

Harar şehrindeki konutların hanehalkı büyüklüğüne göre büyüklükleri ve özellikleri incelendiğinde, konutların çekirdek aileler için değil geniş aile tipi için yapıldığı görülmektedir. Geniş aile tipi bu toplumda hem geleneksel bir aile tipidir hem de günümüzde ekonomik bir yaşam sürmenin yegâne yoludur. Düşük gelirli aileler aile büyükleri ve diğer aile üyeleri ile birlikte aynı konutu kullanmaktadır.

Geleneksel olarak, yaşı ve engelli aile bireylerine yardımcı olmak da bir zorunluluktur. Toplumun bu özelliğini bilmek bu konutların neden kalabalık ve bir konut ünitesi olarak bu karmaşık olduğunu anlamamıza daha iyi yardımcı olmaktadır.

Geleneksel Harari konutları birkaç odadan oluşmaktadır. Bir özel oda ve bu oda çevresinde çocuk odası, mutfak, kiler gibi mekanların eklenmesiyle oluşan bu konut tipinde aile bireylerinin iç mekanda kullanım alanları belirlidir. Bazı evlerde işlevleri ayırmak için evler genişletilmiştir. Ancak yine de bu evlerde de kalabalıklık önemli bir sorundur. Bazı evler ise tek odalıdır.

Genel olarak söylemek gerekirse, Harar şehrinin mimari özellikleri ve kentsel dokusu günümüzde iyi durumdadır. Geleneksel evlerin büyük çoğunluğu (yaklaşık %80- 85 oranında) özelliklerini korumakta, süsleme ve dekorasyon özelliklerini halen daha barındırmaktadır. Bazı çağdaş gerekliliklerden ötürü değişimler eski kent içinde yer alan konutlarda görülmektedir. Ancak bu değişimler konutların orijinalliğini büyük ölçüde değiştirmemiştir.

Harar şehri iç ve dış dinamiklerin etkileşimi ile oluşan bir şehirdir. Sosyo ekonomik gruplar, din, kültür gibi dinamikler şehrin ve içindeki konutların özelliklerini belirlemiştir.

Harar şehrinde mimari, özellikle evler, yüzyıllar boyunca farklı kökenlerden gelen ve karışık, canlı kültürel etkiler sonucu oluşmuştur. Bu etkiler içinde dış kültürlerin etkisi de önem taşımaktadır. Özellikle, 19. Yüzyılda ticaret ve diğer etkilerle ülkeye ve bölgeye gelen Mısırlı, Hintli, İtalyan tüccar, devlet adamı, asker gibi yabancı insanların burdaki varlığı bu oluşumu etkilemiştir. Şehirde o dönemden kalma birçok önemli bina halen ayaktaadır. Örneğin; Hint etkisi galerili konutlarda kendisini göstermekte ve bu konutlar da şehirdeki en güzel konut dokusunu oluşturmaktadır. Evlerin iç dekorasyonunda bile Hint etkisi görülmektedir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse yüzyıllardır Harar şehri yabancı kültürlerle etkileşim halindedir. Yabancı kültürlerle etkileşim sadece günümüzdeki küreselleşme ile sınırlı değildir. 19. Yüzyıldan bu yana çok farklı kültürlerden etkilenen şehir aynı zamanda modernleşmenin de Etiyopya'daki önemli bir merkezi olmuştur. Modernleşme ve yabancı kültürlerin etkisi zaman içinde yavaş yavaş konutların iç mekanlarına işlevsel ve dekoratif olarak yansımış olsa da konutların geleneksel özelliklerinin çok fazla bozulmadığı da gözlemlenmektedir. Çünkü geleneksel Harar konutunu oluşturan temel unsur geleneksel aile yaşamıdır. Geleneksel aile yaşamı ise bu bölgede halen daha varlığını korumaktadır ve geleneksel konutlar da çağın gereklerine ayak uyduran canlı bir organizma gibi varlıklarını sürdürmektedir.

KAYNAKLAR

ABBAS, Ahmed, (1992) *A historical study of the City-State of Harar (1795-1875)*, Addis Ababa, M.A. Thesis, Addis Ababa University, Department of History,

ADDIS ABABA, <http://www.evgethiopia.com/tourist/addis-ababa/ethiopia-capital.html>, 31 Ocak 2013

Addis Ababa, <http://www.ethiopiaobserver.com/wp-content/uploads/2014/05/The-Piazza-with-the-city-hall-under-construction-in-the-background.jpg>, 1 Haziran 2014

Addis Ababa, <http://famouswonders.com/addis-ababa/>, 20 Şubat 2010)

Addis Ababa, <http://www.postcardman.net/ethiopia/262869.jpg>, 5 Mart 2014

Addis Ababa, <http://visit2ethiopia.com/AddisAbaba.html>, 22 Temmuz 2010

Addis Ababa Photography, Heritage & Architecture,
<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=392242&page=141>, 5 Eylül 2010

Addis Ababa - Street view ,
<http://www.delcampe.net/page/item/id,79751870,var,Addis-Ababa-Street-view-old-cars-real-photo-pc-1963,language,E.html>, 4 Mart 2015

Adugna .A, (2003) *HARARI, Ethiopian Demography and Health*, Addis Ababa

AHMED Zekaria, (1982) *A birth of an Ethnographical Museum - a report on the establishment of a Harari Museum, Paper presented at the International Symposium of History and Ethnography in Ethiopian Studies (Addis Ababa, 18-25 November 1982)*

Ancient Coinage of Axum, Armah,
<http://www.wildwinds.com/coins/greece/axum/armah/i.html>, 6 Temmuz 2014

Arizona Board of Regents, (2014), *a research center of the College of Liberal Arts and Sciences in the School of Human Evolution and Social Change*, © 2014 Arizona Board of Regents, Available here:
<http://www.abc15.com/news/region-southeast-valley/tempe/arizona-state-university-students-may-have-found-oldest-known-human-fossil>

Aksum the ancient city with obelisks & tombs in Ethiopia, Africa,
<http://solarey.net/aksum-ancient-city-with-obelisks-tombs-in-ethiopia-africa/>,
23 Mayıs 2015

Axum to Tigrai Pictures, <http://ginascottzambia.blogspot.com.tr/2013/11/axum-to-tigrai.html>, 5 kasım 2013

Baran, Murat, (2013) *avrupa’da gelişen Modernlik ve Modernleşme anlayışları ve bu anlayışların Türkiye’ye yansımalarına tarihi sosyolojik açıdan bir bakış*, Turkish Studies, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/11 fall 2013, p. 55-79, Ankara-Türkiye.

Bianchini, Mohamud, and Maimone, (2009), *the Geography of the Ancient Walled City of Harar: Urban Structure, Cultural Heritage, and Population Diversity. Proceedings of the 16th International Conference of Ethiopian Studies*

Bozkurt, V.(2000, sayı 1). *Küreselleşme: Kavram gelişim ve yaklaşımlar*. İş-güç Dergisi.

Danakil Çöküntüsü , <http://g.mynet.com/i/92/180676-yanardag11.jpg>, 24 Aralık 2010

Demirarslan, Deniz , (2014) ” *Changes of Residential Architecture in Turkey and Effects of These Changes in the Process of Globalization*”, quo vadis: Sosyal Bilimler-Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa uluslararası Sosyal Bilimleri Konferansı “İktisat, Siyaset ve Toplum üçgeninde küreselleşmenin yerel dinamikleri”, 15-17 Ekim 2014, Artvin- Turkey.

EPAFDRE, (2011) Environmental Protection Authority of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, Harari People Regional State Programme of Plan on Adaption to Climate Change, January, 2011, Harar

Ethiopia Country Study Guide, volume 1, (2003) strategic information and developments, international business publications, USA. 2003.

Ethiopia Guide, <http://www.africaguide.com/country/ethiopia/>, 2015

Ethiopia Revealed, <http://alumni.stanford.edu/content/travel-study/assets/map/2013/ethiopia-m-large.jpg>, 27 Nisan 2012

Ethiosports, <http://www.ethiosports.com/2014/01/11/gondar-to-host-4th-national-culture-week/>, 11 Ocak 2014

FES, (2012), public lectures and discussions on Modernity in Ethiopia under the title of "What is Zemenawinet?" organized by Addis Ababa University, the Goethe Institute and the Friederich- Ebert- Stiftung (FES) foundation, December 2012, Addis Ababa.

Georges courreges, Door of traditional house in Harar. Ethiopia, <https://www.flickr.com/photos/courregesg/6755645951/in/photostream/>, 2 Aralık 2011

Giddens, A. (1994). *Modernliğin sonuçları* (Kuşdil, E. Çev.) İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Greenwich2000 Ethiopia, African Country of Ethiopia, available here: <http://wwp.greenwichmeantime.com/time-zone/africa/ethiopia/> ,Temmuz 2013

Harar, <http://majnouna-travel.blogspot.com.tr/2011/07/ethiopia-09-p5.html>, 27 Temmuz 2011

Harar, <https://en.wikipedia.org/wiki/Harar>, 18 Mayıs 2015

Harar, Ethiopia, http://www.tripadvisor.com/Tourism-g676757-Harar_Harari_Region-Vacations.html#photos

I.B.Tauries , (2002), *Ethiopia, the Unknown Land: A Cultural and Historical Guide*, published in 2002 by I.B.Tauries & Co Ltd, © Stuart Munro-Hay, 2002

Imran AbdAllah, (2009), Conservation of Teferi House as A Museum
A Project Proposal for Rehabilitation of the Teferi House that will have new function after maintenance and modifications

JARA, Haile Maryam, (1990) An approach to the conservation of the historical town of Harar, *Proceeding of the first National Conference of Ethiopian Studies (Addis Ababa, April 11- 12, 1990)*, Addis Ababa, Institute of Ethiopian Studies,

Kızılçelik, Sezgin (1994). “Postmodernizm: ‘Modernlik Projesine’ Bir Başkaldırı”, *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 30.

Lalibela, Ethiopia,
http://www.whenweruled.com/?attachment_id=279, 9 Ekim 2014

Lamy, Pascal. Humanising globalization. Geneva, Switzerland: The WTO; [updated 2006 Jan 30; cited 2006 June 1]. Available from:
http://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl16_e.htm

Library of Congress, (2005), – *Federal Research Division Country Profile: Ethiopia*, April 2005

Logan, K.R.(2011). *Mc Luhan misunderstood: Setting the record straight, understanding media, today Mc Luhan in the era of convergence culture*. Barcelona: International Journal of Mc Luhan Studies

Marianbeth, My weekend in Harar,
<https://spiderwebsunite.wordpress.com/2013/07/16/my-weekend-in-harar-hyenas-coffee-khat-baskets-and-so-on/>, 16 temmuz 2013

Meftuh Zekeriya A. (2007) “GEY GAR”, (ጊዩ ጋር, ጥንታዊ የሀረሪ ቤት, 1999)

OKAZAKI, MIYAKE, (2012), astudy on the living environment of Harar jugol,
Ethiopia

Revault, Santelli, (2004), HARAR JUGOL,NOMINATION OF PROPERTIES
FOR INCLUSION ON THE WORLD HERITAGE LIST, Harar, Ethiopia

S. ASLAN, A. YILMAZ, *Modernizme bir başkasıdır projesi olarak Postmodernizm*,
C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 2

S.TARSITANI, B.TARSITANI, (2010) INTEGRATING LOCAL KNOWLEDGE
IN ETHIOPIAN ARCHIVES: MUSIC AND MANUSCRIPTS IN THE
COLLECTION OF ABDULAHİ ALI SHERIF,African Study Monographs,
Suppl.41: 5-18, March 2010

Town of Harar with Citywall.jpg,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Town_of_Harar_with_Citywall.jp,
5 Kasım 2013

Yürekli, Ö. (2004). *Ekonomik krizler açısından küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülke ekonomilerine etkileri ve Türkiye örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. İktisat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Isparta.

World Bank, (2012), *Document of The World Bank International, Developmet Association and International Finance Corporation and Multilateral Investment guarantee Agency Country Partnership Strategy for Federal*

democratic Republic of Ethiopia ,August 29, 2012, Ethiopia Country
Management Unit

UNESCO, (2014), United Nations, UNESCO World Heritage Centre 1992-2014,
World Heritage List, available here: <http://whc.unesco.org/en/list>

WALDRON, Sidney, (1966) The Harari: Identity and Persistence in multi-ethnic
Ethiopia, A paper prepared for the Annual Conference of the African Studies
Association, State University of New-York.

WALDRON, Sidney,(1975) Within the Wall and beyond: Harari ethnic identity and
its future, *A paper prepared for the Conference on Harari Studies organised
by the Historical Society of Ethiopia, Addis Ababa, June 1975*

Zakarya.A, (1995), *History of Harar*, Addis Ababa

Zeljko Heimer, Federal Democratic Republic of Ethiopia,
<http://www.crwflags.com/fotw/flags/et.html>, 29 Aug 2001

Yeha, [http://egyptsearchreloaded.proboards.com/thread/1495/yeha-obelisk-dungur-
fasilides-castles](http://egyptsearchreloaded.proboards.com/thread/1495/yeha-obelisk-dungur-fasilides-castles), Ekim 8, 2013